УЛУҒ АЙЁМ МУБОРАК, ХАЛҚИМ!

O‘zbekiston adabiyoti va san’ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2004-yil, 27-avgust • № 34 (3760)

Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн бешинчи сессияси тўғрисида

АХБОРОТ

26 август куни Тошкентда иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн бешинчи сессияси бошланди.

Парламент сессиясида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов иштирок этмоқда.

Мажлислар залида Вазирлар Маҳкамаси аъзолари, марказий ташкилотлар раҳбарлари, хорижий давлатлар элчилари ва дипломатик корпуснинг бошқа вакиллари, мамлакатимиз ва хориж оммавий ахборот воситалари вакиллари ҳозир бўлган.

Сессияни Олий Мажлис Раиси Э.Халилов бошқармоқда.

Олий Мажлис сессиянинг ишчи органи — Котибиятни ташкил этди. Депутат Т.Миркомилов хотирасига бир дақиқа сукут сақланди. Депутатлар сессиянинг кун тартибини тасдиқлади.

Молия вазири С.Раҳимов Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг 2004 йил биринчи ярим йиллигидаги ижроси, Ўзбекистон Республикасининг 2005 йилга мўлжалланган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджетининг параметрлари тўғрисида маъруза қилди. Ушбу масала юзасидан Олий Мажлиснинг Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг раиси А.Аҳадов ҳам қўшимча маъруза қилди.

Маърузалар юзасидан бўлган музокараларда Олтинсой тумани ҳокими Р.Алимов, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти ректори М.Нормуродов, "Ўзбекгеофизика" очиқ акционерлик жамияти бошқаруви раиси Т.Бобожонов, Хива тумани ҳокими М.Мадаминов, Нарпай тумани "Пахтакор овози" газетаси бош муҳаррири Т.Тошмуродов, Тахтакўпир туманидаги "Тахтакўпир" ширкат хўжалиги бошқаруви раиси А.Одилов сўзга чиқди.

Мазкур масалалар юзасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ўз фикрларини билдирди. Давлатимиз раҳбари депутатларнинг эътиборини Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетини шакллантириш ва ижроси масалалари ниҳоятда муҳим аҳамиятга эга эканлигига қаратди. Мамлакатимизнинг асосий молиявий ҳужжати амалга оширилганда қандай натижалар беришини халқимиз билиши керак. Бизга умумий гаплар эмас, фуқароларнинг турмушини яхшилаш, энг муҳим ижтимоий вазифаларни ҳал этишга қаратилган аниқ прогнозлар керак. Бундай вазифалар қаторида таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси алоҳида ўрин тутади.

Депутатлар Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг 2004 йил биринчи ярим йиллигидаги ижроси, Ўзбекистон Республикасининг 2005 йилга мўлжалланган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджетининг параметрларини асосан маъқуллади ҳамда тегишли қарор қабул қилди.

"Экспорт назорати тўғрисида"ги қонун лойиҳасини иккинчи ўқишда Олий Мажлиснинг Иқтисодиётни ислоҳ қилиш масалалари ва тадбиркорлик қўмитаси раиси М.Умаралиев депутатлар эътиборига тақдим этди. Мазкур қонун лойиҳаси муҳокамасида Сариосиё тумани ҳокими П.Мадиев, "Совпластитал" қўшма корхонаси бош директори А.Мелкумов, Ўзбекистон Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раиси М.Собиров, "Наманганаз" ҳудудий газ таъминоти корхонаси санаторий-профилакторийси директори З.Тожибоев, "Андижондонмаҳсулот" акционерлик бирлашмаси раиси Б.Жалолов иштирок этди.

Олий Мажлис "Экспорт назорати тўғрисида"-ги қонунни ва уни жорий этиш тўғрисидаги қарорни қабул қилди.

Парламентнинг Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитаси раиси ўринбосари Р.Каримов "Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисида"ги қонун лойиҳасини иккинчи ўқишда сессия эътиборига ҳавола этди.

Ушбу масала юзасидан Тошкент молия институти ректори М.Шарифхўжаев, Олий Мажлиснинг Матбуот ва ахборот қўмитаси раиси ўринбосари И.Ғафуров, Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек тумани ҳокими А.Мажидов, "Наманганирқурилиш" тресті бошқарувчиси Ш.Матмусаев, "Ўзгеобурнефтгазқазибчиқариш" акционерлик компанияси бош директорининг биринчи ўринбосари О.Муродов сўзга чиқди.

Олий Мажлис "Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисида"ги қонунни маъқуллади ва уни жорий қилиш тўғрисида қарор қабул қилди.

Парламент сессияси биринчи иш кунининг кечки мажлиси янги таҳрирдаги "Фермер хўжалиги тўғрисида"ги қонун лойиҳаси юзасидан Олий Мажлиснинг Аграр, сув хўжалиги масалалари ва озиқ-овқат қўмитаси раиси ўринбосари Б.Олимжоновнинг маърузаси билан бошланди.

Бувайда тумани ҳокими Б.Тўрақулов, Наманган вилоятидаги "Осиё" агрофирмаси бош директори Н.Қурбонбоев, Томди тумани ҳокими А.Назаров, Шаҳрихон туманидаги А.Саримсоқов номли ширкат хўжалиги бошқаруви раиси У.Бозорбоев, Хўжайли тумани деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси ваколатхонаси раиси Х.Шерибоев бу ҳужжат бўйича ўз фикрини билдирди.

Парламент янги таҳрирдаги "Фермер хўжалиги тўғрисида"ги қонунни ва уни жорий қилиш тўғрисидаги қарорни қабул қилди.

"Давлат бюджетининг ғазначилик ижроси тўғрисида"ги қонун лойиҳасини Олий Мажлиснинг Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитаси раиси А.Аҳадов сессия эътиборига тақдим этди. Мазкур ҳужжат муҳокамасида Фуқароларнинг банклардаги омонатларини кафолатлаш жамғармаси директори Ў.Неъматов, "Фарғонанефттехкимёмонтаж" масъулияти чекланган жамият бошқаруви раиси Р.Жалилов, Урганч қурилиш касб-ҳунар коллежи директори И.Бойжонов, академик ва халқ-бадиий жамоалар дирекцияси директори Ў.Саиджонов, Оқдарё туманидаги Мирзо Улуғбек номли 2-мактаб директори Ж.Исроилов сўзга чиқди.

Олий Мажлис "Давлат бюджетининг ғазначилик ижроси тўғрисида"ги қонун ва уни жорий этиш тўғрисидаги қарорни қабул қилди.

Парламентнинг Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раиси Н.Исмоилов "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутатининг ва Сенати аъзосининг мақоми тўғрисида"ги ва "Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгаши депутатининг мақоми тўғрисида"ги қонунлар лойиҳаларини биринчи ўқишда сессияда кўриб чиқиш учун тақдим этди.

Қонунлар лойиҳалари муҳокамасида Наманган давлат университети ректори Т.Файзуллаев, Элликқалъа тумани ҳокими Н.Худойбергенов, Шаҳрихон шаҳридаги "Ривож" хусусий савдо-ишлаб чиқариш фирмаси раҳбари К.Отахонов, Ургут тумани ҳокими Х.Нуруллаев, "Бухороёғ" очиқ турдаги акционерлик жамияти бошқаруви раиси М.Зайниев, Олий Мажлиснинг Ижтимоий масалалар ва бандлик қўмитаси котиби Ш.Умарова иштирок этди. Депутатлар ушбу қонунлар лойиҳаларини биринчи ўқишда маъқуллади.

Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн бешинчи сессияси 27 август куни ўз ишини давом эттиради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

«Ўзбекистон Қаҳрамони» унвони бериш тўғрисида

Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, унинг жаҳон миқёсидаги шон-шуҳратини юксалтириш, ислоҳотларни янада чуқурлаштириш борасида давлат ва халқ олдидаги улкан хизматлари, ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳалардаги узоқ йиллик қаҳрамонона меҳнати, халқимизнинг бебаҳо маданий-маънавий меросини сақлаш ва ривожлантириш ҳамда ёш авлодни ватанпарварлик ва халқпарварлик руҳида, ҳар томонлама баркамол этиб тарбиялашга қўшган катта ҳиссаси учун қуйидагиларга "Ўзбекистон Қаҳрамони" унвони берилиб, олий нишон — "Олтин юлдуз" медали топширилсин:

Иброҳимов Тўлқин Йўлчибоевич — "Ўзбекистон темир йўллари" давлат акциядорлик компаниясининг "Ўзбекистон" локомотив депоси тепловоз машинисти

Маҳмудова Анор Мадаминовна — Гурлан туманидаги Ибн Сино номли 5-мактаб директори, Хоразм вилояти

Ҳамидов Абдураим — Тўрақўрғон туманидаги "Ўзбекистон" ширкат хўжалигининг пудратчиси, Наманган вилояти

Юсупов Иброҳим — Ўзбекистон халқ шоири

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2004 йил 25 август.

Иброҳимов Тўлқин Йўлчибоевич

Маҳмудова Анор Мадаминовна

Ҳамидов Абдураим

Юсупов Иброҳим

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

Ўзбекистон илм-фани ва маданияти ривожига улкан ҳисса қўшган марҳум фан, адабиёт ва санъат арбобларини мукофотлаш тўғрисида

Ўзбекистон фани ва маданияти ривожига беқиёс ҳисса қўшган, бутун ҳаётини эл-юрт равнақи, халқимиз маънавиятини юксалтиришга бахш этган ватандошларимизнинг табаррук хотирасини ёд этиб ҳамда улар қолдирган бебаҳо ижодий ва илмий меросни инобатга олиб, қуйидаги марҳум олим, адиб ва санъаткорлар "Буюк хизматлари учун" ордени билан мукофотлансин:

Ҳожихон Болтаев — Ўзбекистон халқ артисти

Муҳаммаджон Мирзаев — Ўзбекистон халқ артисти, бастакор

Ҳамид Олимжон — шоир

Наби Раҳимов — Ўзбекистон халқ артисти

Всеволод Иванович Романовский — академик

Ойимхон Шомуротова — Ўзбекистон халқ артисти

Сора Эшонтўраева — Ўзбекистон халқ артисти

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2004 йил 23 август.

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири

ЭРТАНГИ КУН ИШОНЧИ

Яқинда бир гуруҳ ижодкорлар Мустақиллигимизнинг яқинлашиб келаётган ўн уч йиллиги муносабати билан ҳаётимиз, хусусан, адабиётимиз ҳақида фикр алмашдилар. Албатта, бу суҳбатнинг барча тафсилоти бир газетанинг ҳамма саҳифаларига жо бўлиши қийин. Мазкур гурунгда, асосий гап, адабиётимиздаги замонавийлик ҳақида, халқ чиндан ҳам севиб ўқийдиган назмий ва насрий асарлар яратишимиз тўғрисида борди. Дарҳақиқат, халқимизнинг ҳам, Юртбошимизнинг ҳам маънавият ва адабиёт аҳли олдига қўяётган ҳаққоний талаб ва истаклари шуни тақозо этади. Мен айни чоғда бошқа бир муҳим фикрга диққатингизни тортмоқчи эдим.

Маълумки, биз ҳар йили икки умумхалқ байрами — Наврўз ва Мустақиллик байрамларини нишонлаймиз. Агар Наврўз байрамининг сал олдинроқ бошланганини эътиборга олсак, ҳозиргача нақди билан йигирма беш маротаба улуғ саналарни бошимиздан ўтказибмиз. Агар бу саналарнинг моҳияти, уларни ташкил этиш йўлидаги қилинган меҳнат сарҳисоб этиладиган бўлса, бу — жилд-жилд китобга айланган бўлар эди. Балки, вақти билан ушбу тарих саҳифалари мутахассислар томонидан атрофлича ўрганилар.

Ахир ҳазилакам гапми, неча замонлар ўтиб, тарихда биринчи маротаба — умумхалқ майдонида Соҳибқирон Амир Темур, имом ал-Бухорий, ал-Фарғоний каби улуғ зотларнинг сиймолари пайдо бўлдилар. Унутилган, унутилаёзган ёки унутилишга маҳкум этилган не-не халқ қўшиқлари, лапарлари, мумтоз ашулаларимиз, ўлмас санъаткорларнинг овозлари баралла жаранглади. Ҳаётимизни қамраб олувчи, айниқса, Истиқлолга тегишли мавзулар асосида янги-янги шеърлар, янги-янги қўшиқлар яратилди. Ҳатто халқ аскиялари ҳам четда қолган эмас. Биз босиб ўтган ушбу ижод довонларини фахр билан эслаймиз ва уни янада юксакроқ поғонага кўтаришга ҳаракат қиламиз. Лекин шу ўринда ўринли бир иштибоҳ пайдо бўлиши мумкин. Яъни, биз гоҳо ўз-ўзимизни билиб-билмай такрорлаб қўймаётибмизми? Биз ижодкорларни, балки пешволарни ҳам шу масала жиндек ўйлантириши табиий эмасми? Мана шу ўйловнинг ўзи мени ғоят қувонтиради. Яъни, биз қадам-бақадам тараққиёт йўлидан бораётирмиз. Бизни бугунги кунимиз наинки қаноатлантиради, балки эртанги кунимиз янада умидвор қилаётир. Халқимизнинг шонли ўтмишини, шаҳарларимизнинг боқий умрини, мусиқамизнинг бетакрор садоларини бир дақиқа бўлса ҳам унутмасдан, айни чоғда янгилик яратишимиз зарурати ойдин бўлиб қолаётир. Тўғри, эстрада соҳасида жиддий изланишлар бошланган ва у ўз самараларини ҳам бермоқда. Лекин уларнинг орасида алмойи-жалмойи матнлар билан аралашиб кетган истеъдодсиз тақлидгўйлик ҳам шиддат билан от суриб бораётибди. Шубҳасиз, биз уларнинг барчасини нозик дидли халқимизга тавсия этишдан ор қилишимиз керак. Албатта, ҳукуматимиз тарафидан тузилган махсус ижодий комиссия кўп ва хўп ишларни амалга ошираётир. Аёнки, ҳеч бир ижодкор ўзини Миртемир ё Комилжон Отаниёзовдан кам чоғламайди. Бундай орзунинг бўлмаганидан бўлгани яхши. Лекин дунёда адолат ва инсоф деган туйғулар, мезонлар ҳам бор-ку?! Агар бирор шоир эртага ўзини Навоий ёхуд Румий деб эълон қилса, биз қандай аҳволга тушган бўлардик?

Албатта, кўпчилик баҳоли қудрат ижод қиляпти. Баъзи бир мисоллар келтиришим, Улуғбек Ҳамдам, Луқмон Бўрихон сингари ёш адибларнинг романлари, Хосият Рустамова шеърларини айтишим мумкин. Анъанавий Зомин семинари эса бундан буён адабий атамага айланиб кетди ва ҳоказо.

Катта дарё, шубҳасиз, тўлиб ва пишқириб оқади. Унинг юзасида турли хас-хашак ва тўнкалар ҳам қалқиб юриши мумкин. Менимча, бизга ўтган даврдан қолган хунук "мерос"лардан бири қуйидагичадир: у бизни мақтовга ўч қилиб қўйди. У бизга гуруҳбозлик сингари иллатни "эсдалик" қилиб қолдирди. Баъзан бирор истеъдодли шоирни мақтаб қўйсанг, уни сенинг қариндошингга чиқариб юборишлари ҳеч гап эмас. Мабодо танқид қилиб қўйсанг, охиратгача олишадиганлар ҳам учрайди.

Мен, албатта, ушбу гапларни қандайдир фожиавий кайфият билан айтаётганим йўқ. Ижод тарихида бундай ҳоллар кўп учраган. Муҳими, биз катта йўлга чиқиб олдик. Биз энди нимани куйлашни яхши биламиз ва истиқболимизни тўғри тасаввур қила оламиз, лекин ҳамма гап бу мавзуларни қандоқ даражада, қай кўламда етказиб куйлай олишда.

Муҳтарам Юртбошимиз биздан — ижодкорлардан замон билан ҳамнафас юришни талаб қилар эканлар, биз ушбу талабни наинки қалам аҳлига, балки бутун маънавияту маданиятга, жумладан, саҳнага ҳам тааллуқли, деб биламиз. Халқимиз умумхалқ сайилларида минг йиллар олдин ўтган унутилмас боболаримиз сиймолари қошида, аввало, Мустақиллигимиз даврида эришга олган ютуқларимиз тимсолларини кўришни хоҳлайди. Биргина шахматчи укамиз Рустам Қосимжоновнинг қаҳрамонона шижоати мамлакатни оёққа турғазиб юборди-ку!

Минглаб мактаб ва коллежлар барпо этилаётир. Уларга беҳисоб маблағ сарф қилинмоқда. Бу маҳобатли одимлардан халқимиз тўла хабардор бўлиши керакми-йўқми? Бутун жаҳон Ўзбекистонни пахтакорлар ўлкаси деб билган. Бугунги кунда Ўзбекистон наинки пахтакор ёки ғаллакор, балки энг етук қурувчилар мамлакатига ҳам айланди. Қурилаётган йўллар, кўприклар, кошонаю корхоналарнинг сон-саноғига етиш қийин. Қишлоқ хўжалигимизда тарихан биринчи маротаба фермерлар қатлами пайдо бўлди. Ёшларимиз билан эса дунёнинг ҳар қандай олифта авлоди ўйлашиб гаплашадиган бўлиб қолди.

Куни кечагина Қашқадарёда ўзим гувоҳи бўлган баъзи воқеаларни айтиб ўтай:

"Тошгузар — Деҳқонобод — Бойсун — Қумқўрғон" темир йўли қурилиши бошланганидан хабарингиз бор. Унинг Тошгузар — Деҳқонобод қисми қуриб битказилди. Ҳукумат комиссияси аъзолари қаторида поезднинг биринчи йўловчиси бўлдим. Деҳқонободга поезд келиши ҳеч кимнинг етти ухлаб тушига ҳам кирмаган. Бундай ҳодисани хаёли чек билмас бахши шоирлар ҳам ўйлаб топишлари даргумон эди. Деҳқонободдаги йиғинда бир замонлар шу туманда раҳбар бўлиб ишлаган, ҳозир эса вилоят "Нуроний" жамғармаси раиси Январ Иноятов бир воқеани хотирлаб қолди. Ўша йиллари қайсидир мажлисда Январ ака сўз олиб, "Деҳқонободга ҳам газ келармикин?" деганида залдагилар: "Газ дейсан-а, ҳали тепловоз ҳам сўрарсан!" дея хо-холаб кулишган, орзуманд одамни масхара қилишган экан.

Хўш, энди нима бўлди?! Бу ҳам тарихнинг буюк истеҳзоларидан бири эмасми?!

Биз эртаси куни Қарши шаҳрида барпо этилган "Журналистлар уйи"нинг очилиш маросимини ўтказдик. Очиғини айтсам, энг замонавий андозада бунёд этилган бундай кошонани бу яқин минтақаларда кўрмаганман. Бунақаси Токио, Женева каби шаҳарлардагина учрар эди.

Менинг ушбу кузатувларимни бошқа вилоят раҳбарлари, саховатли ҳомийлар ҳам ўқиб қўйсалар, фойдадан холи бўлмас.

Мен бундоқ мисолларни ўнлаб эмас, юзлаб келтиришим мумкин. Биргина Шанхай Ҳамкорлик Ташкилотининг Ўзбекистондаги жаҳоншумул йиғини дунёнинг унча-мунча такаббур сиёсатчисини ҳам хушёр қилиб қўйди. Афсуски, терроризм деган бало, бамисоли парранда гриппидек, унда-бунда учраб турибди. Унга нописанд қараш мумкин эмас. Ахир, елкасида чумоли ўрмалаб қолса, Алпомиш ҳам гувраниши, кўрпасига бурга кирса, Ойбарчин ҳам аччиғланиши табиий эмасми?

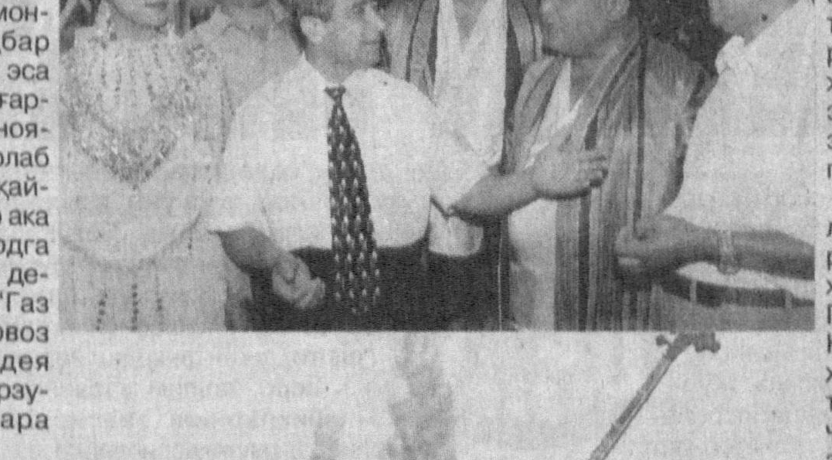

Муқаддас динимизни ўзларига ниқоб қилиб олиб, одамкушлик билан шуғулланаётган хунрезларга менинг берадиган баҳоим битта: улар пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом ҳазратларининг шахсан ғанимларидир! Негаки, саҳобаларнинг берган хабарларига кўра, пайғамбаримиз ўзларидан кейин иккита сохта пайғамбар пайдо бўлишини, лекин уларнинг қўлларидан ҳеч нарса келмаслигини айтиб кетган эканлар. Маълум бўлишича, бугунги бузуқилар айнан ўшаларнинг давомчилари ҳисобланади. Ушбу маълумотлар, жумладан, машҳур исломшунос олим Алихонтўра Соғунийнинг «Тарихи Муҳаммадия» асарида ҳам келтириб ўтилган.

Ўзини портлатиб юборадиган худкушларга келсак, муқаддас китобларда таъкидланишича, улар охиратда ҳам худди шундай жазога мустаҳиқ бўлар эканлар, яъни улар ҳар зумда муттасил равишда портлаб турар эканлар.

Сувни лойқалатиб, балиқ тутишни ўйлаётган айрим қора кучлар бекорга хомтама бўлмасинлар. Президентимиз Ислом Каримов халқимизни, жаҳон жамоатчилигини муттасил равишда огоҳликка чорлаётганлари бежиз эмас. Бузғунчиларнинг бундай бедодликларидан одамларнинг сабр косаси тўлиб турибди. Қўйиб берсангиз, уларнинг ҳисоб-китобини халқнинг ўзи ҳам тўғрилаб қўйиши ҳеч гап эмас.

Карвон бехатар бўлмас, деганлар. Дарё бўлсанг, дарёдайин қилиқ қил, деган гап ҳам бор. Мен дунёдаги кўпгина динларнинг муқаддас китоблари билан чуқур танишиб чиққанман. Уларнинг бирортасида ҳам Ер юзида Иблис ҳукмрон бўлади деган башорат йўқ! Ахир инквизициялар ҳам ўтди, фашизм ҳам, мудҳиш қамоқ лагерлари ҳам ўтди. Булар ҳам ўтади! Ин ҳам мегузарад!

Энг қадимги тамаддун вакилларидан қолган кўҳна битиклардан бирида ("Фалакиёт" китоби) қуйидаги гаплар ёзилган. Мен унинг ўзбекча таржимасини келтираяпман: "*Урусвати биладики, Биз Кураш ҳақида кўп гапирамиз. Дарҳақиқат, Кураш бошбошдоқлик (хаос)ни бартараф этиш сифатида ҳамиша гўзалдир. Тараққиётнинг шундан бошқа йўли йўқ, лекин шу оддий ҳақиқат ҳам турлича талқин этилган. Ғалчалар исён қиладилар-да, ўзларининг ҳаракатсизлик ва фикрсизликка асосланган аллақандай дунёларини кўкларга кўтарадилар. Мунофиқлар ўзларининг жанжал-тўполонларини кураш деб атайдилар. Ниҳоят, муттаҳамлар ўзларининг ёвуз ниятларини яшириш учун ўтакетган мантиқсиз муқоясаларни шайлаб қўядилар. Дарҳақиқат, Буюк Курашни тушуниш учун ўлчаб кўриш, тош-тарозуни тўғри қўйиш керак. Инсон улуғлик қаёқда-ю майдалик қаёқдалигини ҳисоблаб кўриш учун ўзининг жамики ўлчов асбобларини қўлига олсин! Кичикни каттага боғлай олиш керак. Асалари ўз уясисиз ёлғиз яшаб кўрсин-чи, қани! Майда симоб зарраларининг ўзаро бирлашиб яхлит бир бутунни ҳосил қилиши ибратли эмасми?! Шунингдек, қум тўзони ҳам ҳаракат тезлигига қараб тегишли манзара ҳосил қилади. Табиат ибрат намуналарини беради ва бу заҳираларда бошбошдоқлик, тартибсизликка қарши кураш зуҳур кўрсатади. Умумжаҳон воқеаларига ҳам шундай қарамоқ керак, акс ҳолда тарихнинг буюк даврларини илғамай қолиш мумкин.*

Кўпгина қимматли тушунчалар ўзгартирилади. Одамлар муҳаббатнинг — бу самовий жозиба кучининг буюк аҳамиятини тушунмайдилар. Улар ўз қаричлари билан ўлчайдилар ва ўзларининг талқинларини худбинона тиқиштирадилар. Улар муҳаббатни зулм-зўравонлик деб биладилар, аммо бу билан гўзал муҳаббат қушининг қанотларини қайирадилар, холос.

Мутафаккир қанотли Музаффариятни кўрсатиб дейдики: «Кўзларингизни очиқ ва тоза тутинг, акс ҳолда Ёруғлик қаердалигини билолмай қоласиз».

Бугунги кунда кўп нарса шахснинг ўзига боғлиқ бўлиб қолди:

Дарвеш умр бўйи чекиб ғам, заҳмат,
Тентиди ҳақиқат ахтариб фақат.
Бир кун уни қуршаб деди халойиқ:
Ҳақиқат ўзинг-ку, ўзинг ҳақиқат!

Илоё, Раҳмоннинг ўзи қўлласин!

"ҒАЛЛАБАНК" ҲАМКОРИНГ БЎЛСА, ҲИСОБДАН АДАШМАЙСАН!

ХАЛҚ БАНКИ — СИЗНИНГ ОИЛАНГИЗ БАНКИ

UJB O'ZUYJOYJAMG'ARMABANK Imkoniyat yaratamiz

МУКОФОТЛАР МУБОРАК!

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг "Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг ўн уч йиллиги муносабати билан фан, соғлиқни сақлаш, маданият, санъат, маънавият ва маърифат, оммавий ахборот воситалари ҳамда ижтимоий соҳалар ходимларидан бир гуруҳини мукофотлаш тўғрисида"ги фармонига биноан юртдошларимиздан катта бир гуруҳи Ватанимизнинг мўътабар унвонлари билан мукофотланиб, юксак орден ва медаллар билан тақдирландилар.

Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, халқаро миқёсда унинг нуфузини ошириш, халқимиз маънавияти ва маданиятини юксалтириш, фан, маданият, адабиёт, санъат соҳаларини ривожлантириш, баркамол авлодни вояга етказиш, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш, миллий истиқлол ғоясини юртдошларимиз қалби ва онгига сингдириш, ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга садоқат руҳида тарбиялашга қўшган салмоқли ҳиссаси, ўз ижодий, илмий фаолияти, эл-юртга ҳалол хизматлари учун мукофотланганлар сафида қуйидагилар бор:

Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, унинг халқаро миқёсдаги нуфузини ошириш, халқимиз маданияти ва маънавиятини юксалтириш ишига қўшган салмоқли ҳиссаси, бетакрор истеъдоди, серқирра ижоди, илмий фаолияти, ҳалол хизмати билан эл-юрт ўртасида орттирган обрў-эътибори, фан, таълим, адабиёт, маданият, санъат, соғлиқни сақлаш, спорт ва ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳаларидаги кўп йиллик самарали меҳнати ҳамда жамоат ишларидаги фаол иштироки учун қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

«Ўзбекистон Республикаси халқ артисти»

Равшанова Гулнора Ҳасановна — Маннон Уйғур номидаги Сурхондарё вилоят мусиқали драма театри актёри

«Ўзбекистон Республикаси халқ бахшиси»

Исломов Зиёдулла (Ислом шоир ўғли) — Бахшишоир, Самарқанд вилояти

«Ўзбекистон Республикаси халқ шоири»

Файнберг Александр Аркадьевич — Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, шоир

«Ўзбекистон Республикаси халқ рассоми»

Нуриддинов Муҳаммадхон Нуриддинович — Камолиддин Беҳзод номидаги миллий рассомлик ва дизайн институти доценти, рангтасвирчи

Хабибуллин Озад Гарифович — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, рассом

«Ўзбекистон Республикаси халқ устаси»

Абдураҳмонов Маҳмуд Раҳматуллаевич — «Устазода» халқ амалий санъати корхонаси ганч ўймакори, Тошкент шаҳри

Муҳамедов Давлат Қодирович — Хоразм вилояти бадиий ва амалий ишлаб чиқариш корхонаси наққош-устаси

«Ўзбекистон Республикаси халқ ҳофизи»

Юсупов Қобил Ёқубович — Фарғона вилояти, Олтиариқ тумани маданият уйи мусиқа раҳбари

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист»

Абипов Юсуп Жумабоевич — Қорақалпоғистон Республикаси «Айқулаш» миллий рақс ансамбли балетмейстери

Бобожонова Амина Амиржоновна — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри балет артисти

Ғафуров Бердишукур Фозилович — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри опера хонандаси

Зарипов Улуғбек Фахриддинович — «Ўздавлатцирк» бирлашмаси артисти, чавандоз

Илёсов Дони Абдусаматович — Ўзбекистон Бастакорлар уюшмаси аъзоси, бастакор

Қаюмов Шуҳрат Ҳамидуллаевич — «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси хонандаси

Кудашкин Валерий Владимирович — Ўзбекистон академик рус драма театри актёри

Мадумарова Лайло — «Сетора» эстрада гуруҳи хонандаси

Хўжаева Комила — «Сетора» эстрада гуруҳи хонандаси

Мансурова Шамшиқамар Жариповна — Республика ёш томошабинлар театри актёри

Муҳаммаджонов Ботир Аҳмедович — Ўзбек Миллий академик драма театри актёри

Ниёзов Сойибжон Наврўзович — «Ўзтелерадио» компанияси «Мақом» ансамбли хонандаси

Сайфуллаев Алишер — Ўзбекистон миллий симфоник оркестри созандаси

Ҳакимов Солижон Турғунович — Ю.Шакаржонов номидаги Фарғона вилоят мусиқали драма театри актёри

Холмирзаев Боир Мирзаалиевич — Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқий театри актёри

Шерматов Комилжон Эркинович — Ўзбек миллий чолғу асбоблари «Сўғдиёна» камер оркестри созандаси

Қодиржонова (Мирзақулова) Дилнура Шукуровна — Ўзбекистон давлат консерваторияси талабаси, хонанда

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси»

Бекчанов Қурбонбой Ёқуббобоевич — Ўзбекистон Бадиий академиясининг Хоразм вилоят тасвирий ва амалий санъат лицей-интернати директори

Ерошина Галина Викторовна — Ўзбекистон давлат консерваторияси катта ўқитувчиси

Маҳмудова Ҳамида Ахюловна — Маннон Уйғур номидаги Тошкент давлат санъат институти доценти

Содиқов Санжар — Ўзбекистон Миллий университети профессори

Юсупова Нортожи Чонаевна — Наманган санъат коллежи директори

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист»

Зарипова Раъножон — «Соғлом авлод» газетаси бош муҳаррири

Раҳматов Нусратилло (Нусрат Раҳмат) — Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси аъзоси, публицист

Тошхўжаев Акрам Сайдакбарович — «Ўзтелерадио» компанияси «Спорт» телеканали шахмат шарҳловчиси

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими»

Абдиқодиров Сувонқул — Самарқанд вилояти «Чавки» фольклор-этнографик ансамбли бадиий раҳбари

Ортиқбоева Ҳаётхон — Республика «Маънавият ва маърифат» марказининг Сирдарё вилояти бўлими раҳбари ўринбосари

Зарипов Азат — Хоразм вилояти, Хива тумани маданият ишлари бўлими раҳбари

Назармуҳамедов Собир Кўчқорович — «Ўзбеккино» Миллий агентлигининг «Ўзбекфильм» киностудияси постановкачи-режиссёри

Рўзибоева Людфия — «Ўзтелерадио» компанияси «Болалар» студияси режиссёри

Сисоев Николай Петрович — Навоий вилояти «Фарҳод» маданият саройининг директори

Солиев Адҳам Назирович — Фарғона вилояти, Кувасой шаҳар маданият ишлари бўлими раҳбари

Убайдуллаев Ғайрат — «Ўзтелерадио» компанияси «Тошкент» телеканали режиссёри

Ҳазратқулов Мурод Муқумович — Қашқадарё вилояти, Талимаржон шаҳри Алишер Навоий номидаги маданият маркази раҳбари

Халқимизнинг илм-зиё салоҳияти ва маънавиятини юксалтириш, фан, таълим, маданият, адабиёт, санъат, соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантиришдаги катта хизматлари, Ватанимиз мустақиллигини, юртимиздаги тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш ишига қўшган муносиб ҳиссаси ҳамда кўп йиллик жамоатчилик фаолияти учун қуйидагилар мукофотлансин:

«Фидокорона хизматлари учун» ордени билан

Бобоназарова Мариника Маратовна — Қорақалпоқ давлат санъат музейи директори

Йўлдошев Баҳодир Турсунович — Аброр Ҳидоятов номидаги ўзбек давлат драма театрининг бадиий раҳбари

Йўлчиева Муножотхон Абдувалиевна — М.Қориёқубов номидаги Академик ва халқ бадиий жамоалари дирекцияси хонандаси

Курбонова Нодира Сахобовна — «Томоша» болалар фольклор театр студияси бадиий раҳбари

Мўминов Раҳматулла Турдиевич — Сурхондарё вилояти, Шўрчи тумани маданият ишлари бўлими раҳбари

Йўлдошева Мухтабар — Андижон вилоят «Лола» қўғирчоқ театри актёри

«Меҳнат шуҳрати» ордени билан

Абдуллаев Баҳодир Абдурашитович — «Ўзтелерадио» компанияси «Ўзбектелефильм» студияси дубляж бўлимининг бошлиғи

Саъдиев Хайрулла Ҳабибович — Абдулла Қаҳҳор номидаги республика сатира театри актёри

Солиев Талат — Ўзбекистон радиоси «Ахборот» муҳарририяти шарҳловчиси

Тошкенбоев Эркин Шокиржонович — «Саҳнадаги цирк» корхонаси бош режиссёри

Тўлаганов Абдулла Абдураҳимович — «Ўзбеккино» Миллий агентлиги Илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар киностудияси оператори

Ўтбосаров Турсун Саидович — «Ўзтелерадио» компанияси бош дирекцияси катта муҳаррири, мусиқа танловчи

Шоҳисмоил ўғли Фиаз (Файзи Шоҳисмоил) — «Жаҳон адабиёти» журнали масъул котиби, шоир

Шур Ирина Алексеевна — Ўзбекистон «Видергебурт» немис маданий марказининг раиси

Юртимизда тинчлик-тотувлик, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш, жамиятда меҳр-оқибат ва бағрикенглик ғояларини қарор топтириш борасидаги хизматлари ҳамда ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида қўлга киритган ютуқлари билан Ватанимиз обрў-эътибори ва шон-шуҳратини юксалтиришга қўшган ҳиссаси учун қуйидагилар мукофотлансин:

«Дўстлик» ордени билан

Бахтеева Любовь Васильевна — «Ўзбекфильм» киностудияси овоз-монтаж устаси

Буркутская Нина Робертовна — Ўзбекистон Фанлар академияси асосий кутубхонаси бўлим мудири

Дюгай Платон Владимирович (Пўлат Дониёров) — «Народное слово» газетаси бўлим муҳаррири

Қаландаров Ситмамат — Республика «Тасвирий ойина» ижодий уюшмаси Хоразм вилоят бўлими раиси

Камолов Шокир Шарифович — Бухоро вилоят бадиий-меъморчилик музей-қўриқхонасининг филиал бошлиғи

Пўлатова Мамлакат Акмаловна — «Ўзтелерадио» компанияси Тошкент халқаро радиоси муҳаррири

Салпинкиди Иван Панаетович — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, рангтасвирчи

Султонов Ҳамид Ибрагимович — «Ўзбекистон матбуоти» журнали бош муҳаррири ўринбосари

Эгай Семен Борисович — «Ўзбеккино» Миллий агентлиги «Экофильм» студияси раҳбари, кинорежиссёр

Ядринская Мая Рудольфовна — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри хормейстери

Мамлакатимизда амалга оширилаётган маънавий-маърифий ва ижтимоий ислоҳотлардаги фаол иштироки, самарали меҳнати, ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга садоқат руҳида тарбиялаш ишига қўшган ҳиссаси учун қуйидагилар мукофотлансин:

«Шуҳрат» медали билан

Абдуллаева Шаҳноз Каримжоновна — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, рангтасвирчи

Азимова Шоҳиста Абдулазизовна — Тошкент Ислом университетининг «Зиё» студияси интернет-провайдери

Алимбекова Жумагул Мауленовна — «Нурлы жол» газетаси бўлим мудири

Алимов Чори — Сурхондарё вилояти, Қизириқ туманидаги «Тараққиёт» газетаси муҳаррири

Алихонов Шавкат Ғайратович — «Ўзтелерадио» компанияси республика телемаркази таъмирлаш цехи бошлиғи

Алламуротов Менгнор Мамаюсупович — «Қишлоқ ҳаёти» газетасининг Сурхондарё вилояти мухбири

Анваров Ғайрат — «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси чоп этиш цехи матбаачиси

Бекбўтаева Рихси Нурматовна — Республика «Маънавият ва маърифат» марказининг Тошкент вилояти, Чирчиқ шаҳри бўлими тарғиботчиси

Бийназова Наврўза Неъматуллаевна — «Ўзтелерадио» компанияси «Спорт» телеканали катта муҳаррири

Зайнутдинова Ильмира Шариповна — «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» газеталари мухбири

Ибрагимов Ислом Исмоилович — Тошкент шаҳар экспериментал тажриба ҳайкалтарошлик ишлаб чиқариш комбинати раҳбари

Эгамбердиева Кумуш Санатовна — «Тошкент ҳақиқати» газетаси корректори

Комиссарова Наталья Петровна — «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясининг газета чоп этиш цехи монтажчиси

Латипова Лазокат Собиржоновна — Тошкент Ислом университетининг «Зиё» студияси муҳаррири

Мирдадаев Саидаҳмад — «Ўзтелерадио» компанияси радиоэшиттириш ва овоз ёзиш уйининг цех бошлиғи

Мирзараҳимов Тўхтамурод Тўлаганович — «Ўзтелерадио» компанияси «Ўзбекистон» телеканали телеоператори

Мусакаева Альфия Адилевна — Ўзбекистон тарихи давлат музейи етакчи илмий ходими

Одилов Сурат — «Ўзтелерадио» компанияси «Маърифат» студияси бўлим бошлиғи

Отабоев Шерзод Фарходбекович — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, дизайнер

Рустамова Хосият Исломалиевна (Хосият Рустамова) — Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, шоира

Саъдуллаев Нозимбек — «Ўзбеккино» Миллий агентлигининг «Ўзбекфильм» киностудияси ёритиш цехи бошлиғи

Сапаров Алауатдин Разович — Қорақалпоғистон Республикаси «Билим» нашриёти ишлаб чиқариш бўлими мудири

Ўрунов Санатжон Аҳмедович — Самарқанд вилоят телерадиокомпанияси бош мутахассиси

Усмонов Азимбек Низомович — «Ватанпарвар» газетаси бўлим муҳаррири

Усманов Иноят Шоюнусович — «Ўзтелерадио» компанияси Халқаро алоқалар департаменти директори ўринбосари

Халилова Шабон Жумаевна — Бухоро шаҳар миллий ҳунармандчилик касб-ҳунар коллежининг муҳандис-педагоги

Ҳасанов Боймат Баянович — Жиззах вилояти «Жиззах» ашула ва рақс ансамбли бадиий раҳбари

Ҳасанова Любовь Тихоновна — Тошкент давлат миллий рақс ва хореография олий мактаби ўқитувчиси

Хўжаев Собиржон — «Ўзтелерадио» компанияси бош дирекцияси телеоператори

Шоймардонов Саъдулла Рахмонович — Қашқадарё вилояти халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлари услубият маркази режиссёри

Яковец Юрий Матвеевич — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри муҳандиси

Ёқубов Қодиржон Собитович — Республика «Маънавият ва маърифат» марказининг Наманган вилояти, Учқўрғон туман бўлими раҳбари

Қаноатов Толиб Қаноатович — Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти бадиий муҳаррири

Қодирова Дилфуза Носировна — Фарғона вилояти, Фурқат тумани 6-маданият уйи бадиий раҳбари

Қурбонов Тўхтасин — Андижон вилояти, Пахтаобод тумани «Давр садоси» газетаси бўлим мудири

Ҳакимова Шамсия Ҳабибовна — Бухоро вилояти, Ромитан туман кутубхонаси мудираси

Ҳамдамов Улуғбек Абдуваҳобович (Улуғбек Ҳамдам) — Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти илмий ходими, ёзувчи

Ҳотамов Абдусаттор Абдумаликович — Тошкент вилояти, Зангиота тумани «Истиқбол» газетаси бош муҳаррири

ОЗОД ЮРТ ЖАМОЛИ

МУСИҚИЙ ТАЪЛИМ: САМАРА НЕГА СУСТ?

БАҲС

Маълумки, олий педагогик мусиқий таълим йўналиши бўйича Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тасарруфидаги бир неча олий ўқув юртларида мутахассислар тайёрланади. Ҳозирги кунга келиб, яъни янги қураётган демократик жамиятимизда «сон» кетидан қувиш эмас, балки «сифат» масаласи бирламчи аҳамият касб этмоқда. Жумладан, олий ўқув юртлари битирувчиларининг билим савиялари ҳозирги замон талабига жавоб бера оладими? Олий педагогик мусиқий таълимдаги аҳвол қандай? Камина кўп йиллардан буён шу соҳада фаолият кўрсатаётганлигим сабабли ушбу йўналишнинг айрим жиҳатларини таҳлил этишга ҳаракат қилдим.

Маълумки, «Мусиқий таълим», «Жисмоний тарбия —жисмоний маданият», «Тасвирий санъат» ва бошқа бир қанча йўналишлар бўйича олий ёхуд ўрта махсус билим юрт (коллеж)ларига ўқишга кирувчилар ижодий имтиҳон топширишади. Албатта, ижодий имтиҳон учун соҳа мутахассисларидан махсус ва нуфузли комиссия тузилади. Ҳар бир абитуриентнинг танлаган соҳаси бўйича иқтидори ва соҳага қобилияти махсус тузиб чиқилган низом асосида баҳоланади.

Бизнингча, мусиқий таълим бўйича ўқишга олинаётган абитуриентларнинг махсус мусиқа маълумотига жиддий эътибор қаратиш лозим. Чунки махсус мусиқа маълумотисиз ўқишга қабул қилинган талабага тўрт йиллик умумий мусиқий педагогик таълимни сингдириш билан талаб даражасидаги мутахассисни тайёрлаб бўлмайди. Қолаверса, шу кунгача ушбу йўналишда олий таълимни битириб чиқиб, турли жойларда фаолият кўрсатаётган соҳа мутахассисларининг билим савияси ҳозирги кун талабига жавоб беради, деб айтиш қийин. Масалан, Жиззах педагогика институтида «Мусиқа бўлими» профессор-ўқитувчиларини ички аттестациядан ўтказилди. Нуфузли аттестация комиссиясига Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, санъатшунослик фанлари доктори, профессор Файзулла Кароматов раислик қилди. Қизиғи шундаки, ушбу аттестациядан айнан ва тўғридан-тўғри педагогика олий ўқув юртларининг «Мусиқа-педагогика» факултетларини тугатиб, ўқитувчи лавозимида фаолият кўрсатаётган иккита ўқитувчи ўта олмади. Шу тоифадаги бир мутахассис эса шартли равишда, яъни бошқа факултетларда мусиқа дарсларини ташкил этиши мумкин деган, хулоса билан аттестациядан ўтказилди.

Хўш, умумтаълим мактабини битириб, бошланғич мусиқий сабоқсиз педагогика институтларининг мусиқа бўлимини тугатган бу ўқитувчилар нима сабабдан аттестациядан ўта олишмади? Сабаби, мусиқий таълим ёшликда олинадиган сабоқ бўлиб, одамнинг ёши қанчалик улғаяверса, мусиқий билим олиши шунчалик мушкуллашаверади. Институтгача махсус мусиқа маълумотига эга бўлмаган мутахассисларни камситмаган ҳолда, таъкидлашимиз лозимки, уларнинг илмий-назарий ва амалий саводхонликлари ўз соҳалари бўйича олий таълим ўқитувчиси талабига мутлақо жавоб бермайди.

Шу ўринда, профессор Ф.Кароматовнинг қуйидаги фикрларига эътиборингизни қаратамиз: «Эски қоидаларнинг айримлари ҳалигача қайта кўриб чиқилмаганлиги тарбиявий ишга салбий таъсир кўрсатиб келмоқда. Жумладан умумтаълим мактабларидаги эстетик тарбия етакчи соҳаси — мусиқа фани бўйича ўқитувчилар тайёрлаш муаммосини олайлик. Бу соҳа мутахассислари педагогика институтларида суст тайёрланмоқда».

Бунинг сабаби, педагогика институтларида мусиқа таълимининг барча йўналишлари бўйича ўқишни битириб чиқаётган ёш мутахассислар аксарият қисмининг нота ўқиш малакаси, ифодали куйлаш ва чолғу ижрочилик маҳоратлари талаб даражасида эмас. Устоз профессор-ўқитувчиларимиз хафа бўлишмасин-у, бу ҳолат Самарқанд давлат университети ва Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетининг «мусиқа-педагогика» факултетларини битириб чиқаётган «мутахассис»ларда яққол сезилади.

Шу ўринда амалиётда бўлиб ўтган яна бир воқеани мисол келтирамиз. Жиззах педагогика институти қошида мусиқа таълими бўйича бўлим ташкил этилгандан сўнг, чанг чолғуси мутахассиси сифатида Самарқанд давлат педагогика институтининг «Мусиқа-педагогика» факултетини битириб келган (ҳозирда Самарқанд давлат университети қошида) Навбаҳор Ҳайдарова ўқитувчи сифатида ишга олинди (Институтгача мусиқа маълумотига эга эмас.) Табиийки, 6 ойдан сўнг, ҳар бир ўқитувчининг талабаларга қай даражада билим берганликлари назорат турлари давомида текширилиб кўрилади. Н.Ҳайдарованинг талабалари носоз чолғуда ўз асарларини ижро этишган ҳолда, кичик-кичик асарлар ижроси билан чекланишди. Каминанинг, нима сабабдан талабаларингиз носоз чолғуда асар ижро этмоқда, деган саволига, олий таълим ўқитувчиси чолғуни созлашни билмаслигини айтди. Биз Жиззах педагогика институти «Мусиқа-педагогика» соҳасида талаб даражасида мутахассислар тайёрлаяпти, деган фикрдан йироқдамиз. Зеро, таълим жараёнидаги камчиликларнинг таъсири биз тайёрлаётган мутахассисларда ҳам ўз инъикосини топаётганини инкор эта олмаймиз.

Табиийки, ҳар бир ўқитувчининг билим савияси, унинг қандай мутахассис эканлиги талабаларда ўз инъикосини топади. Шундай экан, республикамиз олий даргоҳларида фаолият кўрсатаётган мусиқа-педагогика факултетларининг мусиқа таълими ўқитувчиларини мутахассисликлари доирасида аттестациядан ўтказиш вақти келмадимикан?

Айтиб ўтилганидек, мусиқий таълим бўйича мутахассислар тайёрлаш анча мураккаб жараён ҳисобланади. Шу боис бўлса кераки, бошқа соҳа мутахассисларини тайёрлашдан кўра, мусиқа таълими ўқитувчисини тайёрлаш учун 2-3 баробар кўп маблағ талаб қилинади. Чунки ўқув жараёнининг 70 фоизи якка тартибда ташкил қилинади. Афсуски, кўп ҳолларда якка тартибдаги машғулотларга менсимаслик назари билан қараш ҳоллари ҳам йўқ эмас. Мусиқа таълими факултетларини битириб чиқаётган мутахассисларнинг нота ўқиш, чолғу ижрочилиги, мусиқий саводхонлик каби фаолиятларининг ҳозирги давр талабига жавоб бера олмаслиги сабабини шундан ахтарсак тўғри бўлади.

Шу ўринда, бевосита талабалар билан амалга оширилаётган илмий ишларга ҳам тўхталишни лозим деб ўйлаймиз. Маълумки, ҳозир олий таълимнинг деярли ҳамма йўналишида битирувчилар «Малакавий битирув иши»ни ёзишлари шарт. Педагогик йўналишда ушбу масалани оддий таҳлил этсак, қуйидаги манзаранинг шоҳиди бўламиз. Жумладан, «ўзбек тили-адабиёти», «тарих», «ҳуқуқ», «математика», «психология», «мактабгача тарбия» ва ҳ.к. йўналишларда билим олаётган талабаларнинг илмий савиялари назарий билим ва сабоқлар билан мукаммаллашиб боради. Мусиқа таълимида эса, юқорида таъкидлаганимиздек, мутахассисликка боғлиқ ҳолда кўпроқ амалий билим берилади. Табиийки, педагогика йўналишида малакавий битирув ишини ёзиш асосан назарий билимни талаб қилади.

Шундай экан, «мусиқа», «тасвирий санъат», «жисмоний тарбия ва жисмоний маданият» каби мутахассислар тайёрлайдиган йўналишларга малакавий битирув ишини ёзиш шартми? Қолаверса, бу билан асосий мақсадга эришиб бўлмайди-ку. Қизиғи шундаки, мусиқа ўқитувчиси учун келажакда энг зарур бўлган «Асосий чолғу асбоби» фани ўқув режасининг битирув Давлат аттестациясидан чиқариб ташланган. Бу ҳолатнинг мутахассислар тайёрлаш сифатига салбий таъсири тайин. Чунки «Мусиқа таълими» йўналишида ўқишга кирган талабалар I курсданоқ Давлат аттестациясига тайёрлаб борилади. Назаримизда, ўқув режасига ўзгартиришлар киритишда ҳар бир йўналишнинг ўзига хос хусусиятлари инобатга олиниши ва оқилона ҳал этилиши зарур.

Бизнинг бу фикр-мулоҳазаларимиз мутахассисларни бефарқ қолдирмаса керак, деб ўйлаймиз.

Нарзулла ТОШТЕМИРОВ,
Жиззах Давлат педагогика институти доценти,
санъатшунослик фанлари номзоди

***ТАҲРИРИЯТДАН:* Доцент Н.Тоштемировнинг ушбу мақоласида мамлакатимизда мусиқий таълимнинг бугунги ҳолати, уни янада ривожлантириш истиқболлари тўғрисида мулоҳаза юритилади. Мақола бу борадаги кўп йиллик шахсий кузатувлар асосида ёритилганлиги кўриниб турибди. Шу боисдан ҳам унда жўяли, мақсадга мувофиқ бир қатор таклиф ва мулоҳазалар бор. Тарбиячининг ўзи тарбияли бўлиши керак, дейди халқимиз. Инчунун, мусиқа соҳасида ёш авлодга таълим бераётган устозларнинг ўзи юксак малакали бўлишлари шарт. Ўқитувчи ўз касбини мукаммал эгалламаса, билим ва маҳоратини узлуксиз равишда такомиллаштириб турмаса, у бугунги замон талабларига жавоб бера оладиган шогирд тайёрлай олмайди. Паст савияли мутахассис кўпи билан худди шундай савияли мутахассисни етиштиради, холос.**

Доцент Н.Тоштемировнинг мақоласида баҳсли, мунозарали ўринлар ҳам йўқ эмас. Жумладан, у мавжуд мусиқа билим юртларида малакали ўқитувчилар етишмаяпти, деган фикрни айтгани ҳолда, янги «Мусиқа-педагогика» институти ташкил этишни зарур, деб ҳисоблайди. Бошқа бир ўринда «Педагогика институтлари мусиқа-педагогика факултетлари ўқитувчилари зиммасига амалда ижро этиш (бажариш — ред.) мумкин бўлмаган вазифалар юклаб қўйилган» дейди.

Муаллифнинг шу мазмундаги баъзи таклифларини қисқартирган ҳолда, ушбу мақолани айрим мунозарали жойлари билан бирга эълон қилмоқдамиз. Чунки мақола, ҳар ҳолда, куюнчаклик ва самимий ният билан ёзилган.

Мусиқа таълими мутахассислари буни инобатга оладилар ва баҳсимиз давом этади, деган умиддамиз.

ИСТИҚЛОЛ МАДҲИ

Энг улуғ, энг азиз байрамимиз Мустақиллик кунимизни ҳар биримиз ўзимизга хос туҳфа билан кутиб олишга ҳозирлик кўрамиз. Бу тўйнинг наинки умумхалқ, балки ҳар бир хонадон байрами бўлишини чин дилдан хоҳлаймиз. Чунки Истиқлолнинг хосияти айнан шуни тақозо этади. Шу қутлуғ мавзуда, айниқса, байрамнинг 13 йиллиги олдидан шоирларимиз ҳам ғайрат кўрсатиб турибдилар. Омон Мухтор, Азим Суюн, Маҳмуд Тоир сингари пешқадам шоирларимиз достонлар ижод қилдилар. Шу жумладан, иқтидорли шоир укамиз Абдували Қутбиддин ҳам байрамимизнинг 13 йиллигига бағишлаб янги манзума ёзди ва у Ёзувчилар уюшмасининг шеърият кенгашида муҳокама ҳам қилинди! Бу шоир укамиз Шарқу Ғарб усулларида бемалол жавлон ураверади. Бироқ она-Ватан, туққан ер, халқи ҳақида гап кетганда жўяли ва жиддий фикр юритишга уринади. Муҳтарам Юртбошимизнинг, даврнинг талаби шу. Абдували ўз достонида бошимиздан ўтган айрим фожиали ҳодисаларни ҳам талқин этишга ҳаракат қилади. Достонни таъмин этган самимиятнинг калити шунда!

Шоирларимиз ижодида шундай изланишлар муборак бўлсин!

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон халқ шоири

ОЗОДЛИК

ДОСТОН

МУСТАҚИЛЛИГИМИЗНИНГ ЎН УЧ ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНАДИ

Қиличнинг дамидай сенинг нафасинг,
Тоғни кўтаргудай шиддатинг, шавқинг.
Осмон эгилмайди, юлдуз тўкилмайди,
Юрак букилмайди, ёрилар фақат...

Ёрилма!
Юрагинг Мусиқор* янглиғ —
Куёшга қанотинг урилиб турсин!
Ҳеч қачон қанотинг синмасин, Озодлик!
Ҳеч қачон юрагинг сўнмасин, Озодлик!

99-миди,
Вақтнинг зарбида,
Абру найсонларни, ҳайвон, инсонларни,
Бирдек маъзаматда, бирдек ҳимматда,
Қиш билан баҳорнинг донишмандлари
Кўклам тўйиларига чорлашар эди.
Силкинди,
Гумбурлаб
Қаро қуюнлар —
Тошкентни қаърига тортди тўсатдан.
Қарғалар кўпайди —
Ўша кун Тошкентда.
Ғаламис ва қўрқоқ, фитна тўдалар
Яғмоси ҳавони тутатди.
Кўккис —
Нафасим кўксимга санчилди шунда.
Англадим,
Озодлик!
Бешикка солиб
Тебратиб тургандинг келажагимиз,
Бир вақтлар Темурга тутган сийнангни
Тутгандинг сен унинг авлодларига.
Шамшир кўтаргандек Мирзо Улуғбекка
Шамшир кўтардилар сенга, Озодлик!
Нафасим кўксимга санчилди қаттиқ,
Нафасим кўксимда қолди буралиб.
Бирдан: *"Болам! —* дедим, *—*
Воҳ, болам!" — дедим,
Ёлғиз ўзи эди — уйда жон риштам.
Қандай етиб бордим, шамол эдимми?!
Бағрим олов ичра, олов кечдимми?!
Ўғлимни ҳаётдан билдимми азиз,
Ўғлимни дунёдан кўрдимми азиз,
Бордим, қўлгинаси титрар ўғлимнинг,
Бўйнимга осилди: *"Дада, портлади,*
Ёмонлар!.. — деди пичирлаб маъюс. —
Ўғрилар келишди, — деди. — *Тошкентга..."*
Ўзимни йўқотдим, донг қотдим, ё Раб!
Ўғлим Озодликнинг тили эди, гўё,
Ўғлим Озодликнинг дили эди, ё Раб!
У қўрқоқ эмасди, хўрланган эди.
"Одамлар ўлдилар ана у ерда,
Улар мени ҳам ўлдиришмоқчи..."
Узуқ-юлуқ сўзларда пичирлаб,
Кўлчасин мушт тугиб, юраги уриб.
Ҳайҳот!
Жаноби Расули Акрам:
"Ўлдиринг қавмингиз", — демагандингиз.
Сиз иймон нурини сочган маҳали,
Кўппаклар бутларни талашар эди.
Бир қарич инсону кўппак ораси,
Бир қарич инграшу ҳанграш ораси...
Ҳатто тош доллади
Бидъат асрида —

"Ўқи!" — дедилар, Сиз ўқидингиз,
Оламга Аллоҳнинг каломи келди —
Ҳидоят келди, ҳимоят келди,
Куйди қалблардаги
Минг йиллик қуртлар,
Иймон куртаклари ниш урди гуррос.
Озодлик пойингиз ёнига келди,
Бошин силадингиз, фатво бердингиз,
— Бор,
Зулматни ёр! — дедингиз.
У борди.
Озодлик мусиқорингиз
Тумшуғида нур халқалари,
Юртлардан-юртларга учди тинмасдан,
Қўшиқлар айтди иймон ҳақида, Ватан ҳақида:
*"Ҳуббул Ватан мин ал-иймон!"**

Во дариғ!
Мусиқор эндигина саккиз йил
Манзил қурган эди юрт пештоқида.
Эндигина чўғни ҳалводай
Тортиқ айлаганди бизга баробар.
Портлади,
Портлади,
Портлади...
Саккиз ёшга тўлган барча болалар,
Ҳайқирди ўша кун,
Муштлари тугилди бари-барини,
Муштлари тугилиб, йиғлади ҳаммаси...
Қўрқишдан эмас, ғазабдан эмас,
Кетиб қолишингдан ҳавотирланиб!
Ўзлари билмаган ҳолда тебраниб,
Тебраниб — тебраниб — тебраниб,
Ҳайқириб: *"Ота! Ада! Дада!"* — дедилар
Бирданига.
Сен улар руҳининг отаси, Озодлик!
Ва сен қолдинг,
Болаларинг билан.
Сен бизни ташлаб кетмадинг, Озодлик!

Кечқурун ТВда "Ахборот",
Президент Ислом Каримов,
Қўллари тугилган болаларникидай,
Кўзлари ёнган Мусиқор кўзидай.
Ҳайқирди:
"Орқага қайтмаймиз,
Ҳеч кимга бермаймиз Ўзбекистонни!"
Ҳитоблар сел бўлиб келди тўрт ёқдан,
Ўзбекнинг буюк шаҳарларидан.
Миллионлар хитоби:
"Биз энди орқага қайтмаймиз,
Ҳеч кимга бермаймиз Ўзбекистонни!"
ТВ. "Ахборот". Жасадлар, қонлар,
Яраланганлар.
Шўрлик оналарнинг доду фарёди,
Тобутлар. Одамлар. Изтироб...
Сен учдинг уларнинг устидан, Озодлик,
Чалиб тумшуғингда қуёшчадай
Қўнғироғингни:
— Огоҳ бўлинг, огоҳ!

Ҳаёт теваракда, ўлим теваракда,
Аллоҳ теваракда, иблис теваракда...
Қалбларга киритинг тонгни, ҳаётни,
Ҳурриятни киритинг!
Йўлатманг қалбингиз остонасига,
Ўлимни, зулматни, иблисни.
Қўйманг фосиқларни!
Яқинлаштирманг!
Улар сеҳргардир,
Эътимоди йўқ,
Кириб олсалар, бас,
Бўрисиз, бўри...
Тишлайсиз, узасиз,
Судрайсиз, сўнгра —
Вайроналар узра
Мудрайсиз узоқ,
Лаънатга учрайсиз,
Қарғишга қолиб.
Ўйланг! Ўйланг!
Тафаккур қилинг!
Сиз ахир золимлар зурёди эмас,
Сиз буюк сиймолар ворисларисиз!
Болаларни асранг!
Аввало, болаларни асранг!
ТВ. "Ахборот". Муштини кўтарди Президент,
Кўкрагини керди,
Тўсди:
— Сизга мен керакми?!
Мана, мен!
Айтар сўзим шу:
— Фарзандларимиз бермайман,
Келажакни бермайман, нокасларга!
Нақадар улкан эди
Қоядай Президент.
Нақадар улкан эди
Ҳалқ мисли уммон.
Ўғлим уч ёшда эди, ўшанда...
— Бобом чақиряпти! — деди.
Телевизорга қарадим,
Президент чақирмасди,
Ёниб-куйиб сўзларди шиддатвор.
— Чақирмаяпти-ку? — дедим ҳайратда.
— Йўқ, чақиряпти, мен кўраяпман,
Ҳамма бир-бирини чақиряпти...
Мен боришим керак, дада!
Бобом хафа бўлди, мен хафа бўлдим —
Биз хафа бўлдик...
Жунжикдим, тилим музлади,
Хаёлга келгани: *"Ўғлим чўчиб,*
Касал бўлди чоғи,
Дўхтирга элтиш керак уни".
Қўрқдим хаёлимдан,
Бағримга босдим ўғлимни...
Ниҳоят, тугади маҳзун лавҳалар.
Ўғлим ўрнидан турди,
Кетди муштчасини тугиб.
"Қаёққа?" — сўрадим. Индамади...
Тўхтатиб қолдим, жуссаси митти,
Юраги қуёшдай кенжа ўғлимни.
Сўнг менинг ҳам ҳайқиргим келди,
Қўшилгим келди метин сафларга.
Мен ҳали ҳам кўр эканлигимни билдим,
Мен кўп нарсаларни кўрмас эканман,
Аламим келди кўр эканлигимдан...

Абдували ҚУТБИДДИН

Учмасин тилла солинган
Адоват ҳамёнига.
Биз, ахир девлару қузғунлар дўсти эмасмиз.
Биз, ахир юраклар дўстимиз!
Биз қалблар дўстимиз, Озодлик!
Ахир, биз ҳақлимиз жаҳонда,
Шарафли ном қозонишга.
Озодлик!
Шарафу шоним
Қўшиқ айт!
Жўр бўлай:
"Ватанни севмоқ иймондандур",
Иймондандур,
Иймондандур!

Эзгу интилишлар палласи.
Кенжа ўғлим
Саккизга кирди.
Инглизча билар сал, ўрисча андак
Арабий имлога таъби бор тузук.
Ғурурланиб юрар ўзбеклигидан,
Мен ёзган китобларни ўқий бошлади...
Миржалол Қосимовдек футболчи
Бўлмоқчи —
Насиб этса.
Учувчи бўлмоқчи,
Қурувчи бўлмоқчи...
Каттакон хаёлларни сурмоқда болам,
Катта орзуларни ўйламоқда болам.

2004
13 июл,

1999 — 2003
— Ўткирбек, Абдуқодир чемпион. Фахр.
Чегара. Термиз. Ўзингдан чиққан балолар.
Қайғулар. Афсус-надомат...
Афғонистон. Тафаккур қатли.
Санъат ва мўъжиза кундада...
Муборакда — янги машъала,
Тараққиёт машъали.
Андижонда, Фарғонада, Самарқандда,
Хивада, Қаршида,
Нукус, Бухоро...
Байрам ортидан байрам.
Зафарлар бор, бунёдкорлик бор,
Озроқ қийинчилик, муаммо мавжуд.
Ҳали бой эмасмиз,
Тўйиб қутурганлар бор,
Ютинганлар бор — бўм-бўш қўлига қараб,
Аммо
Рўзғор обод бўлар секин-аста,
Тинчлик бўлса, бас.

Фақат олға!
Тўхташ мумкинмас!

Фисқу-фасод офат келтирар,
Фақат меҳнат, ақл ва тадбир.
"Ўзлик" мактаби, "Адолат" мактаби,
"Истиқлол" мактаби, "Бахт" мактаби...
Савод чиқараяпмиз — секин-аста.
Мулоқот учун китоб —
"Ўзбекистон XXI аср бўсағасида".
Ҳижжалаб ўқиш, тушуниш,
Огоҳ бўлиб яшаш учун.
(Бизга халақит бермасалар бўлгани.)

Биз ҳақлимиз ўзимизни
Ёғдуларга буркашга,
Биз ҳақлимиз яримта нонимизни
Бутлашга.
Биз ҳақлимиз: *"Биз ҳеч кимдан*
Кам бўлмаймиз!" — деб ҳайқиришга!
Фақат ичимиз ичига куялар кирмасин,
Тимдалаб, ичимиз азобга қўймасин.
Бошимиз ичида ақл кўпирсин,
Телбалик урмасин пешонамизга.
Элдошлар, йўлдошлар
Жигарлик қилсин.
"Нима бўлса, бирга!" — десин,
Қасд айламасин.
Ўйнамасин, етти ёт
Ёвлару шайтонлар ноғорасига.

Хушхабар:
Рустам Қосимжон
Чемпион.
Шатранж шоҳи.
Мот бўлди шаҳмат шаҳзодалари,
Дунё забт этилди яна бир бора,
Тафаккур баҳсида,
Ақл баҳсида.
Ундан сўнг,
Гиж-гижланган малайлар хуружи,
Сирли найрангларнинг лақма тўдаси,
Шайтонга эргашиб қон тўкадилар
Тошкентда.
Совуқ гаплар:
Адашганлар,
Чалкашганлар,
Айқаш-уйқашганлар...
Ачиниш, нафрат.
"Наҳот ўзимиздан?!"
Ҳайқириқ;
Ахир, Пайғамбарга эргашганлар иймон
Қасрини қурадилар.
Бузмайдилар, ўлдирмайдилар.
Ахир, чин муслимлар кечиримлидир,
Аллоҳдан сўрарлар, бандадан эмас!
Ахир, худкушлик раббоний эмас!
Биродаркушлик — гуноҳи азим!
Эй, сиз, кўзларини парда босганлар,
Эй, сиз, қўлларини пахса қилганлар!
Эй, сиз, ўз боғига арра сурганлар
Ким сизни айнитди?
Бу қандай ғавғо?
Бу қандай оқибат она-Ватанга —
Ажал уруғими сизнинг совғангиз?!
Сизга нима бўлди?
Бу қандай алам?!
Норасо дунёда, юртда нима айб,
Бири кам дунёда элда нима айб?
Нега ўзингизга қасд айладингиз,
Нега элдошларни қилдингиз қурбон?
Нега?
Балки ким билади, қаерлардадир
Сизни ўйинида қўрчоқ этганлар,
Даҳшатли ўлимнинг савдогарлари,
Ваҳшатли фитналар шум даллоллари,
Қаҳва ичмоқдалар, хўжалари-ла:
"Буюртма бажарилди, Ўзбекистон нотинч
Нифоқ сочилди,
Офат сочилди.
Портлаш — портлаш,
У ер портлайди,
У ер тугайди..."
Аммо
Билмаслар, толесиз, ақли ноқислар,
Тугатиб бўлмайди Ўзбекистонни!
Ғажиб бўлмайди Ўзбекистонни!
Йўқотиб бўлмайди Ўзбекистонни!
Имом Бухорий,
Имом Термизий,
Ҳазрат Ғиждувоний,
Ҳазрат Нақшбанд,
Нажмиддин Кубро,
Жоруллоҳ Замахшарий,
Имом Мотуридий,
Ҳазрат Марғиноний,
Бобойи Самосий дуоларидан,
Ҳазрат Соҳибқирон ва Мангуберди,
Паҳлавон Маҳмуд ва Темур Маликнинг
Руҳлари билан
Минглаб улуғ зотлар тиловатидан,
Зирҳ ўралгандир Ватанимизга!
Ҳеч қачон ёрилмас,
Кулига қорилмас,
Билсинлар!
Тавба қилсинлар!
Чунки
Биз қўрғонли, мустаҳкам миллат,
Тарих китобига битилган ҳикмат,
Бир жонмиз, бир танмиз, ялакат мағиз.
Қолдирсак, биз бирга қолдирамиз из,
Агар хасталансак, даво ўзимиз,
Иллат гар босса, тадбир ўзимиз.
Ўзимиз юрмасак, биров юрдирмас,
Агар кечирмасак, биров кечирмас,
Ўзимиз топамиз, бировлар бермас,
Ёнсак бир тану жон,
Ўчиролмас ҳеч кас!
Ўчиролмас абас!
Қўлни қўлга беринг —
Ота-оналар,
Ака-укалар,
Опа-сингиллар!
Маърифат енгажак шум жаҳолатни,
Муҳаббат енгажак чиркин ниятни!
Бизларга тинчликнинг райҳони керак,
Жамбили керакдир фаровонликнинг!
Айтинг, пок умидга қаршилар борми?
Айтинг, тинчликка борми қаршилар?
Бор бўлса аларнинг торбоғи бўлак,
Тиканли маскани ўзига тўшак.
Не қилса жойида доғланаверсин,
Осган қозонида ёғланаверсин.
Бизга қозонию дарди керакмас...
Биз эса,
Биз эса,
Биз эса —
Машъала кўтариб ҳаммамиз,
Шаҳдам қадам ташлаб,
Қад ростлаб мағрур
Борайлик,
Урушу савашларгамас,
Юртни гул-лолага тўлдирмак учун,
Қасру кошоналар бунёд этмакка.
Мусаффо осмонни,
Қутлуғ тонгларни,
Кўзу қорачиққа жойлаб батамом.
Куйдириб маломат эгаларини,
Хусумат қавмининг бармоқларини,
Туҳмат лашкарининг томоқларини,
Кўрнамак "дўст"ларнинг оёқларини,
Машъала кўтариб бораверайлик —
Уч миллион Озодлик
Болалари-ла,
Ўн миллион
Ҳуррият ёшлари ила,
Йигирма олти миллион армони ушалганлар-ла,
Бораверайлик,
Биз билан бирга қадам ташласин,
Озодлик!
Биз билан бирга яшасин,
Озодлик!
Яшасин, яшасин, яшасин!..

2004 йилнинг августи

* Мусиқор — афсонавий ҳумо қуши кўзда тутилган.
* "Ватанни севмоқ иймондандур" (ҳадис).

Абдулла АЪЗАМОВ

КИТОБ!

(Китоб ўқимайдиганларга фойдаси йўқ пандлар)

1. Одамзод пайдо бўлишидан аввал вақт, китоб пайдо бўлгунча одамзод бўлган. Лекин китоб пайдо бўлгандан сўнггина замон тарихга, жамият цивилизацияга айланган.

2. Онг — туғма қобилият эмас, тарбия билан шаклланади; китобсиз тарбияланган онг ибтидоий даражада қолиб кетади. XXI асрда ҳам. Барча маиший қулайликлари бор, энг замонавий техник воситалар билан жиҳозланган ҳашаматли турар-жойларда ҳам.

3. Албатта, китобдан китобнинг фарқи бор. Шундай китоблар борки, минг йиллар давомида сараланиб, йиғилиб, инсоният маданиятининг хазинасини ташкил этган. Лекин...

4. Шундай китоблар ҳам борки, улардан энг катта наф — носвой ўраб сотиш — акс ҳолда зарар келтириши мумкин. Хуллас...

5. Сўзлар, жумлалар, формулалар, иллюстрациялар, ахборотлар йиғиндиси шаклан китоб бўлиши мумкин, амалий наф келтирадиган қўлланмалар ҳам кўп, аммо бу дегани ҳали Китоб эмас; Китоб — бадиий кашфиёт маҳсули, руҳият сабоғидир.

6. Гулни алафдан нима ажратади? Сезги. Китобдан Китобни-чи? Тафаккур. (*Қолган пандларда "китоб" деганда адабиёт боғининг "алафлари" эмас, "гуллари" назарда тутилади. Бунга урғу бериш мақсадида "Китоб" деб бош ҳарф билан ёзамиз.*)

7. Одам сафиюллоҳ Китоб билан ҳаётга йўлланган. Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васаллам ўқиш-ёзишни билмаганлар, аммо у зотга Китоб нозил қилинган. Демак, Китобсиз одам комил эмас, дин — дин эмас.

8. Аллоҳ таоло Расулуллоҳга "Ўқи!" деб буюрди. Буни тушуниш учун энди яна шундай хитобни кутиш — жоҳиллик.

9. Бугун информация олишнинг замонавий воситалари, завқ олишнинг замонавий турлари кўп. Шундай замонда китоб ўқиш шартми? Шарт! Зотан, Китобнинг ўрнини ҳеч нарса босолган эмас, босолмайди ҳам. Чунки Китоб — тилсим, у оддий (техник) информация йиғиндиси эмас, балки даставвал руҳий информация ташувчи воситадир. Тарихдаги энг буюк зотларнинг руҳият сабоқлари асосан Китобларда акс этган — бу тилсимнинг бир қирраси. (Мисол учун, биз Чўлпонни Китоблари ва у ҳақдаги Китоблар туфайли биламиз.)

Иккинчи қирраси: китоб ўқиш тезлиги билан инсон вужудининг руҳий информацияни қабул қилиш қобилияти ўртасида уйғунлик мавжуд. Ана шу туфайли Китоб ўқиш жараёни илоҳиёна хусусият касб этади. Бундай ҳодиса истеъдодли қорининг тиловатини тинглаганда ҳам юз беради. Лекин тиловат бу — "Қуръон" ўқиш, "Қуръон" эса Китоб.

Мазкур ҳодиса, шунингдек, мусиқа эшитганда, театр, кино томоша қилганда, концертда ўтирганда ҳам рўй бериши истисно эмас. Лекин фақат Китоб ўқигандагина инсон ва Китоб яхлит комплексга, яхлит хилқатга бирлашади, бунинг натижасида у янгиланади, маънавий ва руҳий юксалиш пиллапоясида поғонама-поғона кўтарилиб боради.

10. "Китобнинг даври ўтди". Бўлмағур гап. Китоблар телевизор экранига термулганча умрини совураётган одамларни истеҳзо билан кузатиб туришибди.

11. Болаларни кимгадир зарур бўлгани учун эмас, балки улар бахтли бўлишлари учун китоб ўқишга ўргатиш керак. Чунки, бир томондан, адабиёт — санъатнинг бир тури, муҳим тури. Умри давомида куй ва қўшиқдан, кино, театр, тасвирий санъат, архитектура асарларидан, гўзал манзаралардан, гуллардан завқланмай ўтган одам киму китоб ўқиб завқланмай ўтган одам ким? Иккинчи томондан, Китоб — тафаккур озиғидир.

Китоб саодат топиш учун ўқилмайди. Унутмаслик керакки, китоб ўқишнинг ўзи — олий саодат.

12. Китоб ўқиш бой қиладими? — Моддий маънода бойишга кафолат бермайди, албатта. Лекин китоб ўқимаслик маънавий қашшоқ қилиши тайин.

13. Китоб — буюк кашфиёт. Китоб — улуғ неъмат. Лекин сичқон учун у қадар мазали таом эмас.

14. "Юксак мавқеларга эришганлар орасида мунтазам китоб ўқийдиганларига нисбатан деярли ўқимайдиганлари кўпроқ-ку?!" Мантиқсиз мушоҳада. Қиёс: икки одамдан бири чекади, иккинчиси чекмайди; чекувчи 80 дан ошиб, чекмаган эса 70 га етмай оламдан ўтган ҳоллар оз эмас. Бундан чекиш умрни қисқартирмайди, ҳатто узайтиради, деган хулоса чиқмайди. Чунки, аслида, чекувчи чекмаганида яна 10-15 йил яшаган, ҳаётининг самарасига самара қўшилган бўлар эди, чекмаган чекканида эса 60 га ҳам бормаган бўлар эди.

15. Сўз — тан, жони — маъно. Маъно чуқур ёки саёз бўлиши мумкин. Бу белги суҳбатдош нутқида дарҳол сезилади: оз ўқиганнинг нутқида сўз кўп, маъно саёз, гап кўп, фикр енгил.

Амир Темур кўп ўқиганлар суҳбатидан мароқланган.

16. Эй ўқимайдиганлар, гап-сўзларингиздан ўқимаслигингиз саримсоқ чайнагандай анқиб туриши ўзингизга маълумми?

17. Фақат касбга оид адабиётни ўқиш билан чекланиш "ҳаётнинг мазмуни еб-ичишдан иборатдир" деган ақиданинг бир тури.

18. Бадиий асардан билим олиш мумкин бўлгани сингари, илмий асардан завқ олиш ҳам истисно эмас. Адабиётнинг сифати ва аҳамиятини унинг турига қараб эмас, савиясига қараб баҳолаш керак. Адабиёт турларини бир-бирига зид қўйиш, бирини ўқиш иккинчисини ўқишга сарфланадиган вақтни ўғирлайди ёки бошқа машғулотлардан чалғитади, деб ҳисоблаш хато. Ғафур Ғулом физикага оид китобларни севиб ўқигани ҳақида хотиралар бор. "Энг кичик заррадан Юпитергача, ўзинг мураббийсан, хабар бер, Қуёш" каби ўлмас шоҳ сатрлар шу туфайли туғилган. Қолаверса, XX аср адабиёт турлари, жанрлари, йўналиш ва услубларининг ўзаро чатишуви, синтези асри бўлди. Масалан, Жеральд Даррел китоблари бадиийми ё сафарлари ҳақида ҳисоботми? Озод Шарафиддинов эсселари илмийми ёки нафис адабиёт намуналарими?

19. Китоб ўқимаганмисиз? Йўқ? Ўқинг. Бирор китобни қайта ўқиганмисиз? Йўқ? Унда умуман ўқиманг.

20. Маймун китоб ўқимайди. Лекин афт-ангори пластик операция билан эпақага келтирилгач, у яхшилаб дрессировка қилиниб, саҳнага чиқарилса, попса топ-рейтингида нечанчи ўринни эгаллар эди?

21. Умр ҳар даврининг ўз китоблари бор. Савод энди чиққан пайтда ўқиладиган китоблар бор — ўқимаган болалик кемтик, умр шомида ўқиладиган китоблар бор — ўқимаган кексалик зулмат.

22. Фарзандини китоб ўқишга ўргатмаган ота-она аслида уни саводсиз қилиб тарбиялаган бўлади.

23. Ўқувчиларига ўқиганини ўқитадиган ўқитувчи — чин мураббий эмас, ўқишни ўқитадиган ўқитувчи чин мураббийдир.

24. Саводхонлик ҳар хил бўлиши маълум. Саводсизлик ҳам шундай: алифбе ўқимаган — оддий саводсиз, она тили дарслигини ўқимаган — саводсиз саводсиз, "Қуръон" ўқимаган — оми, бадиий асар ўқимаган — маданий саводсиз, Конституцияни ўқимаган — ҳуқуқий саводсиз ва ҳ.к.

25. Китоб ўқиш — Китобни қўлга олишдан бошланади. Шундай Китоблар борки, балки уларни энди ўқирсиз ё ўқий бошлагандирсиз, ёки бир неча марта ўқиб чиққандирсиз, барибир, қўлга олишингиз билан руҳиятингизда ўша заҳоти ўзгариш рўй беради. Агар сиз бу ҳодисага йўлиқмаган бўлсангиз, билингки, ҳали Китоб ўқимабсиз.

26. "Ўткан кунлар"ни ўқиб, Кумушнинг вафотига етгандаги ҳаяжонга тушиш — инсонийликдан бир белги.

27. Китоб ўқиш мобайнида ҳар ҳаяжонланганда қалб силкиниб, гардлари қоқилади, кўзлар ҳар сафар намланганда эса ювилиб покланади.

28. Жак Ив Кусто акваланг ихтиро қилиб, сув остига тушди ва океансиз яшай олмайдиган бўлди. Океан ҳам унга ўз тилсимотларини очди, унинг ҳаётига мазмун бағишлади ва руҳий юксакликларга кўтарди. Қани энди Навоий ижодининг океанига тушиш имконини берувчи акваланг ихтиро қилинса...

29. "Навоийни ўқиш қийин". Нега? Телескопсиз ҳам юлдузли осмондан завқ ола билиш мумкин-ку.

30. Тарихда буюк зотлар кўп ўтган. Ҳеч улар билан замондош бўлмаганингиздан, улар билан учрашиш, суҳбатидан баҳраманд бўлиш имконияти йўқлигидан афсус қилганмисиз? Афсусланишга ҳожат йўқ: уларнинг китобларини, улар ҳақидаги китобларни ўқинг. Сизга суҳбатдош бўлишмаса, мен кафил.

31. Бир одам умрида нечта китоб ўқиши мумкин? Гап сонда эмас, гап — китоб ўқишдай саодат ўрнига умр нималарга сарфланаётганида.

32. Китоб мутолаасисиз ижод имконияти чекланган. Ижоднинг тури кўп. Бадиий асарлар ўқимай бадиий ижод билан шуғулланиш — кулгили, оқибати эса ачинарли. Илмий асарларни ўқимай илмий ижод билан шуғулланиш — қалбакилик, оқибати — умр зое бўлиши.

Соддароқ ҳолатни, масалан, гулчиликни олайлик. Бунинг учун ўқиш шартми, кўриб ўрганиш ҳам мумкинку? Йўқ. Кўриб ўрганиш кишини тақлидга мойил этади, ўқиб ўрганиш эса — ижодга. Ўқиб ўрганиш ва кўриб ўрганиш бир-бирини тўлдирганда энг яхши самара беради.

33. Ўз устингизда тажриба қилиб кўринг: умрингизнинг кузини кўз олдига келтиринг. (Агар буни уддалай олмасангиз, яъни тасаввурингиз сустлик қилса, демак, сизда тасаввур қобилияти яхши ривожланмай қолиб кетган — бу айнан болалигингизда эртак китобларни ўқимаганингиздан.) Беш саҳифа ҳажмда ўз ҳаётингиз ҳақида ёзиб қолдиришингиз керак бўлсин. Ёзинг. Ёзгач, ичкарироққа тахлаб қўйинг. Сўнг бир йил давомида тафаккур классикларининг ўз ҳаёти ҳақида ёзиб қолдирганларини топиб ўқинг. (Бундай асарлар кўп. Таниқли америкалик ёзувчи Льюис Синклер ҳатто ўзининг вафотига, нимҳазил оҳангда, тўрт саҳифали "таъзиянома" ёзиб қолдирган.) Шундан сўнг ўз ҳаётингиз ҳақида қайтадан ёзинг. Сўнг аввалгиси билан қиёсланг. Бу тажриба ҳозиргача физика, кимё, биологиядаги тажрибалар каби аниқ натижа берган: ҳар қанча истеъдодли бўлгани билан ўқимаган одамнинг ёзгани билан ўқиган одамнинг ёзгани орасида катта фарқ бўлади.

34. Китоб ўқимасдан ижод қилаётган одам буғдой солмай ун тортаётган тегирмончидай гап.

35. Чоп этилган китобнинг муаллиф хоҳиш-иродасига боғлиқ бўлмаган, лекин унинг тақдири билан боғлиқ муҳим хусусияти бор — китоб энди муаллифнинг истеъдоди борлигига ҳам, йўқлигига ҳам муҳр босади, ҳақиқатини ҳам, ёлғонини ҳам сақлайди, муаллиф сифатида ҳалоллигига ҳам, қўли эгрилигига ҳам шоҳидга айланади.

36. Манфаат учун ёзилган китоб манфаат келтириши мумкин, шуҳрат учун ёзилган китоб шуҳрат келтириши мумкин. Аммо улар Китобларнинг олтин хазинасидан жой ололмайди — барибир "миси чиқади".

37. Ҳозирги замон фани исботлаганига кўра, тирик мавжудот вужудидаги ҳал қилувчи унсур — ДНК молекуласи. Бу молекула эса — китоб. Том маънода китоб — ҳарфлари А, Г, Т, Ц деб белгиланадиган нуклеин кислоталар, муаллифи — олим учун табиат, фозил учун — Холиқул Халлоқ. Ажабо: тирик мавжудотнинг ҳар бир ҳужайрасига китоб жойланган.

38. Жордано Бруно ўтда ёна бошлаганда "Оҳ" демади, лекин кимдир китобини оловга ташлаганда чидай олмади.

39. Ижод қилолмайдиган цивилизация кўлмак сувдай айнийди. Китоб ўқимайдиган цивилизация оқиши мумкин. Лекин оқава ҳам оқади.

40. Бир кун келиб Қуёш сўнади, Ерда ҳаёт тамом бўлади, ўшанда инсониятдан коинот узра тарқалган Китоблар қолади.

41. Валлоҳу аълам, жаннатдагиларнинг кўпчилиги Китоб ўқиганлар бўлса ажаб эмас, уларнинг севимли машғулоти ҳам Китоб ўқиш бўлса ажаб эмас.

42. Бу Китобларни ўқиганмисиз? — Офарин. Сиз билан баҳслашмайман, чунки сиз ҳақсиз. Бу Китобларни ўқимаганмисиз? Афсус. Сиз билан баҳслашмайман, чунки сиз ҳақиқат нима эканлигидан ғофилсиз.

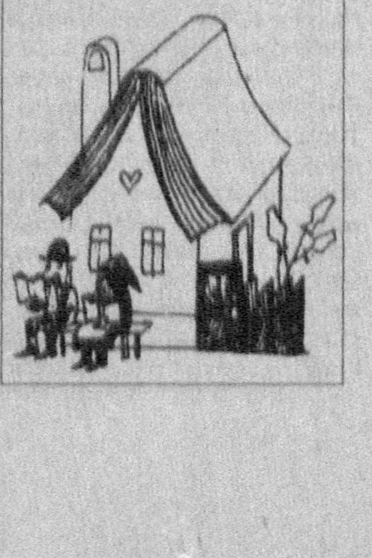

«СИРИШКИМДИН ЖАҲОН ТЎФОНҒА КЕТТИ...»

ШОИР АКМАЛХОН ТОШКАНДИЙНИ БИЛАСИЗМИ?

У Қўқон мадрасасида ўқиган вақтида жуда фақирлик ва қийинчилик билан умр кечиради. Аммо зеҳнининг ўткирлиги бутун мударрислар ва муллаваччаларни ҳайрон қолдирарди. Ўша вақтда Қашқар ҳокими Ёқуббекнинг (1867 — 1877) ўғли Беккулибек Қўқон хони Худоёрхоннинг мирзаси бўлиб ишлар эди. Унинг синглиси Ойшахон Худоёрхон томонидан сўралади. У бунга рози бўлмай, мен синглимни илм толибига бераман деб, мадрасага бориб, бир қанча муллаларни кўриб, ёқтирмайди. Шу вақтда бир эски кўйлак кийган муллаваччани китоб мутолаа қилиб ўтирган ҳолда кўриб, гапга солади. Унинг камолоти ва фазилатига қойил қолади. Тўртта одамни чақириб келиб, синглиси Ойшахонни унга никоҳлаб беради. Айтишларига қараганда, Ойшахоннинг янгалари муллаваччани мазах қилиб, кийиб юрган эски кавушини беркитиб қўядилар. Шу илм толиби Акмалхон Тошкандий эди.

Беккулибек синглимни бир ақлли, фозил муллаваччага бердим, деб отасига хат ёзади. Ёқуббек уни ҳузурига юборишни сўрайди. Ана шу вақтдан бошлаб, Акмалхон Ёқуббек хизматига Қашқарга кетади.

Акмалхон Саййидаҳмадхон ўғли Тошкандий (у кўпроқ Акмалхон тўра номи билан машҳур бўлган) XIX асрда яшаб, ижод этган зуллисонайн шоир. Унинг ҳаёти тўғрисида етарли маълумот йўқ. XIX аср охирида Ҳожи Абдулазим деган киши томонидан ёзилган тазкирада, Мир Абдулла ибн Хўжа Мухтор — Абдийнинг "Тазкираи шуаро"сида Акмалнинг ҳаёти ва фаолияти тўғрисида битилган. Биз шоир ҳақидаги маълумотларни ушбу тазкиралардан ҳамда Акмал Тошкандийнинг қариндошлари Музайяна опа Алавийя ва Эшонжон Муҳаммадхўжаев хотиралари бўйича аниқладик.

Акмал Тошкандий Тошкентнинг Бешоғоч даҳасидаги Зевой маҳалласида туғилган. Унинг таваллуд санаси маълум эмас (тахминан 1825 — 1830 йиллари туғилган бўлса керак).

Шоир Шокир Зокир ўғлининг айтишича, Акмалхон ёшлигиданоқ жуда истеъдодли ва фозил киши бўлган. У 15 ёшлар чамасида Зевой маҳалласидаги Азлархўжа масжидининг тарихини ёзган экан.

Хўш, Акмалхон Тошкандий ижодкор сифатида адабиётимиз тарихида қандай ўрин тутади?

Қашқарга боргач, Ёқуббек уни ўзига шахсий котиб ва кейинчалик қози этиб тайинлайди. Акмал қозилик даврида шаҳар ободонлиги ва осойишталиги учун жуда катта ишлар қилади. Қашқарда ўғрилик қолмайди, тарози ва савдо-сотиқ ишлари йўлга солинади. Илм-фан ривожланади. Акмалхон Қашқарга кетганда унинг хотини Ойшахон Қўқонда қолган эди (уч йилдан кейин боради). Ёқуббек Акмалхоннинг яхши фазилатларини ҳисобга олиб, умринг ўтмасин деб, уни бошқа бир қашқарлик қизга уйлантириб ҳам қўйган. Қашқар Хитой ихтиёрига ўтгач (1877), Ёқуббек авлодлари Тошкентга келадилар. Акмалнинг хотини Ойшахон унинг қашқарлик хотинидан бўлган Нисохон деган қизини ҳам олиб келади. Акмал ва Ёқуббек авлодларидан бир қисми Пскентда туриб қоладилар. Акмалнинг қизи Нисохон ҳам Пскентда яшаб қолади. У ерда Акмалнинг Оллоқулибек деган невараси ҳам бор. Қашқардан қариндошлари олтин-кумуш ва қимматбаҳо буюмлар олиб келсалар, Акмал бир қанча китоблар билангина қайтади. Акмал Тошкандий Олмазор кўчасидан ҳовли олиб туради ва уйида мактаб очиб, бир неча вақт болаларни ўқитади. Лекин Тошкентда узоқ яшай олмади. Унга бу ерда хотиржам яшаш учун шароит мавжуд бўлмади. Илм аҳллари орасида Акмалга қарши ҳасадлар кўпаяди, унга турли иғволар ва туҳматлар қиладилар. Улар Акмалнинг мартабаси ортиб, бирор юқори мансабга кўтарилиб кетишидан ташвишланадилар. Ҳатто баъзи маълумотларга қараганда, ҳасадгўйлар турли туҳматлар билан Акмални қоралаб, шаҳар ҳокимига ҳам шикоят қилганлар. Ўз шаҳрига сиғмаган ва ижодий фаолияти учун қулай шароит тополмаган шоир одамгарчиликни билмаган, ёмон ниятли кишилардан қочиш мақсадида бошқа бирор шаҳарга бориб яшашга қарор қилади.

Шу даврда Бухорода Амир Музаффар ҳукмронлиги даври эди. Бирор жойга мударрис бўлиш ва у ерда ўз ижодини давом эттириш мақсадида Бухорога кўчиб кетади. У ерда тураржой олиб, бир неча шоир ва адиблар билан танишади. Акмал ўз илмини хонга маъқул қилиш мақсадида, Шайх ибн Фориз қасидасига ўхшатма тарзида араб тилида охири "то" ҳарфи билан тамом бўладиган "Қасидаи тоия", форс тилида эса "Қасидаи нуния"ни ёзиб, ўз аҳволи ва камолотини билдирадиган бир шеърий ариза билан бирга қўшиб, хонга тақдим этади. Аризанинг охирига Бедил ғазалига боғлаган мухаммас ва комил баҳрида ёзилган бир ғазалини ҳам қўшади. Қасида ва мухаммасни ўқиб чиққан амир Акмалнинг фазл ва камолотига тан беради.

Амир уни ўзига яқин кишилардан қилиб олади. У амир билан Шаҳрисабзга бориб, у ерда мунозара мажлисларида қатнашади. Лекин қози Садр тайинлаган кишиларнинг фитна-ҳасадлари туфайли у ерда ҳам яхши обрў қозона олмайди.

Акмал Тошкандий ҳеч ерда ўзига осойишта яшаш учун қулай шароит тополмади. Қаерга борса ҳам, ўша замон мунофиқларининг иғвоси ва ҳасадига учради. Қаттиқ руҳий тушкунлик, сиқилиш орқасида "хафақон" касалига дучор бўлди. Шаҳрисабздан Бухорога қайтиб, оз вақт ўтмай, ҳасрату андуҳлар билан ҳижрий 1300, милодий 1884 йили вафот этди. (Мулла Абдулқариб Қашқарий Зиёий ёзган марсияда кўрсатишига биноан, 1301 ҳижрий, 1884 милодийда ўлган.) Акмалнинг қизи Нисохон маълумотларига қараганда, шоир амир билан Шаҳрисабз мунозарасига кетаётган даврда унга йўлда дори берилган бўлса керак, чунки Бухорога қайтганда ранги жуда сарғайиб келган ва бир неча кундан сўнг вафот этган.

Юнусхон Шағовул Додхоҳ (Тоиб) деган шоир Акмалнинг вафотига бағишлаб марсия ёзади. Бу марсияда Акмалнинг хислатлари, камолоти, ўша замон адабиётида тутган ўрни тўғрисида маълумотлар ва ўлган йили кўрсатилади.

Акмал Тошкандий кўп илмларда ва адабиётда ўз даврининг тенгсиз бир олими эди. У мантиқ (логика), ҳикмат, калом ва бошқа илмларда, айниқса, ном чиқарган. У уч тил эгаси эди: Араб ва тожик (форс) тилларини худди ўз она тилидек билар эди. Ферүз Ободийнинг "Қомус" луғати ва араб адабиётига тегишли, ўша даврда ҳеч ким ўқиб маъносига тушуна олмаган китобларга ҳошиялар ва шарҳлар ёзганлиги маълум. У форсий адабиётда энг қийин ҳисобланган Мирзо Бедил асарларига бир неча мухаммаслар боғлаган.

Ҳожи Абдулазим ўз тазкирасида: "Агар Акмалга ўз замонасида қулай шароит туғдириб берилса эди, Саккокий, Замахшарийлар мартабасига юксалиши мумкин эди. У истеъдод бобида Саъдуллоҳ Ромпурий, Ғулом Раббоний Пешоварийларга тенг киши эди", деб таърифлайди.

Акмалнинг амакиваччалари Низомхон, Комилхон, Нодирхон, Ёқубхон ва қариндошларидан Азизхонтўра ҳам шоир бўлган.

Мулло Мусо Мулло Исо ўғли Сайромийнинг "Тарихи Омония" деган китобида: "Ва яна Акмалхон тўрам эдилар, фозил, уламо, боинсоф киши эди. Исмларига мувофиқ, дарвоқе, комил ва акмал эдилар", дея эътироф этилади.

Акмал Тошкандий бир шаҳарда туриб осойишта умр кечиролмади. У бутун умрини саргардонлик, қийинчилик ва ғам-ғусса билан ўтказди. Бу унинг ижодига ҳам таъсир қилди. Натижада, ўз шеърларини тўплаб, бир девон қилиб бостиришга муяссар бўлмади. Унинг қўлёзма ҳолидаги девони бўлса ҳам, кимнингдир қўлида қолиб кетган. Биз Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институтида сақланувчи турли баёзлар ва шу институтнинг собиқ кекса илмий ходими Акмал Тошкандийнинг қариндошларидан марҳум Эшонжон Муҳаммадхўжаевнинг қўлёзма дафтаридан шоирнинг ўзбек ва форс тилларидаги 18 ғазал ва мухаммасини ёзиб олишга муяссар бўлгандик. Бу шеърлар унинг ижодий фаолиятини чуқур таҳлил этишга кифоя қилмаса ҳам, шеърият бобидаги маҳорати тўғрисида муайян тасаввур бера олади.

Акмал Тошкандийнинг бизга маълум бўлган шеърлари ғазаллар, мухаммаслар, қитъалар,

ТАДҚИҚОТ, АХБОРОТ

арабча ва тожикча қасидалардан иборат. Акмал ўзининг кўпчилик шеърларини форс тилида ёзган ва асосан улуғ шоир Мирзо Бедилга эргашган. Унинг бир қанча ғазалларига жуда моҳирлик билан мухаммаслар боғлаган. У бошқа ўзбек ва форс-тожик классик шоирлари анъаналарини ҳам давом эттирди. Жомий, Нозим ва Ҳозиқ каби энг машҳур шоирларнинг ғазалларига битган тахмислари буни тасдиқлайди.

Акмалнинг ўзбек тилидаги шеърлари ҳам унинг чинакам истеъдод соҳиби бўлганидан дарак беради. Қуйидаги мисралар бунинг далилидир:

Жунун иқлимида меҳнатфазолар
бор экан мундоғ,
Гули шабнам хазон урган саболар
бор экан мундоғ,
Менинг бошимга юз турли балолар
бор экан мундоғ,
Бошимга чарх жавридан жафолар
бор экан мундоғ,
Кўнгилга ҳажри дардидин даволар
бор экан мундоғ.

Дами чун гулхан ўтига кабоб
айлаб дили маҳзун,
Гаҳи ғам водисин жавлон уруб
монандаи Мажнун,
Гаҳи Вомиқ каби кўздин тўкуб юз
Дажлау Жайҳун,
Сиришкимдин жаҳон тўфонға кетти,
чарх уруб гардун,
Фалакнинг гардишидин осиёлар
бор экан мундоғ.

Ушбу фикрларнинг ўзиёқ Акмал Тошкандийнинг ижодий салоҳияти юксак бўлганлиги исботидир. Шоирнинг турли қўлёзма манбалардаги асарларини излаб топиш, ўрганиш ва оммалаштириш адабиётшунослигимиз олдидаги муҳим вазифалардандир.

Исматуллоҳ АБДУЛЛОҲ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби

ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНДА

«Ёшлик» журналининг Ватанимиз истиқлоли 13 йиллигига бағишланган навбатдаги 4-сони нашрдан чиқди. Журналнинг бу сони ўзига хос дизайни, бой мундарижаси билан алоҳида ажралиб туради.

Журнал «Инсон гўзалликсиз яшай олмайди» сарлавҳали суҳбат-мақола билан очилган. Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Эркин Воҳидов билан бўлган бу адабий-маърифий суҳбатда Мустақиллик, Ватан туйғуси, қалб гўзаллиги ва шеърият хусусида биз одатланган андозалардан фарқли, оҳорли мулоҳазалар билдирилган.

Эшқобил Шукурнинг «Оғзидан юз булбул учиролган мен» сарлавҳали туркумидан шоирнинг энг сара шеърлари ўрин олган. «Назм» рукнида, шунингдек, Ҳамроқул Асқар, Ўктамой ҳамда Саломжон Термизий шеърлари билан танишасиз.

Фаол адибларимиздан Абдуқаюм Йўлдошнинг «Хислат» қиссаси насрнинг бу жанри ривожланишда эканлиги далилидир. Қисса орқали сиз турфа тақдирларнинг бадиий талқини билан танишасиз.

Журналнинг ушбу сонида ёш ижодкорларнинг Зоминда ўтган анъанавий VIII семинари қатнашчилари ижодига кенг ўрин ажратилган. Муқованинг иккинчи саҳифаси семинардан олинган суратли лавҳалар билан безатилган бўлса, мундарижада ёш истеъдодларнинг шеърий ва насрий асарларидан сара намуналар берилган. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси ўринбосари Минҳожиддин Мирзонинг «Зомин қалдирғочлари» мақоласида ушбу адабий йиғиннинг моҳияти, бу йилги семинарнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида сўз юритилган.

«Ёшлик» журналида «Қадриятлар», «Шахсий фикр», «Тилимиз — бойлигимиз», «Жажжи тадқиқот» каби турли рукнларнинг ташкил этилганлиги, уларда ўқувчини фикрлашга чорлайдиган мақолаларнинг бериб борилаётгани, айниқса, диққатга сазовор. Бу сонда мазкур рукнларда шоир И.Тўхтамишевнинг «Тулпорлар тўғрисида тинглаганларим», Р.Турғуновнинг «Ватанни баҳолаб бўладими?», М.Наимовнинг «Миллий эстрадамизга холис назар», З.Мирзакаримованинг «Бир сўз семантикаси» мақолалари билан танишасиз.

Абдураззоқ Обрўйнинг «Кичик томошалар» сарлавҳали ҳажвиялари кулгисеварларга муносиб туҳфа бўлган, дейиш мумкин.

Журналда «Биринчи учрашув» рукнининг тиклангани, айниқса, хайрли бўлган. Унда сиз «Ёшлик»да илк бор асарлари чоп этилаётган ёш истеъдодлар билан танишасиз.

ТИРИКЛИГИНГНИ ИСБОТЛА

ШОИРА БИЛАН ШОИРОНА СУҲБАТ

Дунёда байрамлар кўп, тантаналар бисёр. Аммо ҳеч бир байрамнинг нашидаси озодлик байрами нашидасига тенг келолмайди. Мана, мустақиллигимизнинг 13 йиллигига ҳам етиб келдик. Гарчи бобо тарих олдида 13 йил ҳеч бир ўлчовни белгиламасада, лекин миллионлаб ўзбек халқининг кўнглида ҳар қандай ўлчовлардан баланд бир эрк қўрғонини тиклади. Чунки озодлик, бу — кўнгилларнинг байрами, тафаккурнинг байрамидир. Қалб ва тафаккур ҳеч қандай ўлчамга бўйсунмайди.

— Фарида опа, мана шу озодлик байрами арафасида кўнглингиздан нималар кечмоқда?

— Аслида ўзини таниган, ўз моҳиятини англаган қалб ҳамиша озоддир. Зеро, озодликнинг ўзи руҳнинг мангу эҳтиёжи, тафаккурнинг гулидир! Ижод эса ана шу озодликни ҳис қилиш, уни атрофингдагиларга ҳис қилдириш, дегани, назаримда. Кўнглингдан кечаётган иқрорларингни баралла айта олиш, бу — озодликдир. Зеро, ижодкор ҳамиша эли олдида қарздор. Яъни халқига Ҳақнинг каломини етказиш учун, мудроқ тафаккурни уйғотиш учун қарздор.

— Сиз қандай ўйлайсиз, бугуннинг ижодкори халқи олдидаги ўша қарзини уза олаяптими?

— Бугуннинг ижодкори ҳамма замонлардагидан кўра бахтиёр, ҳамма даврлардагидан кўра имкониятларининг қамрови кенг. Ўзи озод, сўзи озод, ҳар қандай фикрий ва мафкуравий тазйиқлардан холи. Эҳтимол, кимдир ҳақиқий ижод учун булар-да камлик қилади, дейиши мумкин. Аммо ҳарқалай шуниси аниқки, ҳақиқий ижодкор яйраб ёзиш, кўнглини баралла тўкиб солиш учун ҳамиша, ҳамма замонларда фурсат топган, муҳими, топа олган. Бўлмаса, бизгача етиб келган бебаҳо дурдоналар ниманинг маҳсули? Ижод ва яратишдан айро йўл — инқироз йўлидир. Ўзидан тирик сўзлар, ҳеч қачон ўлмайдиган ҳайратлар қолдириб кетган аждодларимиз ҳурмати учун ҳам эртанги кун авлодига ўзимиздан нимадир қолдиришимиз керак-ку. Ҳеч бўлмаганда, борига хиёнат қилмаслик, уни қандай бўлса, шундайлигича асрашимиз керак. Бугун ҳақида бугундан туриб бир нималар айтиш ноўнғай. Бугун ҳақида эртага, эртанинг холис одамлари айтсалар маъқул.

Аммо қўлига қалам олган ҳар бир ижодкор, аввало, сўз олдида бурчли. Шунинг учун ҳам ҳар биримиз айтаётган сўзимизга масъул бўлишимиз шарт, аввало сўзни, кейин уни ўқигувчиларнинг дидини, тафаккурини ҳурмат қилишимиз шарт.

Адабиётдек илоҳий майдонни майдабачкана гаплар билан тўлдириш сўзга хиёнат қилиш демакдир. Хиёнат эса ҳамма замонларда ҳам кечирилмаган. Нодирабегимнинг жаҳолат кундасига қўйилган азиз боши олдида, Қодирий ҳазратларининг мунаввар руҳлари олдида, Чўлпон ва Усмон Носирлар сажда қилиб кетган сўз меҳроби олдида фақат ва фақат рост айтиш керак. Кулсанг кулгиларинг, йиғласанг йиғиларинг рост бўлиши, фақат ўзингники бўлиши керак.

— Шарқда ҳақиқий шоирларни авлиёларга тенглаштиришган. Бу бежиз эмасдир?

— Албатта, адабиётнинг ўзи мангу ибодатгоҳдир. Қолаверса, ҳақиқий ижодкор, аввало, сўзнинг олдида бош эгади.

Дили Ҳақнинг ишқи билан ёнганлар, ИЙМОНИ лафзи қадар рост бўлганлар шоир бўладилар. Шунинг учун ҳам уларнинг дилларидан чиққан ҳар бир калом ҲИКМАТ бўлади. Тарихимизга назар солиб кўринг-а, ҳамма валийларимиз — Нажмиддин Кубро ҳазратларидан Абдухолиқ Ғиждувонийгача — барча-барчалари ўз ҳикматларини шеърда баён қилишган.

— Китобларингиз бирибирига ўхшамаслиги, бетакрорлиги билан ўқувчиларингизни доимо ҳайратлантириб келган. Мана, яқинда «ШАРҚ» концерни томонидан нашрдан чиққан китобингизни олайлик. «Ўзимдан — ўзимгача» деб номланган китобингиз ижодингизда бир бурилиш бўлган бўлса, «Ушшоқ»ни ўша бурилишнинг ҳосиласи ўлароқ ўқувчиларингиз бир дилбар қўшиқ каби кутиб олдилар. Руҳиятингиздаги бу журъатни, ўзингизга бўлган бу талабчанликни, умуман, бунчалик кенг кўламни қаердан олгансиз?

— Биласизми, қандай ҳолатда бўлишимдан қатъи назар дунёни ҳеч қачон шеърсиз тасаввур этолмаганман. Мен учун ижод ибодат билан тенг бўлган. Эҳтимол, бу бир қадар ҳавойи гапдек туюлар, аммо ҳар икқаласида ҳам ўз моҳиятинг билан юзма-юз қоласан. Аслида, ҳеч кимга ҳеч нарсани ўргатиб бўлмайди. Унга фақатгина йўл кўрсатиш мумкин. Йўлни эса ҳар бир инсон ўзи ўтиб бориши шарт. Мен ҳеч қаерда ҳеч нарса излаётганим йўқ. Фақатгина пешонамга битилган йўлни босиб ўтаяпман, холос. Ёзганларим эса, ўша Худо тақдир этган йўлдаги менга берилган имкониятлар. Хуллас, бу саволингизга жавоб бериш анчайин ўнғайсиз. Одамга ўзи ҳақида гапириш, барибир, ноқулай бўлар экан.

— Фарида опа, адабий гурунгларнинг бирида нуктадон мунаққидларимиздан бири ижодингиз ҳақида гапираётиб: «Фарида ўз руҳиятидаги ҳурриятни халқига-да соғинади ва сўзларни ўз руҳига тамомила бўйсундира олади», дея меҳр билан эътироф этиб ўтганди. Сўзларни ўз руҳингизга бўйсундириш осон эмасдир...

— Йўқ, мен бу фикрга қўшилмайман. Мен ҳечам сўзни ўз руҳимга бўйсундирмаганман. Аксинча, руҳимдаги ҳамма ўжарликларни сўзнинг олдида бўйсундиришга ҳаракат қилганман. Бунга қай даражада муваффақ бўла олдим, бу ўқувчига тан. Кейин, биласизми, кўнглимдаги туйғуларни сўз билан айтадиган бўлсам, улар саёзлашиб, моҳиятини йўқотадигандек туюлади. Сўз билан, барибир, кўнглимдаги туйғуларни кўнгилдагидек ифода этиб беролмайман. Уларни, яхшиси, ўқувчиларнинг ўзлари ҳис қилганлари маъқул.

— Шеърларингиздаги ҳамма кечинмаларни ҳаётингизда яшаб ўтганмисиз?

— Бусиз мумкин эмас-ку!

— Ижодингизга танқид кўзи билан қарайдиган ёки, умуман, ёзганларингизни тан олмайдиганларга муносабатингиз?

— Холис танқид, тамасиз мақтов, умуман олганда, беғаразлик, бу — адабиётнинг, ижоднинг олтин калитидир. Кошкийди, ХОЛИСлик ҳаммага ҳам холис таъсир кўрсата олса...

Шахсан мен ҳар доим холис танқидчига, тўғриғоғи, таҳлилчига астойдил муҳтожман. Танқидни ҳар қандай одам эплаши мумкин, аммо таҳлил фақат диди уйғоқ одамларнинг иши. Бугуннинг адабиёти шундай нозикдид таҳлилчига муҳтож. Кимдир шеърларимга мухлис экан, демак, шу шеърларда у ўз кўнглини топган. Кимдир рад қилса, бу унинг иши..

— Фарида опа, ҳозир таъкидлаб ўтганимдек, ҳар бир лаҳзаси асрларга татигулик гўзал кунлар арафасида турибмиз. Одамнинг бутун умрини бағишласа арзийдиган лаҳзалари бўлади. Бу лаҳзаларда дилинг тўлиб, дунёларга сиғмайсан. Нондек тансиқ, тупроқдек самимий изҳорларинг бўғзингдан тошиб кетаверади. Истиқлолимизнинг, мустақиллигимизнинг шодиёнаси кириб борган ҳар бир кўнгил ҳурдир. Мана шу ҳурлик ҳар бир ижодкор руҳиятини тарк этмаслиги, ҳар бир қалб ўз озодлигини тириклиги янглиғ асрай олиши учун қандай мезонларда туриши керак, деб ўйлайсиз?

— Биласизми, бизнинг халқимиз кўнгил билан яшайдиган халқ. Кўнгилчанлиги боис ҳам бу халқнинг изтироби кўпроқ бўлган. Лекин шунисига шукрки, халқимизнинг «дарди ҳеч қачон ичида қолиб кетмаган». Чунки унинг Навоийлари, Бедиллари, Машрабу Ҳувайдолари кўксидаги пинҳон ҳасратларини санъат даражасига кўтаришган, шунинг учун ҳам халқимизнинг жуда улкан ва жуда нозик кўнгли бор. Биз — ижодкорлар халқимизнинг ана шу нозик кўнглига муносиб асарлар ёзишимиз керак. Йўқса, бу майдонни ортиқча банд қилмай, обрў борида этакни силкиган маъқул.

Бир вақтлар «Ўлик мавсум», деб аталадиган бир филм томоша қилган эдим. Ўша филм воқеаларини турғунлик даври адабиётига ўхшатгим келади. Мен барча ижодкорларни, қалбдошларимни, умуман, адабиётни ана шу ўлик мавсумдан асрасин, дейман. Вужудида тириклиги бор ҳар қандай хилқат яшашга ҳақли. Бас, шундай экан, ҳар бир инсон тириклигини исботлаши шарт. Ичидаги қўрқоқликни, ичидаги хиёнатни, мутеликни ўлдиролган одам ҳамиша ҳурдир. Ҳали айтганингиздек, мен барча-барчага ТИРИКЛИКни, тириклик бўлганда ҳам, тафаккур ва қалб тириклигини тилайман. Зеро, тафаккури ва қалби тирик инсон мангу озоддир!

Санобар МЕҲМОНОВА
суҳбатлашди

«НАВОФИЗ» — ДЎСТЛИК ДАРЧАСИ

Мустақиллик туфайли барча соҳалар қатори адабий алоқаларимиз кўлами ҳам дунё миқёсига чиқди. Жаҳон адабиётининг нодир намуналари она тилимизга ўгирилиб, халқимиз мулкига айланди. Бугина эмас. Ўзбек адабиётидаги энг сара асарлар дунёнинг кўплаб тилларига таржима этилиб, нашр қилиниши анъанага айланди. Саудия Арабистонида чоп этиладиган нуфузли журналлардан бири — «Навофиз»нинг махсус сони ўзбек адабиётига бағишлангани бунинг яна бир далилидир.

Ўзбек-араб адабий алоқаларининг илдизи теран. Бинобарин, мутафаккир аждодларимизнинг аксарияти бу тилда ҳам ижод қилганлар. «Араб ва ажамнинг устози» Маҳмуд Замахшарийнинг бу тил грамматикасига оид нодир асарлари бугун ҳам араблар томонидан севиб ўрганилади. Ас-Саолибийнинг «Йатимат ад-даҳр» тазкирасида араб тилида ижод қилган кўплаб ўзбек шоирлари ҳақида қимматли маълумотлар бор. Адабий алоқаларимиз тарихига оид бундай мисолларни юзлаб келтириш мумкин.

Шўролар замонида бир қадар узилиб қолган муносабатларимиз истиқлол шарофати билан қайта тикланди. Ўтган давр мобайнида араб адабиётининг энг нодир намуналари ўзбек тилига, ўзбек назми ва насрида алоҳида ўрин тутган асарлар араб тилига таржима қилинди. Адабий алоқаларимиз янги поғонага кўтарилди.

«Навофиз» — дераза, дарча маъноларини англатади. Бирликда «нофиза» бўлиб, «навофиз» кўплигидир. Рамзий маънода, дунёга очилган адабий дўстлик дарчаси, дейиш мумкин.

Журналнинг ушбу сонидан Абдулла Қодирий («Жинлар базми»), Абдулла Қаҳҳор («Адабиёт муаллими»), Ўлмас Умарбеков («Қиёмат қарз»), Саид Аҳмад («Келинлар қўзғолони»), Тоғай Мурод («Бобоси ва невараси»), Носир Фозилов («Кўкёл») каби адиблар насрий асарлари таржималари ўрин олган.

Шунингдек, саудиялик шеърият ихлосмандлари Чўлпон («Гўзал»), Абдулла Орипов («Ҳаж дафтари»), Эркин Воҳидов («Жон тугамайдир»), Муҳаммад Юсуф («Шеърлар»), Ойдин Ҳожиева («Рамазон») каби забардаст ўзбек шоирлари шеърларини араб тилида ўқиш имкониятига эга бўлганлар.

Ҳар бир адиб ёки шоир тўғрисидаги энг муҳим маълумотлар мухтасар шаклда берилиб, шундан кейин улар ижодидан намуналар келтирилгани, айниқса, аҳамиятли. Бу араб китобхонларининг мазкур ижодкорлар ҳаёти ва фаолияти билан танишувида яқиндан ёрдам беради.

Умуман, ушбу нуфузли нашрнинг махсус сони ўзбек адиблари ижодига бағишлангани миллий адабиётимизнинг халқаро нуфузи юксалиб бораётгани исботидир.

БИЗ БИЛГАН ВА... БИЛМАГАН АРУЗ

ТАНҚИДНИ ТАНҚИД

Шеъриятимизни аруздан ажратиб тасаввур қилиб бўлмайди: фақат мумтоз сўз санъати эмас, балки халқ оғзаки ижоди ва замонавий шеъриятда ҳам арузнинг таъсири кучли. Шунга қарамай, аруз илми — ўзбек адабиётшунослигининг ожиз соҳаси. Бизда аруз билимдонлари бармоқ билан санарли. Сабаби — арузнинг етарлича ўргатилмаслигию арузга оид содда усулда ёзилган ва осон ўзлаштириладиган қўлланмаларнинг деярли йўқлиги. Замонавий адабиёт илмида арузга бағишлаб бир неча катта-кичик китоблар яратилган бўлса-да, негадир, натижа кўнгилдагидек чиққан эмас. Адабиёт ихлосмандлари у ёқда турсин, адабиётшунослару шоирларнинг аксарияти ҳам арузга «тиши ўтмайдиган» бўлиб қолаверди. Мирзааҳмад Олимовнинг «Рисолаи аруз» номли ўқув-услубий қўлланмаси («Ёзувчи», 2002) илмимиздаги ана шу кемтикликни бир қадар тўлдиради. У ўқувчига аруз сир-синоатларини энг оддий, энг содда, энг тушунарли тарзда ўргатиш, уни аруз отлиғ «шариф фан» (Навоий) ичига олиб кириш, унда бошланғич арузий саводни шакллантиришга йўналтирилган.

Қўлланма, аввало, ҳаммага бирдек тушунарли оммабоп тилда ёзилган. Иккинчидан, аниқ, лўнда ва равон илмий услубга эга. Учинчидан, унда арузни ўргатишнинг осон ва самарали йўли танланган. Тўртинчидан, аруз билан боғлиқ энг асосий маълумотлар қамраб олинган, бунда у номуҳимдан муҳимни ажрата олган. (Айтайлик, сабаб, ватад, фосила ҳақидаги схоластик қарашлар ва бироз мураккаб бўлган аруз доираларини қолдириб кетади.) Бешинчидан, рисола назарий теранлигидан ташқари, арузни ўрганиш амалиётига кенг ўрин бериши билан алоҳида аҳамиятга эга.

Китобда баҳрларнинг мурабба', мусаддас, мусамман ва мутатаввал шаклларининг муайян вазн (бу ерда рамал) ичида конкрет мисоллар ёрдамида тушунтирилиши уларни ўзлаштириш ва ёдда қолишини осонлаштиради. Афойил ва тақтеъ нималиги ҳам содда усулда тушунтириб берилади. Арузда ёзилган шеърларнинг вазнини тўлиқ ва хатосиз белгилашнинг осон йўллари топилади. Чунки солим вазнларни белгилаш унча қийинчилик туғдирмаса, зиҳофлар воситасида шаклланадиган фаръий рукнлар кишини анча-мунча қийнаб қўяди. Арузда ёзилган шеърнинг вазнини топиш учун аввал у ҳижоларга, кейин рукнларга ажратилади. Сўнг тақтеъси топилиб, афойили белгиланади ва охирида вазн номи чиқарилади. Ўқувчига тушуниш ва ўзлаштириш осон бўлиши учун баҳр билан боғлиқ баъзи қоидалар шеърий усулда рукнларга солиб тақдим этилади.

Аруз системасида 21 баҳр бўлиб, олим уларни уч гуруҳга ажратиб ўргатади: 1) бир рукннинг такроридан ҳосил бўладиган баҳрлар — улар еттита; 2) биттадан олинадиган икки рукннинг такроридан ҳосил бўладиган баҳрлар — улар ўнта; 3) иккита бир хил ва битта бошқа хил рукн такроридан ҳосил бўладиган баҳрлар — улар тўртта. Бу йўл баҳрларнинг турли кўринишларини фарқлаш ва номларини тўғри белгилашни осонлаштиради.

Арузни ўрганиш амалий аҳамиятга ҳам эга. Чунки ҳозирги кунда аруз билан боғлиқ турли муаммоларга тез-тез дуч келамиз. Айтайлик, асосан назмий асарлардан иборат ўтмиш адабиётимизга оид қўлёзмаларни бехато ўқишда ҳам аруздан хабардорлик катта ёрдам беради. Жорий алифбога кўчирилган мумтоз шеъриятимиз намуналаридаги нотўғри ўқилган сўзлар ва вазний сакталикларнинг бир қисми бевосита арузни билмасликка бориб тақалади. Аруз талаби билан баъзи сўзлар ўзгаришга учрашини билмагани учун ҳам Жаҳон отин Вайсий ва Увайсий таҳаллуслари билан ижод этган деб ёзган, сўзларни атай *архаиклаштириб* (бирлан, келур, бўлур, бўлғай) беради деб, арузнавис шоирларни ноҳақ танқид қилган адабиётшунослар бўлди. Ўз навбатида, бармоқда ғазал битган, ҳижо вазнидаги тўртликларини рубоий номи остида тақдим этган шоирларни кўрдик. Бундай хатокамчиликлар бизнинг адабиётимизгагина хос эмас экан. Яқинда Туркияда Сайид Аҳмаднинг «Таашшуқнома» асари янги нашрини амалга оширган Ойшагул Сертқоя Сайид исмининг матнда вазн талаби билан Сайди тарзида ёзилганини тушунмай, муаллиф номини Сейди Аҳмад деб эълон қилди.

Қўлланмада «Ахборотнома»лардаги арузга оид тестларни ечиш бўйича йўл-йўриқлар кўрсатилиши билан бирга, уларда бу борада йўл қўйилган хатолар ҳам кўрсатилади. Айни жиҳатдан у олий ўқув юртларига кирувчи абитуриентлар учун жуда фойдалидир.

Албатта, қўлланма баъзи жузъий қусурлардан холи эмас. Жумладан, ноўрин қўлланган сўзлар, айрим услубий ғализликлар учрайди. Ўта чўзиқ ҳижоларни талаффуз қилиш учун бир «и» унлисини орттириш *(ишқ(и), меҳр(и) каби)* ҳақидаги фикрни ўйлаб кўриш керак. Бизнингча, уларни чўзиб талаффуз қилган *(и-и-шқ, ме-еҳр)* маъқул. Китобнинг ўзини ҳам замонавий номлаш мумкин эди.

Қўлланма арузни ўргатиш ва ўрганиш бўйича катта аҳамиятга эгалиги жиҳатидан уни бироз чуқурлаштириб ва кенгайтириб, илмий асар учун хос бўлмаган баъзи чекинишлар, ортиқчаликлардан холи қилиб, олий ўқув юртлари, коллеж ва мактабларнинг адабиёт ўқитувчилари, талабалар ва ўқувчилар, умуман, барча адабиёт мухлислари учун қўлланма сифатида катта ададда чоп этилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Эргаш ОЧИЛОВ,
филология фанлари номзоди

ТАНЛОВ ЯКУНЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси «Тасвирий ойна» ижодий уюшмаси ва Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси Ватанимиз Мустақиллигининг 13 йиллигига бағишлаб эълон қилган «ЭНГ УЛУҒ, ЭНГ АЗИЗ» танлови якунланди.

МИРПЎЛАТ МИРЗО (шоир) — Шеърий «Сайланма»си ва жаҳон шеърияти намуналаридан қилган таржималари жамланган «Сомон йўли чечаклари» китоблари учун

АСРОР АБРОРХЎЖАЕВ (журналист) — «Меҳр кўзда» туркум телекўрсатуви учун

АНОРҚУЛ БОЙБЕКОВ (рассом) — «Сирдарё кечувлари» туркумидаги тасвирий санъат асарлари учун

НОДИР ШОАЗИЗОВ (дизайнер) — Инсон руҳияти, қалби ва онгида кечаётган ҳурлик ўзгаришларини тасвирий воситалар орқали моҳирона ёритгани учун

СЕРГЕЙ СПИРИДОНОВ (фотомухбир) — «Ҳарбий ватанпарварлик» мавзуидаги фотосуратлари учун

Қуйидаги ижодкорлар танловнинг рағбатлантирувчи мукофотига сазовор бўлдилар:

Муротбой Низонов ва Тўраниёз Қалинбетов (Қорақалпоғистон Республикаси) — «Боршитаулли азамат деҳқон» видеофилми учун

Ориф Омонов (Қашқадарё) — «Оловқалб одамлар», «Фидойи» китоблари учун

Ҳайдар Санаев (Самарқанд) — «Менинг қишлоғим», «Бодом гуллаганда» тасвирий санъат асарлари учун

Малика Ниёзматова — «Новий век» мустақил газетасида чоп этилган «Меҳр ва мурувват йили»га бағишланган туркум мақолалари учун

Дилшода Раҳматуллаева (Хоразм) — «Экология», «Тўрт фасл», «Оқар дарё» тасвирий санъат асарлари учун

Шуҳрат Ориф — «Мустақиллик, маънавият, тикланиш даври» мақолалари учун

Иброҳим Ҳаққул — «Тафаккур» журналида эълон қилинган «Абдулла Қаҳҳор жасорати» эссеси учун

Зиёвуддин Мансур (Наманган) — «Дилраболар диёри» шеърий тўплами учун

Раҳимжон Ризамуҳамедов — «Амир Темур шажараси» тасвирий композицияси учун

Дилбар Раҳимова — «Ўзбекистон — умумий уйимиз», «Ягона оилада» туркум телекўрсатувлари учун

«ҒАЛЛАБАНК» ҲАМКОРИНГ БЎЛСА, ҲИСОБДАН АДАШМАЙСАН!

«ҒАЛЛАБАНК»

Республика акциядорлик-тижорат банки жамоаси мамлакатимиз халқини ҳаётимиздаги энг улуғ, энг азиз байрам – Мустақилликнинг 13 йиллиги билан чин дилдан самимий муборакбод этади.
Шу улуғ айём кунлари хонадонингизга бахт-саодат, тўкинлик, файз-барака тилаймиз!

«ҒАЛЛАБАНК»
ҲАМИША СИЗ БИЛАН!

O'ZUYJOYJAMG'ARMABANK

UJB

Imkoniyat yaratamiz

жамоаси
серқуёш Ўзбекистон халқини
Республикамиз мустақиллигининг
13 ЙИЛЛИК
айёми билан чин дилдан муборакбод этади!
Барчага сиҳат-саломатлик, фаровонлик, қувонч, севимли Ватанимизнинг порлоқ келажагини яратишдек бунёдкорлик ишларида улкан зафарлар тилаймиз.

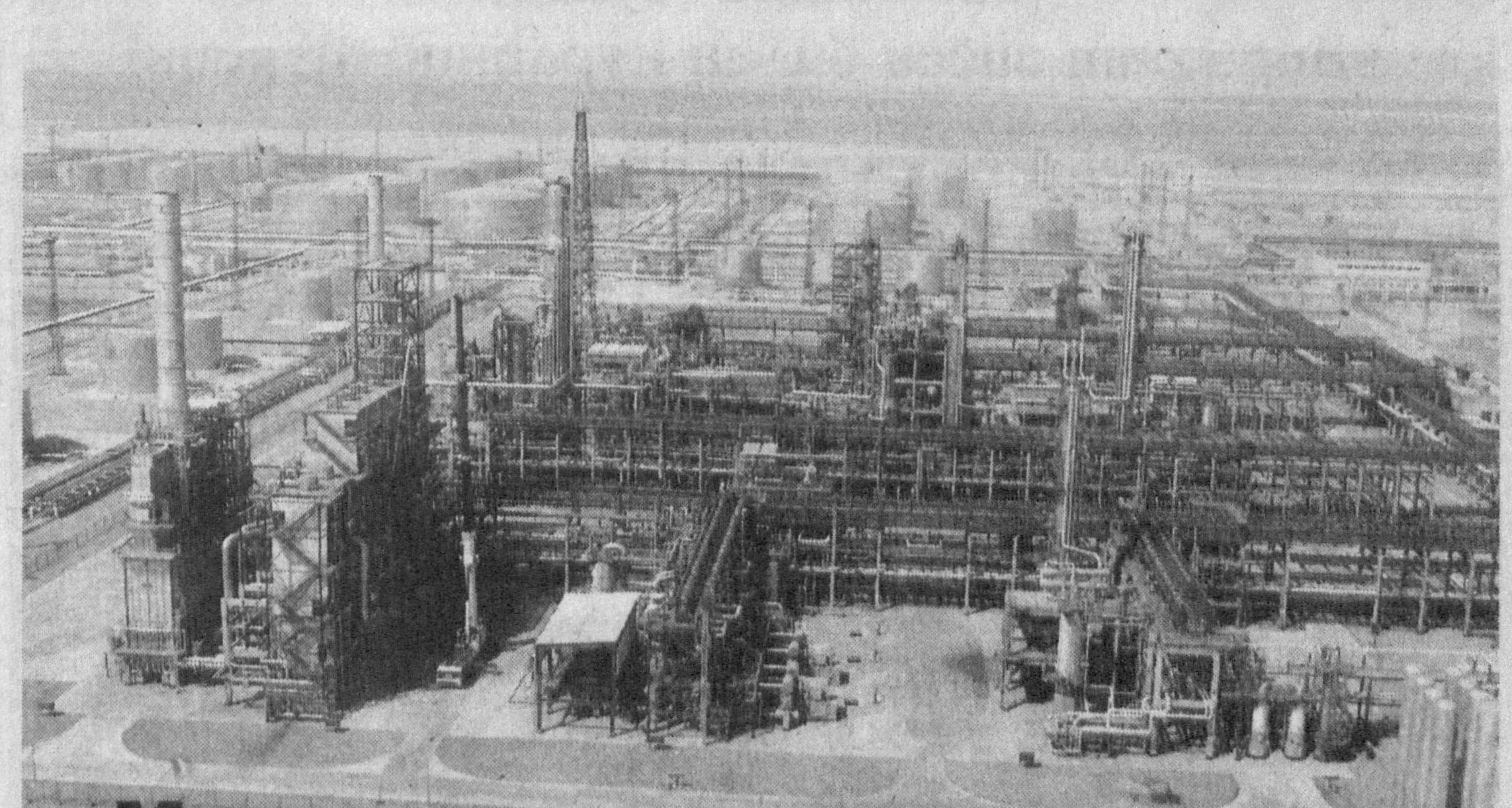

"ЎЗБЕКНЕФТГАЗ"

миллий холдинг компанияси жамоаси

Ўзбекистон халқини,
шу жумладан, мамлакатимиз
нефт ва газ саноати ишчи-хизматчиларини
энг улуғ, энг азиз байрам —
МУСТАҚИЛЛИК КУНИ БИЛАН
чин қалбдан қизғин ва самимий табриклайди.
Ватанимиз равнақи, халқимиз бахт-саодати йўлида қилаётган эзгу ва хайрли ишларингизда омад сизга ҳамиша ёр бўлсин, азиз Ватандошлар!

Сизга хизмат қилишдан бахтиёрмиз.

МАЪРИФАТСИЗ САОДАТ БЎЛМАС

- Электрон кутубхона зарурати
- Китоб ўқимаган одам ишсиз қоладими?
- Замонавий кутубхоначиларга эҳтиёж

Инсоният тарихидаги энг буюк кашфиётлардан бўлган китоб ҳақида минг йиллар оша неча-неча авлодлар ҳайрат билан сўзлаб келганлар. Бу ҳайрат бугун ҳам инсон боласини тарк этмаган.

Кейинги пайтларда мамлакатимизнинг етакчи газеталарида, жумладан, «Халқ сўзи», «Ўзбекистон овози», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» «Маърифат» саҳифаларида Озод Шарафиддинов, Умарали Норматов, Маҳмуд Саъдий, Барот Бойқобилов, Мурод Хидир, Анвар Обиджон, Сирожиддин Саййид сингари зиёлиларимизнинг китоб ва китобхонлик тақдири хусусида куюнчаклик билан чиқишлари шундан далолат беради.

Дарҳақиқат, китоб нафақат инсониятнинг ёзма хотираси, балки унинг бугунини белгилаб берувчи ва келажагини башорат қилувчи мислсиз хилқатдир. Китобсиз илму маърифатга эришишни, илму маърифатсиз эса, тўкис жамият қуришни тасаввур қилиб бўлмайди. Ҳамма нарса инсоннинг билимига, маънавий камолотига бориб тақалар экан, китобхонлик анъаналарини ривожлантириш, мутолаа маданиятини шакллантириш ва тараққий топтириш жуда зарур вазифалиги ўз-ўзидан аён бўлади.

Мутолаа маданиятини шакллантиришда кутубхоналарнинг ўрни алоҳида. Кутубхоначилик соҳасининг нечоғли ривожлангани алал-оқибат замондошларимиз маънавиятига таъсир кўрсатувчи омил сифатида майдонга чиқади. Шундай экан, ютуқ ва камчиликларимизга баҳо берсак, долзарб муаммоларнинг ечими хусусида фикрлашсак.

Ҳозир мамлакатимизда турли вазирликлар, идора ва ташкилотлар тасаррурфидаги 17 мингдан зиёд кутубхона 140 миллион жилддан ортиқ фонди билан китобхонларга хизмат кўрсатяпти. Аслида бу кичик имконият эмас. Бунинг устига, ўн мингдан зиёд мактаб, юзлаб лицей ва коллежлар, қанчадан-қанча олий ўқув юртлари, илмий-тадқиқот институтларини ҳам қўшиб ҳисоблаганда мамлакатимизда қабул қилинган кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини бажариш учун зарур салоҳият борлигига ишонч ҳосил қиламиз. Лекин гап мана шу имкониятларни ишга солишда, фаоллаштиришда.

Очиғи, кейинги вақтларда китобхонлик даражасининг пасайиб кетгани хусусидаги хавотирларда жон бор. Буни фақат ўтиш даври қийинчиликларига боғлаб қўйиш муаммони жўн изоҳлаш бўлар эди.

Бу муаммони икки нуқтаи назардан, яъни кутубхона ва китобхон позициясидан туриб ўрганиш керак. Маълумки, бозор иқтисоди шароитида «талаб ва таклиф» қоидаси амал қилади. Бу қоидани кутубхоначилик соҳасига жорий этмоқчи бўлсак, китобхонни қизиқтирган манбани кутубхона унга тақдим эта оляптими, деган савол туғилади. Ҳар қандай кутубхонанинг обрў-эътиборини ана шу саволга берилган ижобий жавоб белгилайди. Афсуски, бугунги кунда жуда кўп кутубхоналар ўз китобхонларининг эҳтиёжларига яраша хизмат кўрсата олмаяпти.

Ўтган йили Берлинда бўлган кутубхоначилар халқаро форумида сўзга чиққан бир профессор бугунги китобхоннинг қиёфаси ҳақида гапириб, Германиянинг қайси шаҳарида ишсизлар кўп бўлса, ўша ерда кутубхонага қатнов ортганини, чунки меҳнат бозоридаги рақобатда малакаси юқори бўлган мутахассиснинг қўли баланд келишини айтган эди. Демак, китобхонни кутубхонага манфаат етаклаб келади. Тўғри, бизнинг соҳамизда болалар китобхонлиги, катталар китобхонлиги деган тушунчалар бор. Айни ўринда биз катталар китобхонлиги, яъни англанган китобхонлик ҳақида гапиряпмиз. Кутубхонадаги манбалар фойдаланувчиларнинг эҳтиёжига мос бўлган тақдирдагина у замонавий, жозибали масканга айланиши мумкин. Бунинг учун, биринчидан, китоб фондларини муттасил янгилаб бориш зарур. Эндиликда кутубхона фондини тўлдириш деганда, анъанавий китоб, газета-журналлардан ташқари электрон маълумотлар базаларини ҳам назарда тутиш лозим.

Иккинчидан, кутубхона жараёнларини компьютерлаштириш, унга янги ахборот технологияларини жорий этиш керак. Очиғи, ҳали бу соҳада қилинадиган ишлар мўл-кўл. Республика, вилоят ва баъзи туман марказий кутубхоналарини айтмасак, оммавий кутубхоналарнинг аксарияти бу замонавий неъматдан бебаҳра. Кутубхоналарнинг компьютерлаштирилиши хизмат кўрсатишни тезлаштиради, китобхонга ҳам, кутубхоначига ҳам кўпгина қулайликлар яратади. Компьютер техникасини қўллаш, биринчи навбатда, манбани қидириб топишни осонлаштириш, қолаверса, кутубхонанинг электрон ресурсларини ташкил этиш учун зарурдир.

Электрон каталоглар яратиш масаласида бизда дастлабки қадамлар қўйилди. Пойтахтдаги йирик кутубхоналардан Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси, Фанлар академиясининг Асосий кутубхонаси, Республика Тиббиёт кутубхонаси, Тошкент Техника университети кутубхонаси биргаликда электрон каталог тузишга киришиб, ҳозиргача 130 мингдан зиёд китобнинг тавсифини компьютер хотирасига жойлади. Энг муҳими, мазкур кутубхоналарнинг веб-сайтига кириб, бу манбалардан бепул фойдаланиш мумкин. Аммо айтиш керакки, бу — денгиздан томчи. Чунки биргина Миллий кутубхонанинг 10 миллионга яқин фонди электрон каталогини яратиш учун йиллар керак.

Умуман, кутубхона фондларини, аввало, ноёб ва нодир китобларни сканер қилиб электрон шаклга ўтказиш, бошқача айтганда, электрон ресурслар ташкил этиш шу китобларнинг сақланишини таъминлаш билан бир қаторда улардан фойдаланиш имкониятлари ва кўламини кенгайтиради. Ҳатто уларни бошқа юртлардаги талабгорларга етказиб бериш, сотиш имконини яратади. Электрон кутубхоналарни ташкил этиш эса, умумдавлат дастури асосида амалга оширилиши мумкин бўлган кенг миқёсли тадбирдир.

Учинчидан, кутубхоначилик соҳасини бошқариш, мувофиқлаштириш ва ривожлантириш учун унинг қонуний асосини яратиш зарур. «Кутубхоначилик иши тўғрисида»ги Қонун, соҳани ривожлантириш концепцияси сингари лойиҳалар ишлаб чиқилди, бироқ улар якунига етказилмасдан турибди. Кутубхоначилик соҳасини ҳимоя қилувчи қонуннинг йўқлиги турли-туман қийинчиликларни, англашилмовчиликларни юзага чиқаради. Масалан, Миллий кутубхона ўтган йили 2004 йил учун хорижий илмий журналларга обуна бўлган. Шу журналларни олиш пайтида божхона органлари кутубхона зиммасига импорт божи тўлашни юкламоқда. Ҳолбуки, Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 31 майдаги 189-сон қарорига биноан, бюджет ташкилотлари ўз эҳтиёжи учун бюджет маблағлари эвазига хориждан товар олиб келса, импорт божи тўлашдан озод қилиниши керак.

Тўртинчидан, кутубхоналарга янги технологияларнинг кириб келиши кутубхоначи кадрларнинг янги авлодини тайёрлашни тақозо қилмоқда. Олий маълумотли кутубхоначилар биргина Тошкент давлат маданият институтининг кутубхоначилик ва ахборот фаолиятини бошқарув факултетида йилига 30-35 нафардан тайёрлаб берилади. Бу эса соҳанинг малакали кадрларга бўлган эҳтиёжини қондиришга етарли эмас. Шунинг учун бу факултетга қабулни кўпайтириш билан бирга янгича ахборот технологиялари бўйича мутахассислар тайёрлайдиган Ахборот технологиялари университети, Ўзбекистон Миллий университети, Тошкент Техника университети сингари дорилфунунларда қўшимча кутубхонашунослик бўлимлари очилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Шунингдек, Маданият институти, Ўзбекистон Миллий кутубхонаси ҳузурида малака ошириш курсларини ташкил қилиш ҳам муаммони бир қадар бартараф этишга ёрдам беради.

Бешинчидан, китобхонликни ривожлантириш учун йирик кутубхоналар қошида мутолаа марказлари ташкил этиш керак. Мисол учун, АҚШнинг Конгресс кутубхонасида ташкил этилган «Китоб маркази»нинг филиаллари 47 та штатда мустасил фаолият олиб боради. Унинг асосий мақсади мамлакатда мутолаа маданиятини юксак даражада ушлаб туриш, китобхонликни аҳолининг ҳамма табақаларида, ёшу қари орасида кенг ёйишдан иборатдир. Чунки, америкаликларнинг фикрича, мутолаа қилувчи одам — «Homo legens» ҳар қандай ислоҳотларнинг марказида туради, ўқийдиган омма эса демократик жамиятнинг асосий шарти ҳисобланади.

Кутубхоналарнинг, айниқса, оммавий универсал кутубхоналарнинг аҳоли билан мулоқотини кучайтириш лозим. Бу борада ноширлар, китоб савдоси ходимлари билан бир қаторда кутубхоначилар ҳам ташаббус кўрсатса нур устига нур бўлар эди. Аҳолимиз қайси кутубхонага қандай янги китоб, янги манбалар келиб тушганидан бохабар бўлиб бориши лозим. Бунинг учун кутубхоначилик соҳасининг газетами, журналми, хуллас, бирор-бир даврий нашрини ташкил этиш зарур.

Ўзбекистон Миллий кутубхонаси яқинда Буюк Британиянинг «Proquest» компаниясидан диссертация ва авторефератларнинг электрон маълумотлар базасидан фойдаланиш паролини (калитини) олди. Эндиликда бизнинг аъзоларимиз интернет орқали фаннинг ҳамма соҳалари бўйича инглиз тилида ёқланган диссертация авторефератларининг тўлиқ матнини олиши мумкин. Хоҳланг бундан олти ой аввал ёқланганини, хоҳланг — юз йил олдингисини. Диссертацияларнинг умумий миқдори бир ярим миллиондан ортиқ. Автореферат ўрнига диссертациянинг тўлиқ матни билан танишмоқчи бўлганлар қўшимча буюртма бўйича муддаоларига эришадилар.

Албатта, бундай ахборот билан кутубхонага келувчилар янгиликлар, эълонлар тахтаси орқали танишиши мумкин. Лекин профессионал нашр бўлса, бу янгилик бутун элга аён бўларди.

Кутубхона ишини фаоллаштиришда муаллифлар билан учрашувлар, китобхонлар конференцияларининг аҳамияти катта. Ўтган йили 20 сентябрдан 30 сентябргача Ўзбекистон кутубхоналар ассоциацияси, Миллий кутубхона ва бир қанча вазирликлар ташаббуси билан «Китобхонлик куни» деган умумий ном остида туркум тадбирлар уюштирилган эди. Вилоят ва туманлардан келган хабарлар, радио ва телевидениедаги эшиттириш ва кўрсатувлар, газеталардаги чиқишлар бу тадбирларнинг бесамар кетмаганидан далолат берди. Бу йил ҳам шундай тадбирларни ўтказишга тайёргарлик кўрилмоқда.

Шу йил ноябр ойига режалаштирилиб, давлат дастурига киритилган кутубхоначилик муаммоларига бағишланган халқаро конференцияда ҳам олдимизда турган долзарб вазифаларни уддалаш йўлида амалий фикр ва тажриба алмашув бўлишидан умидвормиз.

Хуллас, халқимизнинг китобга иштиёқини ошириш, мутолаа маданиятини шакллантириш ва такомиллаштириш бир томонлама ҳаракат эмас. Бу ерда инсон китобга, китоб (кутубхона) эса инсонга интилиши керак.

Абдусалом УМАРОВ,
Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси директори

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ КУТУБХОНАСИ

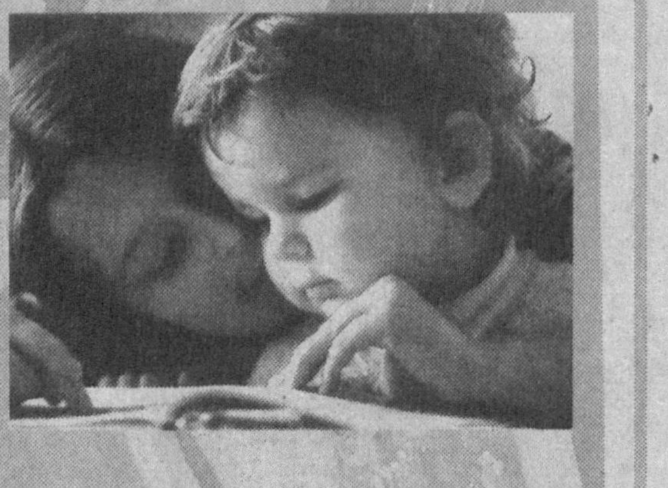

Барча ватандошларимизни истиқлолимизнинг
13 йиллиги билан муборакбод этади.
Муҳтарам юртдошлар,
ҳар бирингизнинг хонадонингиз ҳамиша
осойишта бўлиб,
маърифат зиёси билан нурланиб турсин!

Тоғлар бағрида жойлашган
табиати сўлим ва бетакрор
"КОСОНСОЙ" СИҲАТГОҲИ

барча-барча ватандошларимизни энг улуғ, энг азиз байрам — мамлакатимиз мустақиллигининг 13 йиллиги билан муборакбод этади.
Истиқлол айёми қалбларингизга эзгу орзу умидлар, қувончу шодликлар олиб кирсин.

Қадрли ҳамюртларимизга энг тенгсиз бойлик — соғлик-омонлик, ҳушкайфият тилаймиз.

Сиҳатгоҳимиз Сиз азизларга мунтазир.

Бизда физиотерапевтик муолажаларнинг барча турлари мавжуд: юқори ва паст частотали ток билан даволаш, магнит майдони билан, нур билан, парафин-азокирит, маъданли сув ёрдамида ҳар хил ванналар, айлана душ, сув ости массажи, массаж, игна билан даволаш каби усуллар қўлланилади.
Сиҳатгоҳимизда асосан қуйидаги хасталиклар даволанади:
асаб касалликлари, ҳаракат таянч, ҳазм органлари, жигар, ўт-пуфак, нафас ва сийдик йўллари хасталиклари ва бошқалар.

Сиҳатгоҳда фитобар ташкил қилинган бўлиб, унда ҳар хил гиёҳлардан дамланган дамламалар беморларга шифо бахш этади.
Сиҳатгоҳнинг тоғ ёнбағрида, сой бўйида жойлашганлиги, ҳавосининг софлиги ва енгиллиги даволаниш жараёнига ижобий таъсир кўрсатади. Санаторий қошида 250 ўринли ошхона мавжуд. Дам олувчиларнинг мароқли ва завқли хордиқ чиқаришлари учун санъаткорлар ва дорбозлар хизматда бўладилар.

Байрам муборак бўлсин, азиз юртдошлар!

Манзилимиз:
Наманган вилояти,
Косонсой шаҳри,
Халқлар дўстлиги кўчаси, 21-уй.
Тел.: (8-265) 21-197, 21-198.

МУҲТАРАМ ЮРТДОШЛАР!

Мамлакатимиз мустақиллигининг
13 йиллиги барчангизга қутлуғ бўлсин!

Юртимиз узра тинчлик-омонлик, тўкинлик ва фаровонлик мангу барқарор бўлсин. Озод диёримиз бахту саодатга йўғрилган кунларда элдошларимиз хизматида эканлигимиздан мамнунмиз.

Хушҳаво "Чортоқ"
ҳамиша сизларни кутади.

Денгиз сатҳидан 530 метр баландликда хилма-хил ўсимликлар дунёси, мевали-манзарали дарахтлару гулзорлар бағрида жойлашган сиҳатгоҳда дам олиш, ташхис қўйиш, даволаш бинолари, спорт майдонлари, 400 ўринли ошхона, 600 ўринли санъат саройи, кутубхона, қишки ва ёзги рақс майдонлари мавжуд, юксак малакали ҳаким ва ҳамширалар ҳамиша хизматингизда.

Сиз азизларга тан-сиҳатлик, юртимизга боқий иқбол тилаймиз.

Улуғ айём қутлуғ бўлсин!

"Чортоқ" сиҳатгоҳи
жамоаси

Манзилимиз:
Наманган вилояти,
Чортоқ тумани,
"Чортоқ" санаторийси.
Телефонлар:
(8.36941) 23-261;
26-330; 26-135.

Katris
ФИРМАСИ

МАКТАБ, КОЛЛЕЖ
ВА ТИББИЙ МУАССАСАЛАР УЧУН
МЕБЕЛЬ

Ўзбекистон халқини, барча юртдошларимизни Мустақиллик байрами билан самимий муборакбод этамиз. Истиқлол нури қалбингизни ҳамиша нурафшон этсин! Барча эзгу ниятларингиз рўёбга чиқсин.

Мебель олсанг «Katris»дан,
роҳат қиласан дилдан.

МАҲСУЛОТ СЕРТИФИКАТЛАНГАН

Тел.: 90-07-87, 92-03-95, 158-15-73.

ЙЎЛИНГ ОЙДИН БЎЛСИН, «НИҲОЛ»!

Ниҳол жуда нозик, у парваришга, эътиборга, ғамхўрликка муҳтож бўлади. Агар унга ўз вақтида ишлов бериб, парвариш қилинса ўсиб-униб вояга етади, ширин-шакар мевалар беради.

Ниҳолни асраганга, унинг келажагини таъминлаганга не етсин! Беш йилдан буён Президентимиз ташаббуси

билан таъсис этилган мукофотга сазовор бўлиб келаётган «Ниҳол»лар ҳам айнан табиат ниҳолларини эслатади менга. Зеро, улар истеъдод «ниҳол»лари! Санъат деб аталмиш сурурли ва машаққатли оламга қадам қўйиб, илк ижодий ютуқларни бошдан кечираётган, юртимизни дунёга танитиш йўлида санъати билан хизмат қилишга бел боғлаган ёшлар сафи, мана, беш йилдирки, кенгайиб бормокда.

Бугун анча бўй чўзиб ижоди шаклланиб қолган «ниҳол»лар сафига бу йил яна саккизта истеъдодли ёшлар келиб қўшилишди. Ўтган шанба куни пойтахтимизнинг муҳташам «Халқлар дўстлиги» саройида санъат мухлислари «Ниҳол»нинг навбатдаги совриндорларини олқишладилар.

Саксонга яқин номзодлар орасидан саралаб олинган бу йилги «Ниҳол» эгаларининг қувончлари чексиз. Уларнинг ютуқларини ҳамкасблари, аввалги «Ниҳол» совриндорлари мамнуният билан баҳам кўрдилар, мусиқий чиқишлар орқали муборакбод этдилар.

Уларни сиз ҳам танийсиз, албатта. Чунки совриндорлар бу юксак мукофотга сазовор бўлгунларига қадар турли республика кўрик-танловларида ғолибликни қўлга киритганлар, юртимизда ва ундан ташқарида ўтган тадбирларда қатнашганлар, Наврўз ва Мустақиллик тантаналарининг фаол

иштирокчиси бўлганлар.

2004 йил «Ниҳол» совриндорларининг бештаси эстрада хонандалари. Марҳамат танишинг:

Дилноза Исмияминова. Ўзининг «Дўппи тикдим», «Қарамайсиз», «Элим», «Бу кечалар» каби қўшиқлари билан мухлислар қалбидан жой олган Дилноза айни вақтда «Ўзбекнаво» бирлашмаси, Тошкент вилояти бўлимининг хонандаси, Олмалиқ шаҳар маданият уйи қошидаги «Камолот» ансамбли раҳбари.

Лола Аҳмедова эса консерватория талабаси. Республика ва вилоят миқёсидаги тадбирларда фаол қатнашиб келади. Унинг ижросидаги «Ёлғон сўзлаб», «Ёлғизгинам», «Ҳаёт», «Армоним менинг» каби қўшиқлар ўз мухлисларини топган.

Феруза Жуманиёзова Шимолий Кореяда ўтган «Апрел баҳори» халқаро фестивали совриндори бўлган. Унинг «Чимилдиқ», «Эрка қиз», «Дийдор», «Юрак», «Ёрнинг гули галди...» каби қўшиқларини кўпчилик яхши билади. Феруза ҳозир «Кел, азизим» номли албоми устида ишламокда.

Гулсанам Мамазоитова 2003 йили «Азиз она юртим наволари» ёш эстрада хонандалари танловида ўзининг ажойиб овози, ижро маҳорати билан ҳайъат аъзоларини ҳайрон қолдириб, ғолибликни қўлга киритганди. Хонанданинг Хожа Аҳмад Яссавий ҳикматли сўзлари билан айтиладиган «Ўтаро», «Ошиқлар» каби қўшиқлари, «Бегойим», «Муҳаббатим, қайдасан», «Севмайсиз», «Соғиндим», «Қайтмадинг» каби қўшиқлари тингловчиларга манзур бўлган.

Шерзод Давронов эса Украина ва Белоруссияда ўтган халқаро танловлар ғолиби, 2003 йилги «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқ танловининг Навоий вилояти бўйича ғолибидир. У Навоий вилояти маданият масканлари ва меҳнат жамоаларида яккахон концертлар ўтказган.

Дилафрўз Аҳмедова анъанавий ижрочилик йўналишида мукофот соҳиби бўлди. Ҳали ёш бўлишига қарамай, Юнус Ражабий номидаги мақом ансамблининг хонандаси сифатида фаолият кўрсатаётган бу истеъдодли хонанда «Излайман», «Самарқанд ушшоғи», «Гиря», «Дугоҳи Ҳусайний», «Савти муножот» каби мумтоз ашулаларни маҳорат билан ижро этади.

Павел Упоров Ўзбекистон давлат консерваториясини тугатган, истеъдодли оранжировкачи-бастакордир. Унинг қўшиқлари Юлдуз Усмонова, Руслан Шарипов, Райҳон Ғаниева каби таниқли хонандалар, «Ялла», «Хўжа», «Аъло», «Сетора» ва бошқа гуруҳлар репертуаридан жой олган.

Улуғбек Юсупов эса чолғу ижрочилиги бўйича «Ниҳол» мукофотига сазовор бўлди. Консерватория магистранти, айни вақтда «Сўғдиёна» халқ чолғулари камер оркестрида ишлаётган бу йигит халқона тил билан айтганда «дуторни сайратади».

Кўриб турганингиздек, бугунги «Ниҳол»лар ўз соҳалари бўйича маълум натижаларга эришганлар. Ҳаммаларининг олдида бита вазифа турибди: мавжуд ютуқлар билан чекланиб қолмай, ўзбек миллий санъати равнақига ва жаҳонаро шуҳрат топишига муносиб ҳисса қўшиш ва ниҳоллардан илдизлари бақувват, мевалари тотли, адл қоматли дарахтларга айланишдир!

Бу машаққатли ва шарафли йўлда уларга омад тилаб қоламиз.

Гулчеҳра УМАРОВА

ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНДА

«Театр» журналининг янги сонини варақлар экансиз, бугунги театр олами ва саҳна фидойилари ҳақида ранг-баранг мавзулардаги мақолаларга кўзингиз тушади. Омонулла Ризаевинг «Замонавий спектакллар фестивали» ҳамда Муҳсин Қодировнинг «Анжуман ниҳояси ва натижалари» номли мақолаларида республика театрлари фестивали ҳақида батафсил тўхталинади. Сарвиноз Қодированинг «Муҳаббат қадри» номли мақоласида С.Хўжаниёзов номидаги қорақалпоқ давлат Ёш томошабинлар театрининг «Муҳаббатим - ҳаётим» спектакли мавзуи, саҳналаштириш жараёни ва актёрлар ижроси ҳақида сўз юритилади.

Матлуба Темур қизининг 45 йил бир даргоҳда, театр санъати учун заҳмат чеккан фидойи инсон Ҳайбатилла Алиевнинг режиссурага кириб келиши, ишлаш жараёни, эришган ютуқлари, орзу-армонлари ҳақида кенг суҳбати берилган. «Ижодий портрет» рукнида берилган «Камтар актриса камоли»да Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, Муқимий номидаги мусиқий театрнинг етакчи актрисаси Дилором Сафоеванинг театр ҳаётига кириб келиши жуда ёрқин, қизиқарли ва рўйрост ёритилган. «Машҳури жаҳон эди» мақоласида академик Мамажон Раҳмонов катта истеъдод эгаси, қаддрдон ва севимли Ҳалимахон Носировани хотирлаб, унинг ижодидан ёрқин намуналар келтириб, санъаткорнинг такрорланмас оламидан журналхонларни хабардор қилади.

Сайёра Турғунжон қизининг Ўзбек миллий академик драма театри бош режиссёри Валижон Умаровнинг ижодий йўли ҳақидаги мақоласи ҳам ўқувчини бефарқ қолдирмайди. Ўзбекистон халқ артисти Замира Суюнованинг «Алланинг мўъжизаси» мақоласида алла тарихи, унинг ҳаётимизда, фарзанд тарбиясида тутган ўрни ҳақида чиройли ҳикоя қилинади. Зеро, эртасининг буюк бўлишини истаган аёл боласига алла айтмоғи керак.

Алла айтинг, меҳрингиз
қўшиб айтинг,
Авжи баланд дарёлардай
жўшиб айтинг.
Аллангизда юлдузлару
тонглар бўлсин,
Қуёшгача кўнглингизни
тўшаб айтинг.

САРВАРА тайёрлади.

САНЪАТИМИЗ ФИДОЙИЛАРИ

ЎЗИМИЗНИНГ "ДОН КИХОТ"

Қаҳрамон Абдураҳимовнинг ижод йўли бир текис бўлмади. Гоҳида ижодидан қониқиш ҳосил қилса, гоҳида кўнгли тўлмади. Актёр доимо ўз йўли, ўз услуби, ўзига хос ижодий йўналиш, фикрлар мажмуаси ва театр тилини излагани излаган...

Том маънодаги, ҳақиқий актёрнинг ўзганинг дардини ҳис эта олувчи қалби, оддий инсонларникидан фарқли дунёси бўлади. Агар актёр бировнинг дардини, ҳис-туйғуларини, бахтини ва ҳаттоки уларнинг гуноҳини ўзиники каби ҳис этолмаса, ўз қалбидан қаҳрамони учун жой топа билмаса, табиат берган тенгсиз қобилияти ҳам саҳнада юзаки, ўхшатма ролларнинг юзага келишига сабаб бўлади.

Қаҳрамон Абдураҳимов ижодий суҳбатларида кўп бор Дон Кихот ролини ижро этиш орзуида эканини айтади. Ким билади, балки Дон Кихотдаги самимийлик уни ўзига мафтун этгандир.

Актёр ҳақида устозлари, ҳамкасбларининг фикрларига қулоқ тутайлик.

"Қаҳрамоннинг касбига муносабатига ҳавас қилса арзийди, — дейди Ўзбекистон халқ артисти Эркин Комилов. — Рол берилса, катта ёки кичик эканига қарамай, бутун вужуди билан ишга киришади. Бошқа аксарият актёрлардан фарқи шундаки, ролидаги камчилик айтилса, ҳеч хафа бўлмайди, аксинча, ўша нуқсонини тузатишга ҳаракат қилади. Образнинг энг нозик томонларини тушуниб олиб, шундан кейин саҳнага чиқади. Ўзига нисбатан ўта талабчан, тиниб-тинчимас, фидойи актёрлардан".

Ўзбекистон халқ артисти Муҳаммадали Абдуқундузов актёр ҳақида шундай дейди: "Қаҳрамон билимли, тажрибасини ҳар қандай ишда кўрсата олади ва ўз фикрини дадиллик билан ҳимоя қилади. Тўғрисўзлик, ҳалоллик, турмушда камтарлик ва атрофдагиларга эътибор унинг кундалик шиоридир".

Эътибор берган бўлсангиз, ҳамкасблари актёрнинг жуда меҳнаткашлиги, танқидни тўғри қабул қила олишини алоҳида таъкидлайдилар. Бундай хислатлар инсонни доимо юксакликка кўтарган ва бу фазилатлар ҳар бир одамда ҳам мужассам бўлавермайди.

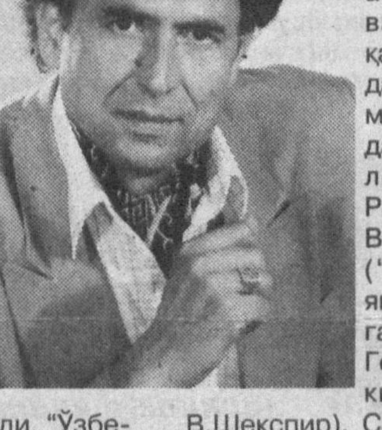

Қаҳрамон Абдураҳимовнинг номи матбуот саҳифаларида илк бор 1977 йили кўринди. "Ўзбекистон маданияти" газетасида К.Рудницкийнинг "Талантлар ҳамоҳанглиги" мақоласида актёр ҳақида фикр билдирилганди. Лекин бунга қадар "Қароқчилар" спектаклида Рацман ролини ижро этганидан сўнг кўпчилик мухлислар ва театр мутахассислари бу ёш актёрга қизиқиш билдира бошладилар.

1980 йили Ҳамза номидаги ўзбек академик драма театрида (ҳозирги Ўзбек миллий академик драма театри) Туроб Тўланинг "Куввайи қаҳқаҳа" тарихий фожиаси асосида "Нодирабегим" спектакли саҳналаштирилади. Қаҳрамон Абдураҳимовга Маъдалихон роли топширилди. Образ устида актёр узоқ изланди ва ҳақли равишда томошабин ҳамда мутахассислар эътиборига тушди. Жумладан, театршунос олимлар Мамажон Раҳмонов ва Тошпўлат Турсунов мазкур спектакл ҳақидаги мақолаларида шундай ёзадилар: «Қаҳрамон Абдураҳимов ўзини лаёқатли, кўзи пишиб қолган, фикрли ижрочи сифатида кўрсатди. Чамаси шу роли билан келгуси янги спектаклларда янада дадилроқ иш кўриш ҳуқуқини олди».

Айтиб ўтганимиздек, актёрнинг ижод йўлида турли мураккаб вазиятлар бўлди. Айтайлик, кўпинча ўзи орзу қилган ролларни ижро этиш насиб этавермади. Лекин унинг бахти шунда эдики, жуда кўпларнинг орзуси бўлмиш Миллий театрда иш бошлади ва ҳозирги кунга қадар ана шу даргоҳда меҳнат қилиб келмокда. Шу давр ичида катта-кичик, турли характердаги Родриго ("Отелло", В.Шекспир), Том ("Армон", Т.Уильямс), Саид ("Бахтли гадолар", К.Гоцци), Герцог Карноуэльский ("Қирол Лир", В.Шекспир), Саид Обид ("Мирзо Улуғбек", М.Шайхзода), Қулмуҳаммад ("Алишер Навоий", Уйғун, И.Султон), Мир Вафо ("Абулфайзхон", Фитрат), Маврудий ("Пири коинот", Ҳ.Расул), Қобил ("Шайтон ва фаришта", С.Имомов), Дарвешали ("Бир кошона сирлари", О.Ёқубов), Мансур ("Алмандар", Т.Миннуллин) каби образларни яратди.

1995 йили актёр ижодий биографиясида кескин бурилиш юз берди. Қ.Абдураҳимов мутахассислар ва мухлисларини ҳайрон қолдириб, 45 ёши арафасида Қайс, яъни Мажнун ролини ижро этди. Бу ролга актёр иккинчи дублёр бўлиб (энг қизиғи, шу образни ижро этиш истагини билдирган ҳолда) иш бошлади. Бутун вужудини, бор иқтидорини ишга солди, тинмай ўқиди, изланди, манбалар қидирди, устозлари ва ҳамкасбларидан маслаҳатлар сўради. Ролнинг муваффақиятида юқорида санаб ўтилган омиллардан ташқари, актёрнинг образга муносабати, орзусининг амалга ошаётганидан бахтиёрлик ҳисси ҳам унга қанот бағишлади. Унинг ижросидаги Мажнуннинг ҳаёти мазмуни — танҳо муҳаббат. Ана шу муҳаббат туфайли саргардон, хору зор. Лекин у бундан заррача афсус чекмайди. Аксинча, азоблардан муҳаббати янада аланга олади, севгиси тобланади. Армонга айланган муҳаббати илоҳийлик даражасига етади. Театршунос М.Қодиров сўзлари билан айтганда: "... У гавдалантирган Қайсда эҳтирос кучли, қалби, ақли, бутун вужудини муҳаббат туйғуси қамраб олган. Ҳаётининг мазмуни ҳам, илҳомининг манбаи ҳам шу унинг".

Актёр яратган образлар ҳақида гап кетганда, О.Ёқубовнинг "Бир кошона сирлари" асари асосидаги спектаклдаги Дарвешали образига алоҳида тўхталиш лозим. Қ.Абдураҳимов — Дарвешали ўз номи билан бироз романтик, дарвешона ҳис-туйғулар соҳиби. Кўз олдимизда қўли гул жарроҳ, меҳрибон ёр, барча инсонларга хос камчиликлар ва ожизликларга эга, шубҳалар гирдобига тушган, рашк олови вужудини куйдирган, иккиланувчи одам сифатида намоён бўлади. У ўз умр йўлдошини телбаларча севади, шу севги унинг кўзини кўр қилиб, охир-оқибат катта хатога йўл қўяди, севгилисини ўзидан бездиради. Актёр ана шу кўтарилиш нуқталарини, Дарвешали табиатидаги мувозанат бузилишини ишонарли ижро этади. Ўз қаҳрамонининг қалб кечинмалари ва хатосидан виждони азобланиши жараёнларида томошабин қалбига йўл топади. Актёрнинг томоша зали билан эмоционал мулоқоти, образ ҳаёти билан яшаши унга томошабинларнинг хайрихоҳлигини оширади.

Қаҳрамон Абдураҳимов сўнгги йилларда янада самарали ижод қилмоқда. Энг кейинги Искандар ("Муқаддас Тахтизар") ва Тоживой телба ("Ўтган замон ҳангомалари") ролларига эътибор берсак, ҳар иккиси икки хил олам эканига гувоҳ бўламиз. Искандар Зулқарнайн образи актёр томонидан ўзгача талқин қилинади. Актёр тарихий манбаларга таянган ҳолда Искандарнинг кўпчиликка маълум бўлмаган қирралари, ожиз ва салбий томонларини ҳам кўрсатишдан чўчимайди.

Тоживой телба эса бутунлай бошқа олам. Йиртиқ, жулдир кийимлари, телбаларга хос фикрлари одамда нафрат уйғотмайди. Актёр телбанинг телбалигини бўрттириб, унинг устидан кулишга эмас, балки унинг беғуборлигини кўрсатишга интилади.

Ролга нисбатан бундай муносабат томошабинга, унинг тарбиясига ижобий таъсир қилади.

Актёр айни кунларда ҳам янги роллар устида ишламоқда. Яқинда у бир бадиий филмда суратга тушиш учун киносиновларда қатнашди. Бу актёрнинг ижодий ҳаётида янги қадам бўлишига умид қиламиз.

Муқаддас АҲМАДЖОНОВА,
театршунос

Юртимизнинг энг азиз, энг муқаддас байрами нишонланишига саноқли кунлар қолди. Барча вилоятларда, хусусан, асосий байрам тантаналари нишонланадиган пойтахтимиз Тошкентда қизғин тайёргарлик ишлари бормокда. Айниқса, байрам ташкилотчиларининг қўли-қўлига тегмайди. Тантанали тадбирнинг бадиий раҳбари ва бош режиссёри Рустам Ҳамидов билан ҳам анча уринишлардан сўнг телефон орқали сўзлашишга муваффақ бўлдик.

— Аввало, барча юртдошларимизни мустақиллик байрами билан табриклайман. Ўйлайманки, улар бу йил ҳам ҳар йилдагидек байрамни хуш кайфиятда, кўтаринки руҳда ўтказадилар. Бунинг учун бизнинг ташкилий-ижодий гуруҳимиз бор куч-ғайратини, имкониятини сарф этишга ҳаракат қиляпти.

Байрамга тайёргарлик анча илгари бошланган. Биринчи навбатда,

БАЙРАМ ТАРАДДУДИ

шаҳар ва қишлоқларимизни ободонлаштиришга катта аҳамият берилди. Кўплаб саноат, маданият объектлари қурилишидаги ишлар ниҳоясига етказилиб, фойдаланишга топшириляпти. Айниқса, мактаб ва лицейлар, спорт иншоотлари қурилиши жадал суръатлар билан олиб борилди. Чунки Мустақиллик байрами янги ўқув йилининг бошланишига, Самарқандда ўтадиган олимпиадага уланиб кетади.

Энди, асосий байрам томошаларига келсак, ҳар доимгидек бу йил ҳам катта ижодий гуруҳ иш олиб боряпти. Улар орасида Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Хуршид Даврон ва бошқа машҳур шоирлар, Қодир Мўминов, Маъмура Эргашева, Зиёда ва Насиба Мадраҳимовалар, Иброҳим Юсупов каби балетмейстерлар, Носир Отабоев бошчилигидаги режиссёрлар бор. Болалар гуруҳларини Нодира Қурбонова, Гулчеҳра Қўчқорова ва бошқалар тайёрлашяпти.

Шубҳасиз, дастурда «Меҳр-мурувват йили» етакчи мавзулардан бўлади. Имкон қадар юртимиз санъатининг барча жанрларини — мақомдан, опера ва балетдан тортиб, эстрадагача намойиш этишни мўлжаллаганмиз. Етти мингдан ортиқ иштирокчи қатнашадиган катта байрам дастури Мустақиллик куни барча вилоятлар марказларида, пойтахтимизнинг ҳамма катта майдонлари, сайлгоҳларида ўтадиган тадбирларнинг дебочаси бўлади.

Бинобарин, байрам кайфияти юртдошларимизга ҳамроҳ бўлади, ўтадиган тадбирлар уларнинг қалбларида узоқ вақт сақланиб қолади, деган умиддаман.

ЭЪЛОН

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги қуйидаги маданият ва санъат коллежларининг директорлиги лавозимларига қайтадан танлов эълон қилади:

— Тошкент маданият коллежи;
— Бекобод санъат коллежи.

Номзодлар қуйидаги ҳужжатларни тақдим этиши лозим:

— тавсифнома;
— маълумотнома;
— шахсий варақа;
— олий маълумот тўғрисидаги диплом нусхаси;
— маҳаллий ҳокимликдан тавсиянома;
— номзоднинг истиқболли режаси;
— 4 дона 4х6 ҳажмдаги фотосурат.

Ҳужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб 1 ой давомида Маданият ишлари вазирлигининг Таълим муассасалари, фан ва кадрларни қайта тайёрлаш бошқармасига топширилиши лозим.

Манзил: Тошкент — 700129, Навоий кўчаси, 30-уй.
Маълумот учун телефонлар: 144-04-44, 144-23-12

САФАРНОМА

ПАРИЖ МЎЪЖИЗАЛАРИ

Ҳеч қайси миллат француз адабиётини ўзбек халқичалик яхши билмайдигандек туюлади менга. Сент-Экзюпери, Оноре де Балзак асарларини, Гюстав Флобернинг «Бовари хоним»и-ю, Ги де Мопассаннинг «Азизим»ини ўқимаган ким бор? Шарл Бодлер, Поль Элюар, Франтс Кафкаларни ким билмайди, дейсиз.

Ван Гог, Пабло Пикассо, Анри Матисс кабиларнинг ўнлаб асарларини санаб ташламайдиган рассомнинг ўзи йўқ.

Шунга қарамай, француз ижодкорлари ҳақида ҳамиша бирор янгилик айтиш мумкин, деб ўйлайман...

МОНМАРТР МАЙДОНИ

Баланд тепаликда жойлашган бу оппоқ, гўзал бинонинг атрофидаги майдонда ҳаёт ва ижод қайнайди. Бу ердан турли мамлакатлардан келган саёҳатчиларнинг қадам узилмайди. Биноларнинг биринчи қаватларида турли-туман дўкончалар, хитой, япон, корейс, юнон ва бошқа миллатларнинг кафе ва ресторанлари жуда кўп. Шунингдек, тасвирий санъат асарлари билан савдо қиладиган галерея-дўкончалар ҳам сон-саноқсиз. Савдодаги асарларнинг услуби, ҳажми, мавзуи ва сифати ҳам турлича. Баланд бинолар ўртасидаги кўчалар тор бўлса ҳам, тартибли, озода.

Шундай кўчалардан бирида нафис овозда куйлаётган мусиқачи-ашулачи қизларни учратдик. Улар шу йўл билан пул ишлаётган экан. Кейин Монмартр майдонининг рассомлари тирикчилик қиладиган қисмига ўтдик. Менимча, бу ерда миллатини аниқлаш қийин бўлган эмигрант рассомлар жуда кўп эди. Рассомлар ичида ёшлар деярли йўқ. Фақат бир ёш йигит Монмартр биносининг тасвирини мойбўёқларда ишлаб турган экан, бу асарнинг ҳажми саёҳатчиларга чизиб сотилаётган суратлардан каттароқ ва муаллифнинг истеъдоди баланд эканлигидан ҳам дарак бериб турарди. У суратни тугатгач, ўзи билан олиб кетди.

Монмартр рассомлари ишлаб сотаётган суратлар асосан Париждаги диққатга сазовор архитектура ёдгорликлари ҳамда ўз суратини чиздириш истагида келган туристлар портретлари экан. У ерда ўзимизнинг сайилгоҳдаги сингари кўплаб буюк рассомлар асарларидан кўчирилган нусхаларни учратмайсиз.

Париж Монмартри ва бизнинг сайилгоҳдаги рассомлар ўртасида битта муштараклик ҳам бор экан. Монмартрдагилар ҳам, сайилгоҳимиздагилар ҳам суратини чиздираётган одамга «тасвирий хушомад» қилиб юборадилар, яъни кексароқ одамни ёшроқ, чиройлироқ қилишга ҳаракат қиладилар. Натижада сурат эгасига ўхшамай қолади.

ҲАЗИЛКАШ ҲАЙКАЛЛАР

Парижда нафис классик ҳайкаллар жуда кўп. Улар ҳар бир бинони безаб турибди, десак янглишмаймиз. Аммо ҳазилкаш ҳайкаллар ҳам бўларкан. Бир гўзал жонон ҳайкал ўрнатиладиган баландроқ жойда ўтирибди. Ранг-рўйи, сочлари оппоқ, либосларининг этаги буклам-буклам бўлиб «тўкилиб» турибди. У бошини эгганча, чиройли оқ гулдаста ушлаб олган. Ёнидан ўтаётганингизда сизга оҳистагина шу гулдастани тутади. Сиз ё беихтиёр чўчиб кетасиз ёки ҳайратга тушасиз. Ҳурлиқо эса ёқимли жилмаяди.

ПИКАССО МУЗЕЙИГА САФАР

Биз шаҳарнинг Пабло Пикассо музейи жойлашган қисмига метрода йўл олдик. Энди жойлашиб ўтиргандик, бир занжи йигит ё компьютерда терилган, ё босмахонада чоп этилган кафтдай чиройли қоғозча қўйиб кетди. У шундай қоғозчаларни бутун вагон бўйлаб тарқатиб чиқди. Қоғозчага қизиқсиниб қараб турган эдим, таржимонимиз жаноб Херви, бу йигит пул сўраяпти, деб тушунтирдилар ва қоғоз устига пул қўйдилар. Сўнг йигит қоғозларини ҳам, пулларни ҳам йиғиштириб олди. Қойил, Парижда тиланчилар ҳам жуда маданиятли экан!

Метродан чиқиб автобусга ўтирдик. Назаримда, автобусда назоратчи йўқ эди. Ҳеч қандай автоматга ҳам пул ташламадик. Билсам, метронинг бир қисмида таъмирлаш ишлари бораётган экан, шу масофа орасига сайёҳлар ва шаҳар аҳолисига қулай бўлиши учун бепул автобуслар қўйилибди.

Музейга кириб бордик. Назаримда, тўхтовсиз ижод қилган Пабло Пикассонинг асарлари бу ерда унча кўп эмасдай туюлди.

Шунга қарамай, унинг иккинчи жаҳон урушига бағишланган «Герника» асари, мовий колоритда, пушти колоритда ишлаган ижодий даврига оид асарлар, кубизм услубидаги асарлари, сон-саноқсиз сопол ҳайкаллари, темирдан ясалган ҳайкалларини кўрдик. Шунингдек, бу музейда унинг севимли аёллари, хотинлари, дўстлари фотолари ҳам сақланар экан.

Бино жуда гўзал. XVII асрда қурилган бу меъморий обидани чиройли классик услубда яратилган ҳайкаллар безаб турибди. Ва бирдан Пабло Пикассонинг гениал асарлар деб тан олинган, шу ҳам ҳайкал, деган қарорга келгунингизча ярим соат вақт ўтадиган темир-терсакларга кўзингиз тушади. Ҳар ҳолда, унинг то умрининг охиригача (1973 йил) ажралишни истамаган 200 дан ортиқ мойбўёқ, 158 ҳайкалтарошлик, 88 сопол ва 300 дан ортиқ қорапама, қаламтасвир, гравюра асарлари сақланаркан.

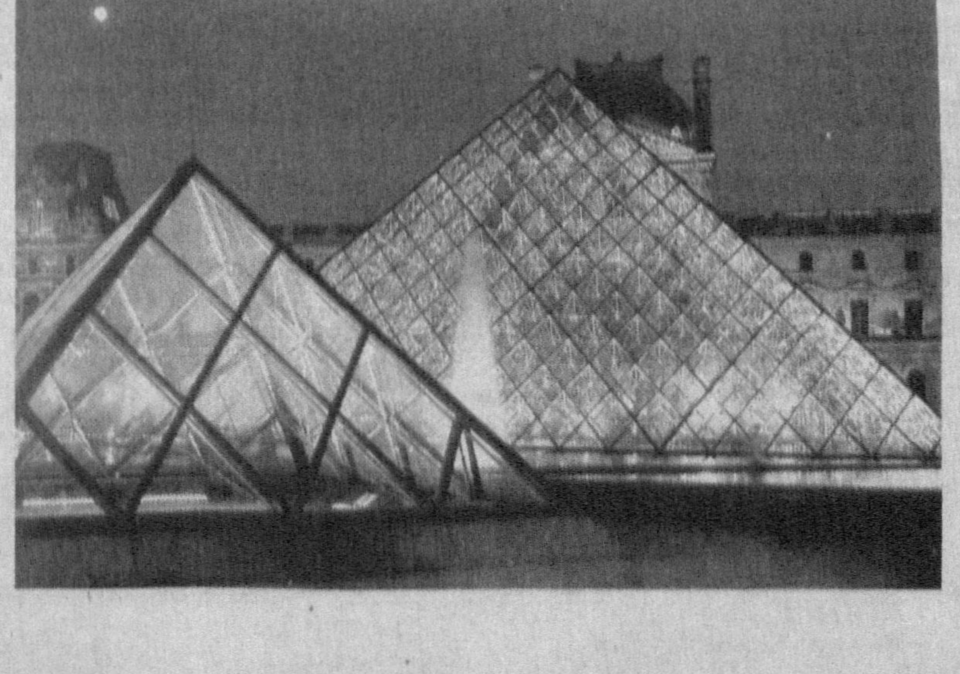

Сўнг, Пикассо ижоди чоп этилган китоблар билангина савдо қиладиган музей дўконига кирдик. Китоблар шу қадар хилма-хил ва кўп эдики, гугурт қутисидайидан тортиб, ёстиқдай келадиганигача бор. Пабло Пикассо шоир Пол Элюар билан яқин дўст бўлган. Мен унинг шу шоир шеърий тўпламига чизган суратларини сотиб олдим.

ЗАМОНАВИЙ САНЪАТ МУЗЕЙИ

Пикассо музейидан чиқиб, Замонавий санъат музейи томон йўл олдик.

Бу музейнинг ташқи кўриниши кўпроқ нефт заводини эслатиб юборади. Зиналар, қаватлар ўртасидаги эскалаторлар узундан-узоқ ўралиб-буралиб ётган қувурлар ичига жойлаштирилган. Фақат бу қувурлар шишасимон шаффоф материалдан ишланган бўлиб, нечанчи қаватга кўтарилаётганингизни ҳам, кўчани ҳам кўриб турасиз.

Бу ерда Жан Тенгелли деган рассомнинг улкан асарларини, Энди Ворхол, Клез Олденбургларнинг янги реализм асосидаги асарларини, кинетик санъат, «камбағал» санъат, кобра йўналиши, гиперреализм намуналарини кўрдик. Шунингдек, дадаизм, сюрреализм ва абстракционизм асосида яратилган «асар»лар ҳам худди шу музейда экан. Ўзимиз таниганлардан Пикассо, Анри Матисс, Амодео Модильяни асарларини учратдик. Малевичнинг машҳур «Қора квадрати» ҳам шу ерда экан. Яна видео-тасвирий санъат деган атамага дуч келдик. Айтайлик, экранда бир қўл тирсагигача кўриниб турибди. Қўл ҳам экраннинг юқори қисмида. Бу қўл қандайдир оғир бир тошни кўтариб турибди, қўл толиқади, титрайди, баъзан тош тушиб кетай ҳам дейди. Хуллас, шу қўл толиқиб, экраннинг юқори қисмидан пастки қисмигача тушиши керак. Очиғи, уни кўриб бўлгунча юрагингиз сиқилиб кетади. Шунингдек, ҳар қаватда компьютер заллари ҳам борки, уларнинг хотирасида, менимча, музей деворларига иғсмай қолган суратлар солинган бўлса керак. Таржимонимиз жаноб Хервини Француз тасвирий санъатини анча яхши билишим билан бир неча бор қувонтиргандим. Бу музейда яна бир марта ҳайратга солдим. Девордаги улкан тасвирлар аёлларни ҳам, эркакларни ҳам бўёққа ботириб олиб сўнг, матога бир ёткизилиб олиниб яратилганини айтдим. Таржимонимиз ишонмадилар. Бироқ зал бурчагидаги экранда айнан шу картиналарнинг яратилиш жараёни айганимдек кўрсатила бошланди.

Бу музейда, айниқса, инсталляция санъатига катта ўрин берилган. Менга шифтгача баландликдаги еттита катта пиликсимон тасвир ёқди. Узоқдан раҳматли энамнинг чоршанба кунлари авлиё момолар руҳига атаб ёқадиган мойчироқларига ўхшаб кетаркан.

Сариқ тахтага ҳар хил катталикдаги михлар қоқилиб, улар юқоридан ёритилган асар менга ажойиб туюлди. Михлар орасида конфет қоғозига ўхшаш тасвирлар. Асарнинг номи «Шарқ бозори». Михларга тушган ёруғдан худди кўпчилик одам бордек соялар тушаркан. Узоқдан қарасангиз, бозорнинг ўзи! Яна иккита «уй» асар ҳақида сўз. Биринчи уйчанинг таърифини қилсангиз, фақат шоир тушунади. Ғадир-будур, қингир-қийшиқ ва қалин бир эшик. Тошга ўхшайди. Очиб кирсангиз — ғор! Карават, кўрпа-тўшак, курси-пурси йўқ. Ўтириб турса, ётса бўладиган ғадир-будур тошлар. Шундай жойни топиб олиб, достонлар ёзсанг, картиналар яратсанг...

Иккинчиси, аниқ ишланган тўртбурчак хона. Полда камалакнинг етти ранги иштирокида тўқилган гилам. Деворлар гилам ранги ва шаклини такрорлайди. Бироқ тўқилган эмас. Олд қисмида полдан шифтгача етти хил ойна ўрнатилган. У ойнадан бу ойнага ўтканингизда хона бошқа рангда кўринади. Рассом тили билан айтганда колорит ўзгаради. Менимча, ҳали бу колоритларни рассомлар ўз асарларида кашф қилмаган бўлсалар керак.

Хуллас, булар ҳали Париж таассуротларининг юздан бир қисми, десак ҳам бўлади. Бу мафтункор шаҳар ҳақида қанча ёзсанг оз!

Ғулнора РАҲМОН

«МУҲАББАТСИЗ КИШИДИН ҚОЧ...»

Қўлимга яқингинада бир газета тушиб қолди. Номи кишини бирданига ўзига жалб этади — «Муҳаббат». Лекин... илк саҳифасидаги суратларни кўрибоқ ҳафсалам пир бўлди. Унда уят-андишани йиғиштириб қўйган йигит ва қиз сурати акс этган ва янглишмасам, бу муҳаббат тимсоли сифатида тавсия этилган эди. Ичимда бир нарса «чирт» этиб узилгандек бўлди. Наҳотки... наҳотки, аждодларимиз муқаддас тутган бу тушунча, инсон камолотининг бош шарти ҳисобланган бу туйғу бугун бозорга чиққан бўлса?!

«Фарҳод ва Ширин»ни ўқиганлар эсласалар керак: ҳазрат Навоийнинг ёзишича, Фарҳод барча илмларда комил бир мақомга кўтарилади.

Дунёда қолмади ул етмаган илм,
Билиб таҳқиқини касб этмаган илм, —

дея таърифлайди бу ҳолни улуғ мутафаккир. Инсон камолоти учун илмнинг ўзигина кифоя қилганида эди, достон шу ерда якунланган бўларди. Негаки, Фарҳод дунёдаги барча илмларни бутун ҳақиқатлари билан эгаллаб бўлганди. Ваҳоланки, достон шундан кейин бошланади. Илмда юксак мартабага эришган Фарҳод энди ишққа рўбарў келади, ошиқлик синовларини бошдан ўтказади. Ишқсиз, муҳаббатсиз камолга эришиб бўлмайди, деган теран маъно бор бунда.

Лекин масаланинг муҳим жиҳати бошқа томонда. Ҳар ҳолда, бу ишқ ҳазрат Навоий таъбири билан айтганда, охири шаръий никоҳ билан якунланадиган авом ишқи эмас. Шу маънода, биз, айниқса, ўзини зиёли деб ҳисоблайдиганлар, нимани тарғиб этаётганимиз, бу ишимиз ҳазрат Навоийдек улуғ боболарнинг набираларига муносибми-йўқми, ўйлаб кўришимиз керак.

ИШҚ ҚАЧОН ПАЙДО БЎЛГАН?

Барчани бирдай қизиқтирадиган бу саволга ҳазрат Огаҳий шундай жавоб беради:

Эди ишқингға жонлар мубтало
ул чоғдаким, эрди
Не тан, не танда бош, не бошда юз,
не юзда лаб пайдо.

Ҳар ҳолда, бизнинг замондошимиз — XXI аср одами бу жавобдан ҳайратга тушиши аниқ: ахир Муҳаммад Ризо Огаҳий фикрича, инсон ўз вужуди пайдо бўлмай туриб ишққа мубтало бўлган бўлиб чиқади. Буни қандай тушунмоқ керак?

Ушбу саволга жавоб беришдан аввал масаланинг бир жиҳатига ойдинлик киритиш зарурати сезилади: худди шундай фикр Огаҳийгача бўлган бошқа ўзбек адиблари асарларида ҳам учрайдими? Учрайди. Ҳазрат Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» достонидаги Хусрав-Фарҳод диалогини эсланг. Унда, жумладан, шундай дейилади:

Деди: қай чоғдин ўлдунг ишқ аро маст?
Деди: руҳ эрмас эрди танга пайваст.

Масала бутунлай ойдинлашди: демак, ишқ моҳиятан вужудга эмас, руҳга оид ҳодиса экан. Йигит ва қиз ўртасида пайдо бўлиб, «бийикрак мартабаси» шаръий никоҳ бўлган ишқни ҳазрат Навоий шунинг учун ҳам авом ишқи деб атайди. Улуғ бобокалонимиз «Маҳбуб ул-қулуб»да шундай ёзади: «...пастроқ мартабасида паришонлиқ ва мушаввашлиқлар ва бесомонлиқ ва нохушликлареки, зикри тарки адабдур ва баёни беҳижобликқа сабаб».

Э, воҳ! Таассуфлар бўлсинки, бугун ҳатто айрим оммавий ахборот воситалари авом ишқининг ҳам ҳазрат Навоий одобга хилоф («зикри тарки адаб») ва юзсизлик («беҳижоблиқ») деб атаган тубан даражасини тарғиб этиш ва шу орқали обрў топишга интилмоқдалар — уят!

МУЛОҲАЗА УЧУН МАВЗУ

Ҳазрат Навоий айтмоқчи, ишқнинг иккинчи тури — хослар ишқи: «Ул пок кўзни пок назар била пок юзга солмоқдир ва пок кўнгул ул пок юз ошубидин қўзғолмоқ ва бу пок мазҳар воситаси била ошиқи покбоз маҳбуби ҳақиқий жамолидин баҳра олмоқ».

Бобокалонимиз ишқнинг бу мартабасига эришганлардан Шайх Ироқий, Хожа Ҳофиз Шерозий, Абдураҳмон Жомий номларини алоҳида эҳтиром билан тилга олади.

Ишқнинг учинчи тури — сиддиқлар ишқи. Ҳазрат Навоий таъбирича: «...алар Ҳақнинг тажаллиёти жамолиға мазоҳир воситасидин айру вола ва мағлубдурлар». Яъни, улар ҳеч бир воситасиз ҳақиқий ишққа ошно бўлганлардир.

Кўриниб турибдики, кейинги ҳар икки табақага мансуб ошиқлар «руҳ танга пайваст» бўлмаган пайтдан буён ишқ мубталоси.

Ҳазрат Яссавий «Ҳикматлар»ида шундай мисралар бор:

Ҳақ Мустафо Жаброилдин қилди савол:
«Бу нечук руҳ танга кирмай топди камол —
Кўзи ёшлиғ, ҳалқа бошлиғ,
қадди ҳилол?»
Ул сабабдин олтмиш учда кирдим ерга.

Ушбу ҳикматдаги «Бу нечук руҳ танга кирмай топди камол?» деган мисра ҳазрат Яссавийнинг руҳи ҳам «Не тан, не танда бош, не бошда юз, не юзда лаб пайдо» бўлган замонда ишқ сабоғини олиб, камолга эришганлиги далилидир.

МУҲАББАТ ВА МИЛЛИЯТ

Бугун ишқни маиший ҳодиса сифатида тушунувчилар кўпайгани сезилади. Шу мазмундаги олди-қочди сериаллар, эҳтиросни алангалатишга қаратилган «бадиий асар»лар, айрим газеталар, яланғоч «қўшиқ»лар бунга «беғараз улуш» қўшмоқда. Афсуски, адабиёт ва санъат соҳасидаги танқидчиларимиз буни «пайқамаяпти»лар. Адабий жавҳарни қобиғидан ажратиб беришдек (И.Ғаспирали таъбири) масъулиятли ишга лоқайд муносабатда бўлинмоқда.

Аслида кундай аён: акаси синглисини севиб қоладиган бундай сериаллар ҳам, Эсмералдаю Гваделупелар ахлоқи ҳам миллий маънавиятимизга мутлақо ёт. Улар бизга зинҳор ўрнак бўла олмайди. Шундай бўлгач, бу тарздаги суюқ филмлар таржимасига зўр бераверишнинг ҳеч қачон ўзини оқламайди.

Озгина фикрлайдиган одамга маълум: миллатимиз тарихи, адабиёти, оғзаки ижоди тенгсиз хазина. Ундан исталган воқеани олиб, одамлар излаб ўқийдиган асар ёзиш, томошабинни сеҳрлаб қўядиган филмлар, саҳна асарлари яратиш мумкин. Фақат бунинг учун озгина фидойилик, салгина қунт бўлиши керак. Суюқ ахлоқни тарғиб этувчи ўнлаб сериаллардан чинакам шарқона муҳаббат («Ўтган кунлар» ва «Меҳробдан чаён»нинг аввалги кино талқинларини эсланг), андишага, ориятга йўғрилган севги таҳқиқига бағишланган биргина чинакам миллий филм маънавиятимизга кўпроқ фойда келтирган бўларди.

Бугун адабиётда, санъатда муҳаббат ҳақиқий маънода шарқона талқин этилган асарларга эҳтиёж кучли. Бинобарин, миллатнинг эртанги авлодини ишқнинг моҳиятини теран англаган, қалби муҳаббатга йўғрилган бугунги ёшлар тарбия қилади. Агар уларнинг ўзи тарбиясиз бўлса... Бундан Худо асрасин!

Шунинг ўзиёқ кўрсатиб турибдики, миллат зиёлилари зиммасида улкан масъулият бор.

МУҲАББАТ ХУСУСИЙ ҲОДИСА ЭМАС

Дарҳақиқат, муҳаббат муайян кишилар тақдири билангина боғлиқ эмас. Бир вақтнинг ўзида улкан ижтимоий ҳодиса ҳамдир. «Дунёдаги инсонлар меҳр ва муҳаббат соясида яшарлар, — деб ёзади Абдулла Авлоний. — Ҳар бир ишни муҳаббат орқасида ишларлар. Муҳаббатсиз киши ҳеч бир ишни ишламакға ғайрат ва жасорат қилолмас».

Муҳаббатнинг зидди — адоват. Авлонийнинг таъкидлашича, ўтган асрларда иттифоқ ўрнини нифоқ, адолат ўрнини зулм, муҳаббат ўрнини адоват эгаллаганлиги боис миллат таназзулга юз тутди...

Ўн уч йилдирки, истиқлол аталмиш улуғ неъматдан баҳраманд бўлмоқдамиз. Мустақилликни мустаҳкамлаш, юртни обод қилиш борасида улкан ютуқлар қўлга киритилди. Энди чин маънода тараққий этган миллатлар даражасига кўтарилиш учун ҳам, биринчи навбатда, жамият аъзолари орасида меҳр-муҳаббат туйғуси устувор бўлмоғи керак. Зеро, улуғ шоир Хўжаназар Ҳувайдо бежиз айтмаган:

Муҳаббатдан муҳаббат бўлди пайдо,
Муҳаббатсиз кишидин қоч, Ҳувайдо!

Қалбида чин муҳаббат туйғуси бўлган кишидан ҳеч қандай ёмонлик кутиб бўлмагани каби, муҳаббатдан бебаҳра кимсадан зинҳор ёруғлик чиқмайди. Машҳур ибора билан айтганда, дунёни муҳаббат қутқаради. Муҳаббатни асранг, одамлар!

Нурбой АБДУЛҲАКИМ

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

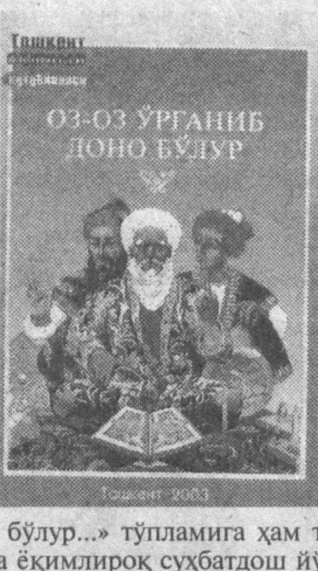

Шарқ кишисининг ҳар гапига мақол ёки ҳикмат қўшиб айтиши одатий ҳол. Ҳатто унинг тили ҳикматли сўз билан чиқади, дейиш мумкин. Бинобарин, «Тошкент оқшоми» газетаси саҳифаларида узоқ йиллардан бери «Оз-оз ўрганиб доно бўлур...» рукни яшаб келаётганлиги ҳам бежиз эмас. Катта маънавий эҳтиёж туфайли бу умрузоқ рукн остида эълон қилинган ҳикматлар, ихчам-ихчам ибратли ҳикоят ва ривоятлар вақти-вақти билан тўпланиб, китоб-китобчалар шаклида ўқувчиларга тақдим этилиб келинмоқда. Яқинда «Ижод дунёси» нашриёт уйи «Тошкент оқшоми» кутубхонаси» туркумида навбатдаги «Оз-оз ўрганиб доно бўлур...» китобини босиб чиқарди. Унга донишманд боболарнинг фалсафий фикрлари, теран мазмунли ҳикоятлар, мақол-маталлар, ҳикматли сўзлар, ривоятлар жамланган. Улар «Тошкент оқшоми» саҳифаларида, асосан, кейинги йиллар давомида эълон қилинган.

Китоб мухтасар сўзбоши билан очилади. Ундаги мана бу сўзлар «Оз-оз ўрганиб доно бўлур...» тўпламига ҳам тўла дахлдордир. «Ҳар бир инсон учун китобдан азизроқ ва ёқимлироқ суҳбатдош йўқ, — дейилади сўзбошида. — У ширин бир ҳамдамдирки, сўзларида ёлғон ва хато бўлмайди. У шундай дўстдирки, киши дилини оғритмайди. У шундай рафиқдирки, бировларни ғийбат қилмайди. Унинг қатларида барча илму амаллар мужассамдирки, ҳар биримизни ўтмишдан ва келажакдан огоҳ этади».

10 минг нусхада чиққан мазкур китоб тўпловчиси Маҳмуд Комилжонов, нашрга тайёрловчи — Абдулла Сулаймонхўжаев.

Бу сонда шу китобдан олинган айрим ҳикматлардан намуналар ўқийсиз.

ЯХШИЛИК ҚАЛБДА ЯШАЙДИ...

Қалби пок ота — пок авлод асосчисидир.

* * *

Отадаги фазилат унинг фарзандини элга машҳур эта олмайди, боладаги фазилат эса отага шуҳрат келтиради.

* * *

Битта ҳам ҳақиқий дўсти бўлмаган одамга яшашнинг ҳожати йўқ.

* * *

Янги дўст топганингда эскиларини унутма.

* * *

Ҳақиқий дўстлик ҳасадни билмайди.

* * *

Ҳалол одамни таъқиб этиш мумкин, лекин уни бадном қилиб бўлмайди.

* * *

Ҳалол яшаганингни сезиб юрсанг, ҳаёт нашъали ва ширин туюлади.

* * *

Бир умрга бахтли бўлишни истасанг, ҳалол одам бўл.

* * *

Ҳалоллик буюклик сари дастлабки қадамгина бўлиб қолмай, буюкликнинг айни ўзидир.

* * *

Яхшилик қалбда яшайди, ёмонлик ўжар бошдан жой излайди.

* * *

Ҳакимлар айтади:

— Уч хил кишига яхшилик қилиб бўлмайди. Биринчиси — дангаса, улар экин ўсмайдиган тошлоқ ёки шўр ерга ўхшайди: қанча яхшилик уруғини экмагин, барибир, кўкариб чиқмайди, яъни таъсир этмайди. Иккинчиси, орсиз ва ҳаёсиз кимсалардир. Уларга яхшилик қилсанг, буни тушуниш ёки раҳмат айтиш ўрнига мендан қўрққанидан қилаяпти, деб ўйлайди. Улар тумшуқларини янада кўтариб, аввалгидан ҳам кўпроқ нарса талаб қиладилар. Яна бири эса, аҳмоқ кишилардир. Улар сен қилган яхшиликнинг қадрига ҳам етмайди, фарқига ҳам бормайди.

* * *

Илм асосига қурилмаган улуғликнинг охири хорликдир.

* * *

Инсон дунёни қанчалик билса, ўзлигини ҳам шунчалик англайди.

* * *

Қуйидаги бешта хислат билан ўзига оро берган киши энг фозил одамдир. Биринчиси — дўстини севиш, иккинчиси — халққа манфаат етказиш, учинчиси — ёмонликдан узоқ бўлиш, тўртинчиси — одамлардан таъма ипини узиш ва бешинчиси — ўлимни мардона кутиб олиш билан.

* * *

Бир ҳакимдан сўрадилар:

— Нима учун устозингни отангдан ҳам яхши кўрасан?

— Устозим абадий тириклигимнинг сабаби, отам эса жону ҳаётимнинг сабаби, — деб жавоб берди у.

* * *

Луқмони Ҳаким ўғлига насиҳат қилиб, деди:

— Эй ўғлим, барча ҳикматларни ўқиб-ўрганишга умр кифоя қилмайди. Мен барча ҳикматларни тўрт нарсага жамладим. Ўша тўрт нарсанинг иккитасини ёдингдан чиқарма, иккитасини эса унут — шунда сен барча ҳикматларга амал қилган бўласан. Биринчиси — Ҳақ субҳонаҳу ва таолони ёдингдан чиқармагинки, бу билан ишларинг тартибда бўлади. Иккинчиси — ўлимни ёдингдан чиқармагинки, барча ишларнинг оқибатини кўрувчи бўласан. Эсдан чиқариш керак бўлган иккита нарсанинг бири шуки, бировга яхшилик қилган бўлсанг — унут, шунда ҳақиқий мард бўласан; иккинчиси — биров сенга ёмонлик қилган бўлса, буни ҳам унут, шунда ҳақиқий олижаноб одам бўласан.

Дунё—кенг...

МАРК БЕРНЕС: ТАҚДИР ЎЙИНЛАРИ

Халқлар орасида машҳур бўлиб кетган «Турналар» қўшиғини яратган ва ижро этган довруқли санъаткор Марк Бернес вафотига роппа-роса ўттиз йил тўлди. Доғистоннинг атоқли шоири Расул Ҳамзатов шеърига куй басталаб, ижро этган М.Бернес қўшиғи миллионлаб тингловчилар қатори ижодкорларни ҳам илҳомлантирган, шоирларимиз хонандага атаб шеърлар битишган. Табиийки, бу санъаткор тақдирида кечган турли ҳодисалар кўпчиликни қизиқтириши тайин.

Марк Бернес «Милтиқли киши», «Икки жангчи», «Тунги посбон» сингари филмларда суратга тушиб, ўзининг истеъдодли актёрлигини намоён этган.

Дарвоқе, «Турналар» шеърини дастлаб Расул Ҳамзатов жасур йигитларга бағишлаб, кўтаринки руҳдаги сатрлар билан ёзган. Бироқ Бернес шоирга шеър матнини бироз ўзгартиришни таклиф этади. Натижада, ҳалок бўлган аскарлар ҳақида куйланадиган ғамгинроқ қўшиқ юзага келади. Бу қўшиқни Марк Наумович вафотидан бир неча кун олдин ёздирган. У қариндошларига ўзининг дафн маросимида қабр бошида қилинадиган маърузалар ўрнига айнан шу қўшиқ эшиттирилишини васият қилган.

Дастлаб Бернесни Ваганьков қабристонига биринчи хотини Паола қабри ёнига қўйишмоқчи бўлишади. Санъаткор эса ўзини Новодевичьега дафн этишса, деган истакни билдирган экан. Бироқ бу жойга фақат СССР халқ артистлари қўйиларди. Бернесга ушбу унвон вафотидан уч кун ўтиб берилган. Шунга қарамай, севимли хонанданинг тирикликдаги тилаги истисно сифатида инобатга олинади.

Умуман, харковлик Марк Нейман (Бернес — унинг тахаллуси) тақдири ғалати кечган. Фавқулодда актёрлик истеъдодига ёки мусиқавий малакага эга бўлмаган ҳолда, у айни шу соҳаларда кўпларга насиб этмаган шуҳратга сазовор бўлди. Бир сафар у ўзи ўйнайдиган ролни қиёмига етказмоқчи бўлиб, учига чиққан жиноятчилар тўдасига дуч келади. Карта ўйини давомида номдор жиноятчига «ҳаётини бой беришига» оз қолади. Тўдада унинг мухлисларидан бири актёрнинг жонига оро киради — уни оқибатидан огоҳлантириб, шипшитади. Шу орада етиб келган ҳуқуқ посбонлари жиноятчиларни қўлга олишади.

Ишқибозлик кечинмаларига бой ўтган Бернес ҳаётида аёллар алоҳида ўрин тутган. Дастлаб у машҳур москвалик гўзал Паола Лепецкаяга уйланади. Маркдан, тунги айшу ишратлардан қайтиб тонг отарда уйинга кириб келганингда хотинингга нима дейсан, деб сўрашганда, у: «Мен унга «Салом», дейман, қолганини хотиним айтади», деб ҳазиллашган.

Паола саратон хасталигидан вафот этади. Марк Бернес бу мудҳиш касалликни юқтиришдан қўрқиб, бирор марта ҳам хотинини кўргани касалхонага бормаган экан. Хотини қазо қилгач, уйни, жиҳозларни миридан-сиригача ювдириб-тозалаттиради. Бироқ, тақдирнинг ўйинини қарангки, Марк Бернес саратонга йўлиқиб, шу дарддан қазо қилади.

Машҳур санъаткорнинг иккинчи хотини Лилия Бодрова ундан ўн тўққиз ёш кичик бўлган. Бироқ хонанда вафотидан сўнг бу аёл турмушга чиқмади. Ундан бу ҳақда сўрашганда Лилия Бодрова: «Маркдан кейин кимга ҳам турмушга чиқардим?» деб жавоб қилган.

ЎЗИМ

ШИРИНЛИГИНИНГ СИРИ

Ошқовоқдан бир куни
Тўрт тандир сомса қилдик.
Кўплашиб еб биз уни,
Роса ҳам маза қилдик.

Ростин айтсам кўрмадим,
Бундоқ ширин қовоқни.
Ширинлиги қовундай
Тилди роса томоқни.

Ширинлиги сири бор.
Буни билмас экансан:
Ахир уни шу баҳор
Менинг ўзим эккандим.

ЮМРОНҚОЗИҚ

Юмронқозиқ далада,
Ерни ўйиб ковлайди.
Буғдой пишган паллада
Бошоқларни овлайди.

Ини тўлиб ғаллага,
Еб ётади қиш билан.
Тер тўкмайди далага,
иши йўқдир иш билан.

У ҳам сичқон, каламуш
Каби текин дон ейди.
Ишни эса кўрмай хуш,
Текин бўлса жон дейди.

Қувинг, уринг яхшилаб
Уни дала-тузлардан.
Гапимнинг маъносини
Яширмадим сизлардан...

ИККИ ДАРАХТ

Қари дарахт ва ёш кўчат
Қўшни турар йўл устида.
Шамол турса қумлар кўчиб
Чувиллашар йўл устида.

Икковининг шодлигию
Азоби ҳам бир хилдадир.
Иккови ҳам тенгдош гўё,
Суҳбатлари бир тилдадир.

Мақсадлари шу чўлда ҳам
Аҳил бўлиб яшаб ўтмоқ,
Мевалари оз бўлса ҳам
Боғига соя ташлаб ўтмоқ.

КЎПРИК

Кўприк қурди дарёга
Амакилар — усталар.
Сувнинг нариёғига
Ўтай, дўстлар кутсалар.

Биз томонга улар ҳам
Ўтадилар кўприкдан.
Энди асло хатар йўқ
Тўлқинлардан, кўпикдан.

Кўприк қурган ишчилар,
Раҳмат деймиз сизларга.
Чунки чиройли кўприк
Совға бўлди бизларга.

ДЎСТЛИК

Мушук билан товуқнинг
Дўстлигига қойилман.
Орасида совуқлик
Йўқлигига қойилман.

Мушук топса битта нон,
Товуқни чақиради.
Товуқ кўрса бир сичқон,
Мушукни чақиради.

Иккалови шундайин
Иноқ бўлиб яшашар.
Дўст-иноқлик, билсангиз
Ҳаммага ҳам ярашар.

Азиз АБДУРАЗЗОҚ

БИЛИМДОН БОЛА

Қўлимдан тушмас китоб,
Китоб бамисли офтоб.
Нур сочади йўлимга,
Завқ беради дилимга.

Китоб кўйни сир экан,
Ноёб жавоҳир экан.
Ҳар жумбоқ, ҳар мушкул,
Ҳал бўлар унда буткул.

Интилиш бўлса кимда,
Мақсад сари йўл унда.
Шундай экан, келинг, дўст,
Сиз ҳам унга бўлинг дўст!

ЧИН ДЎСТ

Алам тирнаб дилини
Қовоғин уйди Осмон.
Ер юзини, оҳ, тундлик
Қоплаб олди шу замон.
Унинг дўсти Шамолжон
Бу ҳолдан топиб хабар
Қуюндай учди кўк томон.
Ердан олиб мушк-анбар
Ҳазил қилиб кулдирди,
Таратиб анбар исни.
Садоқатин билдирди,
Аритиб қайғусини.
Хуш суҳбатдан Осмонжон
Ғамни бутқул унутди.
Қувонч — офтобини,
Яна оламга тутди...

А.ТОШТЕМИРОВ

АДАБИЙ ТЕСТЛАР ёки байрам ҳазиллари

(Жавобларнинг фақат биттаси тўғри)

Савол:
— Ошиқларнинг йўлларин тўсманг деган шоир ким?
Жавоб:
— Нарзий, Восит Саъдулла, Фузулий, Асқар Ҳаким.

* * *

Савол:
— Авжига минганда базм, чучкура бошлар бу зот?
Жавоб:
— Одил Ёқуб, Мирмуҳсин, Шарафиддинов Озод.

* * *

Савол:
— Отабекдай икки ишқ орасида қолган бор —
Жавоб:
— Элбек, Ҳабиб Саъдулла, Гулханий, Зафар Диёр.

* * *

Савол:
— Болакайнинг эрлигин шеърга солган, айтинг, ким?
Жавоб:
— Бобур, Рустам Мусурмон, Ҳабибий, Мустай Карим.

* * *

Савол:
— Бир жавон китоб ёзиб кетмаган ҳамон бойиб? —
Жавоб:
— Навоий, Қамбар Ота, Турсунбой Адашбоев.

* * *

Савол:
— Ҳар сатрида кангул бор, ҳар сатри кангулобод? —
Жавоб:
— Иқбол, Ҳамид Олимжон ё Икром Отамурод.

* * *

Савол:
— Шакарқишлоқ таърифин куйлади у беармон —
Жавоб:
— Шўхий, Анвар Обиджон, Ҳабибий, Омон Матжон.

* * *

Савол:
— Жунглиларда жин билан қилган у салом-алик? —
Жавоб:
— Сайёр, Дадахон Нурий, Сейданов, Тоҳир Малик!

* * *

Савол:
— Ақллига Самарқанд бир қадам, деб ёзган ким?
Жавоб:
— Санжарали Имомов, Шекспир, Усмон Азим.

* * *

Савол:
— Хотинларнинг гапидан пул ишлаган тадбиркор? —
Жавоб:
— Шиллер, Ҳайдар Муҳаммад, Бошбеков, Султон Жаббор.

* * *

Савол:
— Камнамо, камсўз, камгап, боз яна камхарж, хўш? —
Жавоб:
— Муртазо, Маъруф Жалил... (қолганларининг ўрни бўш).

* * *

Савол:
— Америкон ҳовли қуриб, Дўрмонга бахш этмиш чирой?
Жавоб:
— Мирпўлат, Азим Суюн, Турсун Али, хорижли бой!

Жавобларингизни кутамиз.

«БУХОРО МАВЖЛАРИ»

Бугун «Фалон номда янги газета ёки журнал чиқа бошлабди», деган гап жуда оддий ахборотга айланиб қолди. Истиқлол шарофати билан бу борадаги йўллар кенг очилиб, бирор нашрни нашр этиш қийин эмас. Бирор газетанинг мутасаддисига айланиш қизиқарли машғулотга айланди. Аслида бунинг ёмон жойи йўқ. Ўқувчи нимани ўқиш кераклигини тез кунда ўзи ҳал қилади. Шу боис ҳар бир нашр, гумбур-гумбур билан бошланиб, йил ўтар-ўтмас тўхтаб қолаётган нашрлардан ажабланмаслик керак. Бу ҳам бозор муносабатлари шароитидаги одатий ҳолатлардан бири.

Бухоролик бир гуруҳ зиёлиларнинг заҳматкаш шоир Тошпўлат Аҳмад раҳбарлигида, аниқроғи анча-мунча елиб-югуриши, жон койитиши билан юзага чиққан «Бухоро мавжлари» журналининг дастлабки уч сонини кўриб, кўнглимиз ёришди. Шу бошдан айтиш керакки, бу нашр адабий-бадиий, ижтимоий-маърифий журнал бўлиб, унинг умри узоқ, сўзи таъсирчан, ўқувчилари кўп бўлишига тарафдорлигимизни билдирамиз. Журналнинг қайси сонида қандай мақола чоп этилгани, кимлар нима деган, қандай янги, баҳсли, муҳокамали фикрлар илгари сурилганини айтиб ўтирсак, бўлмас. Буни ўзингиз ўқиб билиб оласиз, ютуқ-камчиликларига баҳо берасиз. Биз айтмоқчи бўлган гап шуки, қадим маданиятимиз, маънавиятимиз бешикларидан бири Бухорода мана шундай минбарнинг пайдо бўлиши — бу зарурат эди, десак, муболаға бўлмас. Гап уни изчил чоп этиш, ҳар бир сонини янада мазмунли, салмоқли қилиб тайёрлаш, бу журнални Бухоро мисолида халқимиз маданиятини, унинг бугунги ҳаётини ифода этадиган нашрга айлантиришдир. Бухорои шарифни билган ва билмаганларга унинг сўзи бугунини кўрсата билишдан иборат. Бунинг учун эса ҳали кўп тер тўкиш, заҳмат чекиш ва, энг муҳими, бу янги нашрнинг чинакам мухлисларини топа олиш, улар билан мулоқотга киришиш зарур.

ЯНГИ НАШР

Бухоролик ҳамкасбларимизга бу йўлда сабру қаноат, иқбол парвози тилаймиз. Одатда, янги нашр пайдо бўлганда, ҳамкасблар уни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаб юборадилар. Бу хайрли ишда биз ҳам четда қолмай, «Бухоро мавжлари» ижодкорлари, бордию улар газетамизда эълон қилинаётган мақолаларни кўчириб босмоқчи бўлсалар, бунинг учун анча-мунча вақтни сарфлаб, Тошкентга вакил жўнатиб юришлари, газетамизга расман ижозат сўрашлари шарт эмас, деймиз.

«ЎзАС»чилар

Маданият ишлари вазирлиги «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Ўзбекистон театр ижодкорлари уюшмаси аъзоси, «Театр» журнали фотомухбири Комил Ромеевга турмуш ўртоғи

Аделя РОМЕЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Маданият ишлари вазирлиги «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўзбекистон театр ижодкорлари уюшмаси Абдулҳамид Мажидий номидаги Каттақўрғон шаҳар драма театрининг собиқ директори, драматург

Яздон ХУДОЙҚУЛОВнинг

вафоти муносабати билан оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-48
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50
Санъат бўлими: 136-56-48
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Нурбой ЖАББОРОВ
Навбатчи — Фарҳод МАҲКАМОВ
Саҳифаловчи — Шоҳруҳ ҚОСИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзилимиз: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — ...

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 058-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г — 960. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН